

A *tu* az *am*, *du*, *ru* dologneveknél eme végzetekkel *ttu*, *ttu*, *rru*-vá hasonul, a mint a hangtanban láttuk.

Ezen rag locativusi szerepében megfelel a magyar «*kéz-t*, *al-att*, *fel-ett*»-féle locativus ragnak; genitivus minőségében «*a nyar-at szaka*, *tel-et szaka*, *éj-t szaka*» kifejezésekbeli régi genitivusnak.

Az *in* közvetítő rag tulajdonképp locativus és genitivus rag (magy. *an*, *on*, *en*, *ön*) járulhat mindenféle szóhoz.

A telenguban a közvetítő ragok: *ni*, *na* (személyneveknél genitivus jelentésű), más ragokkal csak közvetítő, pl. *tam-mu-ni-ki* (fratri natu minori, m. maguk öcs-nek), *guruva-na-ku* (pap-nak, sacerdoti); *ti* vagy *l*, *r*, *r*, *d* végmássalhangzókkal vegyülve *ti* = *tam. tu*; *i*, *a* az *i* egyes, de különösen többes genitivus, pl. *váru* (ők), *vár-i* (öv-ék, tkp. ök-é). Az *a* a többes genitivustól kezdve minden esetrag előtt közvetítő.

A kannadában közvetítő ragok: *in*, *ad*, *ar*. Az első személyneveknél, a más kettő dologneveknél szerepel, pl. *kusu* (puer, cf. *kicsi*), *kus-in-alli* (ad puerum, a *kicsinél*), *mar-ad-alli* (a fánál, a merev valaminél).

A tułu közvetítő ragja egyesben *t*, a többesben *e*.

A kuđaguban *r* az egyes és *d* a többes genitivus előtt, *tu* pedig az eredetileg *am* végű névszókknál, pl. *pola* pro *polam* (field, mező, cf. slav. *polye*), *pola-tu-lu* (a mezőn).

A gonđban *n* a férfi személyeknél, *d*, *t* egyéb neveknél közvetítő, pl. *mánvál* (férfi), *mánvá-n-sin* (aviro).

A többi nyelvekben, az eddigi adatok után ítélve, nincs közvetítő rag.

19. §. NÉVRAGOZÁS A TAMULBAN.

A tamil nyelvtenírók csupán hét esetet (*vérrumei* változás) szoktak fölvenni. Ezen mód azonban a nyelv szellemének nem egészen megfelelő, a miért is én a következő tíz esetet láttam czélszerűnek:

1. Nominativus, alanyeset (*erluwáy* tkp. eredet), a mely lehet kétféle, t. i. *a*) határozatlan és *β*) határozott. A határozatlan nominativus maga a névszó minden esetrag nélkül. A meghatározott nominativus az *ánavan* (a lett férfi), *ánava!* (a lett nő), *ánadu* (a lett dolog) vagy *en-ba-van* (mondó = mondandó férfi), *en-ba-va!* (mondandó nő), a határozatlan nominativustól, pl. *Muđi-y-appan enbavan* («István» tkp. koszorú-apa nevezetű férfi); *kuraŋgu* (majom); *kuraŋg-ánadu* («a» majom) stb.

2. Obliquus eset (*erluwáyalláda vérrumei* = alany nem lévő eset), a mely genitivus (meghatározó, melléknévi), locativus és comparativus jelentéssel bír, csak bizonyos névszókknál különbözik a nominativusbéli alaktól. Nevezetesen *a*) a *du*, *ru*, *du* végzet előtt egy hosszú vagy több rövid szótaggal bíró névszók az obliquus esetben a *-tu* rag miatt kettőzik végmássalhangzójukat, így *nádu*-ból lesz *náttu* (ország), *vayiru*-ból *vayirru* (has), *erudu*-ból *eruttu* (ökör, bika). *β*) Az *am* végzetűek ugyanezen esetben *e* végzet helyett *attu*-t kapnak, pl. *mirugam* (marha)-ból lesz *mirugattu*. *γ*) Az *ngu* végzetből lesz *-kku*; *nsu*-ból *ssu*; *ndu*-ból *ttu*; *mbu*-ból *-ppu*; *nru*-ból *rru* (-TTu). Lásd a melléknévképzést. Minthogy az obliquus eset után következő szó kezdő *k*, *s*, *t*, *p*, mássalhangzója kettőződik, azért az obliquus eset ragjával nem bíró szók, ha önhangzóval vagy *y*, *r* mássalhangzóval végződnek az említett *k*, *s*, *t*, *p* szókezdő mássalhangzókat kettőzve követelik.

3. Genitivus (-in vérrumei), a melynek közönséges ragja *-in* vagy *uđeiya* (bíró), irodalmilag pedig *a*, *a-du*, *á-du* is. Az *a-du*, *á-du* genitivusi rag az én felfogásom szerint *a* és *du* (dologra vonatkozó) végzetből van összetéve s tulajdonképp a magyar *-é*, t. tat.

ne-ke önálló birtokos ragnak a megfelelője, a mint ezt az ilyenféle használat bizonyítja *ár-a-du* (ki-é az? k. tat. *kem-ne-ke?*), *enn-a-du* (eny-é-m; *mineke*). Független birtokosul való használata nyelvtani visszaélés, éppen úgy, mint az újabb nyelvben az, hogy az «*i*» és «*a*» mutató elem helyett *idu*, *adu* (Rég. Magy. ad.) névszósított alak is előfordul.

4. Dativ-Allativus (*ku vérrumei*) eset megfelel a kérdésre: kinek, minnek (és miért?) és hová (neki megy a fal-nak). Ennek ragja *k*, azaz írva *kku*, köthangzóval *ukku*. A szó vég *l*, *n*-je *k* előtt kemény *r*-re és a vég *l*, *t*-re változván, a dativus ragja csak *ku*, mert *r* és *t* után a *k* nem lágyul *g*-re.

5. Accusativus (*ai vérrumei*), a mely szintén kétféle. Az első *a*) vagyis a határozatlan vagy partitivus értelmű accusativus ragtalan, mint nyelvünkben (szénagyűjteni, accusativus ragja *ei*, *ai*-ból gyengülve, a mely helyett irodalmilag *-ad*, *ad-ei* is használtatik.

6. Locativus (*il vérrumei*) megfelel e kérdéseknek: hol, kinél, minél? (hasonlító értelemben is); a mozdulást, válást stb. jelentő igéknél honnan? mi közül? Ragja *il* (irodalmilag *in* is).

7. Ablativ-Elativus. Ezen eset ragja közönségesen *il-irundu*, azaz az előbbi eset (*il*) és *irundu* (volt léve) mult idejű gerundiumból összetéve. Irodalmilag *in-inru* pro *in + ninru*, azaz a locativus *in* és *ninru* (*nil*- állott léve) mult idejű gerundiumból összetéve.

8. Instructivus (*ál vérrumei*). Az eszköz «-val, -vel», közeg «által, folytán» és anyag «-ból, -ből» stb. esete. Ragja közönségesen *ál* és irodalmilag *án*.

9. Comitativus. A kíséret és együttesség esete (-val, -vel együtt), ragja *ódu* vagy irodalmilag *odu* is.

10. Vocativus. (*vili-vérrumei*). Ezen eset irodalmilag sokszor csupán a nominativus, közönségesen pedig *-é*, *-á* fölkiáltó hanggal végződik. Sokszor csak a végőnhangzó nyújtása jelöli ezen esetet, máskor pedig *é*, *á* helyett *ó*, *óyé*, *óy* jelentkezik a nominativusbéli *n* végzet helyett.

Néha megint az *l*, *l* végzet előtti *a* nyújtatik *á-ra* vagy *é-re*. Végre az *r* végűek még *ir* hozzáadással is előfordulnak, a mi a *n-ir* (ti, tik) kopott alakjának látszik, pl. *dévar-ir!* (istenek ti! = ó ti istenek!) Természetesen mindez csak az irodalmi nyelvben fordul elő.

A tamilban tulajdonképp csak egy névragozás van, minthogy az esetragok mindig azonosak. Ezért a fölvetett 7—8 minta a különféle névszók végzete és az esetragok összeforrásának világosabb feltüntetését célozza.

Az 1-ső minta szerint ragoztatnak az *n*, *n*, *y*, *r*, *l*, *l*, *rl* végű többtagú vagy hosszú önhangzójú egytagú szók, pl. *váy* (száj), *án* (him), *siladan* (cseléd), *kannir* (könny), *nir* (nyir-k, víz), *tannir* (hideg nyirok = víz), *kádal* (kedv), *kumir* (gomoly-a), *kón* (kán), *kuppal* (kupacz), *tigarl* (fény), *tuppal* (töpés), *kúdir* (hideg) stb.

A 2-dik minta szerint ragoztatnak az *n*, *n*, *l*, *l* végű irodalmilag egytagú, közönségesen kettőzött mássalhangzó után rövid *u*-val végződő szók, pl. *kal* (vagy *kallu* = kő), *sol* (szó, szav), *pal* (fog), *pul* (fű), *pon* (fém, arany), *vin* (légkör), *vil* (nyíl), *ney* (vaj), *al* (éj) stb.

A 3-dik minta szerint ragoztatnak az *i*, *t* és *ei* végű szók, pl. *kilei* (galy), *tittai* (tető), *titti* (édesség), *t* (légy), *kondei* (konty) stb.

A 4-dik minta szerint ragoztatnak az *a*, *á*, *ó*, *ú* és olyan *u* végű szók, a melyekben az *u* nem kihangzat, hanem lényeges rész, ez pedig lényeges akkor, ha azt csak egy mássalhangzó s egy rövid önhangzó előzi meg, pl. *karlu* (karó), *kuru* vagy *guru* (pap), *maga* (magzat), *má* (liszt), *pari-má* (paripa), *pá* (chaine, mejjék vagy hosszú fonal az *ontok*-kal ellentétben), *pú* (virág), *tú* (tulu, toll) stb.

Az 5-dik minta szerint ragoztatnak azon *u* végű két vagy többtagú szók, a melyekben az *u*-t két mássalhangzó vagy egy hosszú önhangzó előzi, pl. *másu* (mocskok), *kundu* (gömb, golyó), *kunru* (domb, hant), *tiŋtu* (tető), *tiŋppu* (édesség), *sávu* (halál), *kanru* (borju), *marundu* (orvosság), *kadavu* (kapu), *kédu* (vörös mesés kigyó) stb.

A 6-dik minta szerint ragoztatnak azon *du*, *ru* végű szók, a melyeknél ezen végzetet nem mássalhangzó, hanem egy hosszú önhangzó vagy több szótag előzi, pl. *ódu* (cserép, koponya, székely *ész-fazék*), *séru* (sár), *náyiru* (nap, cf. nyár), *vayiru* (has), *karadu* (görcs, garangy), *kédu* (romlás) stb.

A 7-dik minta szerint ragoztatnak minden *am* végű szók.

1. *Fegyzet.* Az *in* genitivus rag minden többi esetrag előtt megmaradhat, a mi által a dativus rag *inukku*, az accusativus *inci*, a locativus *inil*, az instructivus *inál*, a comitativus *inódu* alakot ölt.

2. *Fegyzet.* *r*, *y* végzet után a dativus rag *kku*; a vég *n*-nek *r*-re és a vég *l*-nek *t*-re változásakor a dativus rag csak *ku*, mert ama mássalhangzók után a *k* kettőzés nélkül is *k* kiejtésű.

3. *Fegyzet.* A locativus, instructivus és comitativus esetek ragja rendszeren *é*-vel szokott megtoldatni, a minek azonban ma semmi jelentése sincs.

Észrevétel. Ha visszapillantunk a 12 társnyelvnek esetragjaira, látjuk *a*) hogy legáltalánosabbak azon ragok, a melyeknek lényeges eleme *k* (*g*), *t* (*d*), *n* (*m*) és *l*, tehát ugyanazon ragok, a melyek nemcsak a magyar nyelvben, hanem a többi turánságban is a főszereplők; látjuk *β*) hogy mily könnyen társulnak a ragok *s* forradnak össze, a mire nyelvünkben is elég példa van. Ezért én a *«ból, ből, tól, től»* (székely *núl, nül*) *ról, röl* stb. általános elismert összetételeken kívül, a *nál, nél* (székely *nitt, nütt = ni-tt*) és *n-ek* ragot is összetettnek tartom a dél-indiai *in-alli, inukku, niku, naku* módjára. Japáni *ni, ni-te*.

A Tamul-féle nyelvek azon sajátja, hogy személy- és dologneveknél különbséget téve más-más ragokat alkalmaznak, meg van a mongol nyelvben, sőt a magyar nyelvben is, mert a székely *ni* (allativus), *nitt, nutt* (locat.) és *nül, nül* (ablat.) ragok csak személynevekhez járulnak:

Pl. *paŋ-ni, paŋ-nutt, paŋ-nül* stb.

20. §. A MELLÉKNÉV ÉS KÉPZÉSE.

1. A tamulban az eredeti melléknévek meghatározott végzettel nem bírnak, pl. *#* (rossz), *nal* (jó), *vel* (fejér), *siru* (piczi, csiri), *se, sey, sev* (vörös, szép, sima) stb.

Azonban igen sok, sőt még az eredetileg képzőnélküli melléknév is *a, iya, ya* múlt és *u, um, m* jövő participium végzettel áll, habár a hozzátartozó ige inkább a melléknévből, mint ez amabból látszik képzettnek, pl. *peru* vagy *perum* vagy *periya* vagy *pér* (nagy) melléknévhez tartozó ige *perugu-* (nagyul, nő).

nal vagy *nalla* (jó),
ti vagy *tŋya* (rossz),
perum, periya (nagy),
siru, sirŋya (csiri, piczi),
karum, kariya (fekete),

mel, melliya (vékony),
pasum, pasiya, passei (zöld),
tel, teŋiya (derült, cf. dél),
koŋum, koŋiya (gacz szék.),
arum, ariya (értékes, drága).

ila, ileiya (alábbvaló, gyenge, langyos),
kirŋa (öreg, vén, koros),
sinna (kicsi, csenevész),
pala (sok, Mandsu *fulu*),
sila (kevés, cf. silány).

Pala és *sila* csak *a* végzettel használatos, de az abstractum ezekből *paŋ-me* (sokaság, többség), *sin-me* (kevesség).

2. Több melléknév, különösen önhangzós kezdetű névszók előtt összevont alakban

	1. minta	2. minta	3. minta	4. minta	5. minta	6. minta	7. minta
1. Nonn.	{ α) <i>magam</i> (hu) β) <i>magam-ŋacvan</i> (a hu, a magzat)	<i>kaŋ</i> v. <i>kaŋŋu</i> <i>kaŋŋ-ŋhadu</i> (aszem)	<i>tŋ</i> (tüz) <i>tŋ-y-ŋadu</i> .	<i>naŋu</i> <i>naŋu-v-ŋadu</i> (a közép)	<i>uŋpu</i> <i>uŋp-ŋanau</i> (a só)	<i>naŋu</i> , (ország) <i>paŋaru</i> (borsó)	<i>arŋam</i> (erény) <i>arŋam-ŋadu</i>
2. Obliqu.	= Nom. <i>magam</i>	<i>kaŋ</i> , <i>kaŋŋu</i>	<i>tŋ</i>	<i>naŋŋu</i> (középső)	<i>uŋpu</i>	<i>naŋŋu, paŋaru</i>	<i>arŋattu</i>
3. Genit.	<i>magam-in</i> <i>magam-ŋdeiya</i> <i>magam-a</i> <i>magam-a-ŋu</i> <i>magam-in-ŋdeiya*</i> <i>magam-in-ŋadu</i>	<i>kaŋŋ-in</i> stb.	<i>tŋ-y-in</i>	<i>naŋu-v-in</i>	<i>uŋp-in</i>	<i>naŋŋin</i> stb.	<i>arŋat-in</i>
4. Dat. All.	<i>magam-ŋkku**</i> <i>magam-in-ŋkku</i> <i>magamŋt-ku</i>	<i>kaŋŋ-ŋkku</i> stb.	<i>tŋ-kku</i>	<i>naŋu-kku</i> (<i>naŋŋukku</i>)	<i>uŋpu-kku</i>	<i>naŋŋukku</i> stb.	<i>arŋat-ŋkku</i>
5. Acc.	α) <i>magam</i> β) <i>magam-ei</i> γ) <i>magam-in-ei</i> (a fut)	α) <i>kaŋ</i> β) <i>kaŋŋei</i> stb.	<i>tŋ</i> <i>tŋ-y-ei</i>	<i>naŋu</i> <i>naŋu-v-ei</i>	<i>uŋpu</i> <i>uŋp-ei</i>	<i>naŋu, paŋaru</i> <i>naŋt-ei, paŋaruŋt-ei</i>	<i>arŋam</i> <i>arŋattei</i>
6. Loc.	<i>magam-il***</i> (<i>magam-in</i>)	<i>kaŋŋ-il</i> stb.	<i>tŋ-y-il</i>	<i>naŋu-v-il</i>	<i>uŋp-il</i>	<i>naŋŋ-il</i> stb.	<i>arŋat-il</i>
7. Abl. Elat.	{ <i>magam-il-irundu</i> , (<i>magam-in-irŋu</i>)	<i>kaŋŋ-il-irundu</i> stb.	<i>tŋ-y-il-irundu</i>	<i>naŋu-vil-irundu</i>	<i>uŋp-il-irundu</i>	<i>naŋŋ-il-irundu</i>	<i>arŋat-il-irundu</i>
8. Inst.	<i>magam-ál</i> (<i>magam-ŋn</i>) <i>magam-inal</i>)	<i>kaŋŋ-ál</i> stb.	<i>tŋ-y-ál</i>	<i>naŋu-v-ál</i>	<i>uŋp-ál</i>	<i>naŋŋ-ál</i>	<i>arŋat-ál</i>
9. Com.	<i>magam-ódu</i> <i>magam-ódu</i> <i>magam-in-ódu</i>	<i>kaŋŋ-ódu</i> stb.	<i>tŋ-y-ódu</i>	<i>naŋu-v-ódu</i>	<i>uŋp-ódu</i>	<i>naŋŋ-ódu</i>	<i>arŋat-ódu</i>
10. Voc.	<i>magam-é!</i>	<i>kaŋŋ-é!</i>	<i>tŋ!</i> <i>tŋ-y-é!</i>	<i>naŋu-v-é!</i>	<i>uŋp-é!</i>	<i>naŋŋ-é!</i>	<i>arŋam-é!</i>

* A Mutativus és Essivus eseteket lásd az *á, ŋga, ŋy* névutónál, a valódi Elativust pedig az *ul* (*wul*) névutónál.

csak ikerített állapotban bír teljes jelentéssel, pl. a magyarban *csecse-becse, tarka-barka, tinó-binó*; tamilban:

- akkam-bakkam bār'* (regarder tout autour, cf. magyar ákom-bákom írás, ide-oda csavargó írás),
asu-gusuppu (iszonyodás),
adala-gudalam (zavar),
ássi-ppüssi (egy játék-nem),
kasu-bisu-, nasu-bisu- (lics-pocs),
kassu-ppissu (disputa),
kusa-masakku (nagy zavar, cf. kuszál és maszog),
sikku-ppikku (bonyolultság, cf. *csiga-biga* a tekervényes),
siŕu-varei (csiri-biri),
sinnam-binnam (csin-bin tkp. részecske és részecske, a dolog *csinja-binja*, minutiositas rei),
taŕtu-muŕtu (butor tkp. a lapos és gömbölyű),
tikku-mukku (tikkadás és pukkadás),
pańsán-guńsán (piczi és kicsi = több piczi gyermek) stb.

Jegyzet. A mint észrevehetni az efféle szóikerítésnél bármilyen az első szó kezdőhangja, a másodiké vagy gutturalis vagy labialis.

A tamul szóikerítés harmadik neme, a mely a közéletben használatos, az, midőn valamely teljes jelentésű szó után kapcsolatik egy jelentésnélküli némileg rokonhangzatú képzet, pl.

- ádu-gidu* (birka),
kari-giri (ragóut, erős csípő vagy maró-mártás),
tuni-gini (ringy-rongy),
nari-giri (róka),
petti-gitti (láda, bőrdönd),
mései-gisei (asztal),
adala-gudala (zavar).

A magyarban hasonló képzetek: *agya-gugya, récze-ruca, gézen-gúz*.

A törökben használatos közéletbeli képzetek, mint *čožuq-možuq* (gyermek), *qasıq-masıq* (kanál, mindenféle kanál), *yataq-mataq* (ágy-féle) stb. a tamul szóikerítés elvén alapulnak s csak a kivétel különböző, a mennyiben inkább egyhangú és gutturalis helyett labialással kezdődik a jelentésnélküli szó.

Jegyzet. Az *árya*-féle nyelvekben szintén található a szóikerítésre példákat, pl. a francia *pêlé-mêlé* (zagyvalék), német *misch-masch, kunter-bunt, platt-deutsch kužel-musch* (hal és burgonyából készült keverék étel = keverék).

A szóikerítés negyedik neme a hangutánzó igékből áll, mint *pala-pala* (pil-pil = pillog), *gudi-gudi* (gugy-gugy = gugyog), *sillu-billu-* (süllög-füllög szék.), lásd az igeképzést.

24. §. SZÁMNEVEK (Eŕgaŕ).

1. Tőszámok (*múlavenŕgaŕ*) e kérdésre hány vagy mennyi (*ettanei?*). A tamul tőszálmokról mindenképp tudnunk kell, hogy azok jobbára kettős, t. i. melléknév és névszóalakban jelentkeznek. A rövidebb és eredeti alak a melléknévi, a hosszabb vagy képzett a névszói alak. A magyar nyelvben a melléknévi egy, két és névszói *egyed* (mert egyed-ül) és *kettő* a példa. Meglehet a finn számnevek *-si, -te* képzője szintén névszó-képző volt. A tör-

tatár *ber, beräü, iki, ikäü* stb. mindkettő névszói alak s nem egyéb, mint némelyek vélik, mert *bir* (egy), *bir-lik, biräü* nomen appellativum.

Melléknév.	Névszó.	Melléknév.	Névszó.
1. <i>oru</i> , önhangzó előtt, <i>ór</i> ,	<i>onru</i> (<i>onnu</i> , hibás).	19. <i>patt-on-badu</i>	{ <i>patt-on-badu</i> <i>padirr-on-bân.</i>
2. <i>iru, ir</i>	<i>iranđu</i> (<i>renđu</i>).	20. <i>iru-badu</i>	{ <i>iru-badu</i> <i>iru-bân.</i>
3. <i>mü</i> (<i>mu</i> + duplicatio)	<i>münru</i> (<i>münu</i>).	21. <i>iru-batt-oru</i> stb.	{ <i>iru-batt-onru</i> stb.
4. <i>nâl</i>	<i>nâlu, nângu</i>	30. <i>mu-ppadu</i>	{ <i>muppadu</i> <i>muppân.</i>
5. <i>ai, v. aim</i>	<i>aindu</i> (<i>ainsu</i>).	31. <i>mu-ppatt-oru</i>	{ <i>mu-ppatt-onru.</i> <i>nâr-padu</i>
6. <i>aru</i>	<i>âru.</i>	40. <i>nâr-padu</i>	{ <i>nâr-pân.</i> <i>nâr-patt-oru.</i>
7. <i>erlu</i>	<i>êrlu.</i>	41. <i>nâr-patt-oru</i>	{ <i>nâr-patt-oru.</i> <i>aim-badu</i>
8. <i>eŕ</i>	<i>eŕtu.</i>	50. <i>aim-badu</i>	{ <i>aim-bân.</i> <i>aim-battonru.</i>
9. <i>on-badu*</i>	{ <i>on-badu</i> <i>on-bân.</i>	51. <i>aim-batto-ru</i>	{ <i>aim-battonru.</i> <i>aru-badu</i>
10. <i>pattu, oru-bân, (pan)</i>	<i>pattu.</i>	60. <i>aru-badu</i>	{ <i>aru-bân.</i> <i>aru-batton-ru.</i>
11. <i>pad-in oru</i>	{ <i>padin-onru</i> <i>pann-onru.</i>	61. <i>aru-batto-ru</i>	{ <i>erlu-badu</i> <i>erlu-bân.</i>
12. <i>pan-iru</i> }	<i>panu-iranđu.</i>	70. <i>erlu-badu</i>	{ <i>erlu-batt-oru.</i> <i>eŕ-badu</i>
<i>pann-iru</i> }		71. <i>erlu-batt-oru</i>	{ <i>eŕ-ban.</i> <i>eŕ-batt-onru.</i>
13. <i>padin-munru</i> }	<i>pan-munru.</i>	80. <i>eŕ-badu</i>	{ <i>tonnuru.</i> <i>tonnuru-onru.</i>
<i>pan-munru</i> }		90. <i>tonnuru*</i>	{ <i>nuru.</i> <i>nuru-onru.</i>
14. <i>padinâlu</i> }	<i>pannângu.</i>	91. <i>tonnuru-oru</i>	{ <i>iru-nuru.</i> <i>iru-nuru-onru.</i>
<i>pannâl</i> }		100. <i>nuru</i>	
15. <i>padin-ai</i>	{ <i>padin-aindu</i> ... -ainsu <i>pann-aindu.</i>	101. <i>nuru-oru</i>	
16. <i>padin-aru</i>	<i>padin-âru.</i>	200. <i>iru-nuru</i>	
17. { <i>padin-erlu</i> <i>pann-erlu</i>	{ <i>padin-êrlu</i> <i>pann-êrlu.</i>	201. <i>iru-nuru-oru</i>	
18. <i>padin-eŕ</i>	<i>padin-eŕtu.</i>		

tul-âyiram }
 900. *toŕâyiram* } idem (tkp. régi ezer).
toŕl-âyiram }

901. *tul-âyiratt-oru, tul-âyiratt-onru.*
 1000. *âyiram, âyiram.*
 1001. *âyiratt-oru, âyiratt-onru.*
 2000. *ir-âyiram, ir-âyiram.*
 3000. *mü-v-âyiram* idem.
 4000. *nâl-âyiram* id.
 5000. *ai-y-âyiram* id.

* *Jegyzet.* Az *on-badu*-ról és *tonnuru*-ról ki van mutatva, hogy tkp. 9 = vén-tíz és 90 = vén-száz, azaz még azon korból valók, a midőn még a tizes rendszer nem létezett. Ezért a magyar *kilen-cz* nem a *külön* (separatus) szóval, hanem a tamul *kirila* (vén, koros) szóval volna egy, mert *külön-tíz* összetételnek nincs értelme.

6000. *ár-áviram* id.
 7000. *érl-áriram* id.
 8000. *enn-áviram* id.
 10,000. *padin-áviram* id.
 20,000. *iru-badin-áviram* id.
 100,000. *núr-áviram* id.
 100,001. *núr-áviratt-oru*, *núr-áviratt-onru*.
 millió. *kódi* vagy *núr-ilakšam* stb.
áviratt ennúr enbatt-eṭtu,
 1888. ezer nyolczszáz nyolczvan nyolcz.

2. Nomen appellativumok :

- oru-van* vagy *oruttan* (egy férfi), *oru-va!* (egy nő),
iru-var (két férfi = vagy két nő = kett-en),
mú-var (három ember, hárm-an),
nál-var (négy-en),
ai-var (öt-en),
aru-var (hat-an),
erlu-var (het-en),
en-mar (nyolcz-an).

A sorszámok (*variseikkuriya engal!*) képeztek a tőszámnevekből *ám* participium által, az *első-t* kivéve, a melynek alapja *mudal* (kezdet) szó így: 1-ső *mudal* vagy *mudal-ám* (*óram* egy-edik a tizesek után, pl. *padin-óram* tizen-egyedik s nem tizen-első), 2-dik *iraṇḍám*, 3-dik *múnram*, 4-dik *nál-ám*, 5-dik *aindám*, 6-dik *áram*, 7-dik *érlám*, 8-dik *eṭtám*, 9-dik *onbadám*, 10-dik *patt-ám*, 11-dik *padin-óram*, 21-dik *irubatt-óram*, 100-dik *núrám*, 1000-dik *ávirattu* vagy *ávirattu-mureiyána*.

4. A rétegező a *maḍangu* (rét) szónak a melléknévi alak után tétele által fejeztetik ki, pl. 2. *iru-maḍangu* (kétrét, kétszeres, kétszer annyi), 3. *mu-mmaḍangu*, 4. *nálu-maḍangu*, 10. *pattu-maḍangu*, 100. *núru-maḍangu* stb.

5. Az arányosztók szóikerítés által fejeztetik ki így: *ovv-onru* (egyenként, egy-egy), *ivv-iraṇḍu* (kettenként, két-két), *mummúnru*, *nannálu* vagy *nanāngu*, 5. *aiv-aindu*, 6. *avv-áru*, 7. *evv-érlu*, 8. *evv-eṭtu*, 9. *onbad-onbadu*, 10. *pappattu*. A többi a névszói alaknak ismétlése és *ága*, *áy* (léve) gerundium által fejeztetik ki, pl. *iru-bad-iru-bad-ága* (húszan-húszan-ként, húsz-húsz).

6. Ezeknek nomen appellativum alakja: *ovv-oruvan* (minden egyes férfi), *ovv-oru-masával* stb., *ivv-irubar* (mindketten, a kettesével lévő személyek), *mummúvar* (hárm-asával) stb.

7. Sokszorozó számok (*perukkum engal!*). Ha nem az igazi szorzásról, hanem a cselekvés többszöri ismétléséről van szó: akkor *visei* (íz), *taram* (sor, rend), *murei* (forgás, íz, szor, szer) stb. névszóknek a melléknévi alak után tételével fejeztetik ki, pl. *oru-mureiyil* (egy ízben, egyszerre), *pala-daram birappadu* (a sokszor születés). Az igazi sokszorozás (multiplicatio) a (rövidebb) melléknévi alaknak a névszó-alakban álló sokszorozandónak elébe tétele által történik, pl. *ór-onru* (egy-egy = egyszer-egy), *ir-iraṇḍu* (két-kettő = kétszer-kettő), *nán-nāngu* ($4 \times 4 = 16$), *ár-iraṇḍu* ($6 \times 2 = 12$), *aru-munru* ($6 \times 3 = 18$), *onbatt-onbadu* ($9 \times 9 = 81$), *paittu-ppattu* ($10 \times 10 = 100$), a két utóbbi példában *onbattu* (9) és *paittu* (10) kivételes sokszorozó alakok.

Fegyzet. A névszói számnevek egymás mellé helyezve «és» kötszóval állóknak vétetnek, pl. *erlu-munru* (hét és három), de *erlu-munru* (hét vagy hetes három = hétszer három $7 \times 3 = 21$), mert itt elléknév.

8. Az adverbialis számnevek a névszói alakokból képeztek az *avadu* (a leendő valami) dologi nomen appellativum hozzáadása által, pl. *mudal-avadu* (elsőszor), *iraṇḍ-avadu* (másodsor), *munru-avadu* (harmadszor), *nāng-avadu* (negyedszer) stb.

Fegyzet. Ugyan ezen képzet *áy* (léve) gerundium toldással a sorszámnevek helyett használtatik, valahányszor a sorszám névszó nélkül áll, pl. ő ötödik az osztályban: *avan tan vaguppil aind-avad-áy irukkirán*.

9. Az elvont számnevek a melléknévi alakból *-mei* (ság) képző által lesznek, pl. *oru-mei* (egy-ség, t.-tat. *ber-lek*), *iru-mei* (kettős-ség), *mu-mmei* (három-ság) stb.

10. Törtszámok. A régi törtszámolás a Tamuloknál egy kissé furcsa, mert alapul véve a következő hat törtszámi kifejezést: *mundiri* vagy *mundirei* ($\frac{1}{320}$), *arei* ($\frac{160}{320} = \frac{1}{2}$), *kál* ($\frac{80}{320} = \frac{1}{4}$), *visam* ($\frac{20}{320} = \frac{1}{16}$), *má* vagy *orumá* ($\frac{16}{320} = \frac{1}{20}$), *káni* ($\frac{4}{320} = \frac{1}{80}$), ezeknek egymás mellé tétele, és az egész számokkal való szorzás által egy egészen sajátos törtszámrendszert képeztek 15 alapjeggyel, pl. *káni-y-arei-kkáni* ($\frac{4}{320} + \frac{4}{320} = \frac{3}{160}$), *nálu-má* ($\frac{16}{320} \times 4 = \frac{1}{5}$), *mukkál* ($\frac{240}{320} = \frac{3}{4}$) vagy száz *mundiri* ($\frac{1}{320} \times 100 = \frac{5}{16}$) stb.

Azonban mondhatni *munru ilu bangu* (háromból két rész = $\frac{2}{3}$) vagy *árilonru* egyhatod ($\frac{1}{6}$ tkp. hatból egy rész) stb.

11. Határozatlan számnevek: *an-égam* (skr. néhány), *pala* (sok), *silá* (kevés), *missam* (többség), *tira!* (sereg, tömeg, sok), *érlám* (tömeg, sokaság), *košsam* (kevés, mongol *khomsokhon*), *sódu*, *inei* (pár), *silvānam* más szám után «és néhány» jelentéssel, pl. *ávirattu ssilvānam* (ezer és néhány).

Észrevételek a számneveknél.

1. A Tam. *o-ru* (1) melléknévnél a gyöke a Tam. *o'*- (être pareil, égal etc.) ige, a melyből négy alak fejlődött ki a) *o-ru* (egy, *on-ru* pro *or-tu*, *orru* = *oTTu*, *orrei*, *oTTei* = egy, azaz *ed'*, *öd'* egyes, egyedüli); b) *o-ttu* (égalité, *o-ttigi* union, nivellement, secours; *o-tt-a* uni, égal, pareil, conforme *egyenlő* etc.); c) *o-ppu* (égalité, conformité, accord, comparaison etc., *opp-ána* uni, égal, semblable etc.); d) *o-kka* (ensemble, avec, également, entièrement cf. Magy. *eg-ész-en* etc.). Ezen alakból való a Telugu stb. *oka* (egy melléknév; *oka-ti* névszó, a melynek a finn *yh-te yk-si* a társa). A Tam. *oru* társa a Mong. *or*, *ori* (egyedüli), míg a Mong. *nige-n*, *nége* (1) a perzsa *yek*, scrt. *ékam* (1) szónak olyan mása, mint a Tam. *n-ugam* (iga) a scrt. *yuga*-nak.

2. A Tam.-féle nyelvek *iru* (2) szava megfelel a Mong. *ir-su*, *yir-su*, Man. *ž-uru* (duplex), melléknévnél s a t.-tat. *ir-mi*, *yir-mi* (2×10) összetét első részének. A t.-tat. *yir-mi* első része *yigir* is tehát az eredeti alak a magy. mong. *iker*, man. *ikir-i* (gemini), t.-tat. *ekiz* id. A tam. *ér* (paire, paire de boeufs pour labourer etc.) egy második összevont alak.

A magy. *két*, *ket-tő* (*kät-tő*) megfelel a tam. *kavattu* (double, fourchu, cf. szék. *ik-es fa* = kétágú *fa*) melléknévnél (*V kavaḍu*, *kavvu* branche fourchue, man. *ka-ba ein Paar*, branche fourchue etc., cf. Mong. *ᠵᠠᠭᠠ* entzwei etc.), cf. az éjszaki nyelvek *kav*, *kaf* gyökű szóját.

3. A tamul *mú* (három) rokonnak látszik a *mú*- (vénül, nagyul), igével, a magyar *három* mongol *ghurub*, *ghurba* társa a Tam. *karlu* (trident, instrument à 3 dents); finn *kolme*, lapp *golv* stb., a mongol *gholmin* (hosszú) szóval egy, minthogy a harmadik vagy középpűj a leghosszabb. Ezért a török *üç* (3) is az *už* (csúcs) szó változata lehet, ha nem a mongol *ghuč-in* (3×10) első részének kopott alakja.

4. A magyar *négy* (négy) mind a Tamul-féle, mind a finn, lapp, permi stb. nyelvek bizonyossága szerint *l*-et vesztett alak, a *gy* akár *g*-ből, akár *d*-ből lett névképző, mint a dél-indiai nyelvekben, míg a többi éjszaki rokonokban ezen névszóképző nem egészen érezhető.

5. A magyar *öt* nem csak a *tuda üt-s* által rokon az általános dravida *ai*-val, hanem azért is, mert a tamul *ai* ikerhangzó akárhány esetben *t*-vesztés által származott,

pl. tam. *tasei* = magy. *tes-t* (tást), tam. *kai* = *kéz* (és *káz*), finn *käde* (nom. *käsi*). A finn *viide*, lapp *vitta*, permi *vit* és t.-tat. *bäs, beš, peš* nagyon-nagyon a persa-sanscrit *pañš, penž*, (5) szlav. *piet* szók kopott alakjainak látszanak.

6. A magyar *hat*, permi *kvati*, lapp *gutta* stb. nyelvészetileg összehozható a Tam.-féle *aru, ažu* (tehát *adu*) alakokkal, ezeket *k-t* vesztetteknek tartva. Azonban lehetséges, névből származtak; *s-ből h* lesz és lett nemcsak az árya nyelvek terén, hanem még a tatár meg a *h-ből k-t* csinál, pl. arab *hazret* = *kadret*.

7. A magyar *het, hét*, ha nem a persa *heft, hefta* vagy romlott sanscrit *satta* testvére: akkor lehet, hogy a török *yedi* (cf. *fehër* = fejér) -vel együtt a telengu *yedu* (7) által dél-indiai gyökű. Azonban látva az osztják *tábet* (7) vogul összevont *sát* alakokat, lehetetlen a sanscrit *saptam*-ra nem gondolni. A lapp *čiečče*, finn *seitsemän*, permi *sizim* igen-igen húznak a szláv «*sediem*» alakhoz.

8. A tamul *en* (8) szónak jelentése «szám», tehát egyszerű, míg a telengu *yeni-midi* és tuļu *yen-ma* éppen olyan összetétel, mint a permi *kökyä-mis*, lapp *gau-tse*, finn *kahdeksan* (duo-de-decem) szók az éjszaki turáni nyelvekben. A permi szó utórése a *mis* meg a Tam.-féle *midi, ma* a török *yi-gir-mi* (2×10) és *alt-mis* (6×10) és *yet-mis* (7×10) szók utóréseiben látható *mi, mis, miš* (10) szónak testvérei.

9. A kilencz mind az éjszaki, mind a déli turáni nyelvekben összetétel által van kifejezve. De a míg a lap *ov-tse*, finn *yhde-ksän*, permi *ök-mis* stb. szók jelentése «unde-decem»: addig a dél-indiai nyelvekben, sőt még az osztják nyelvben is az összetételnek jelentése «nagy, öreg vagy vén tíz», pl. osztják *är-yong* (öreg vagy nagy tíz), Tamul *on-bän*, Tuļu *wor-m-ba, tom-midi* (nagy, öreg, régi tíz) minthogy az *on, tom*-nak eredeti alakja *tol, tol*, a mely alak a *tol-nürü, tonnürü* = osztják *ärsöt* (öreg, régi száz = 90) stb.-ben látható. Ezért a magyar *kilen-cz* aligha «külön-tíz» jelentéssel birt, a mi tulajdonképp semmi jelentés. Lásd nézetemet a tamul számoknál.

10. A *tiz-re* a Tamul-féle nyelvekben a következő alakok vannak: *pan, pän, pon, pa, va, ma, padu, midi* vagy *midi*, a melyeket Dr. GUNBERT a sanscrit *pañca* (öt) szóval rokon *pañkti*-ből akar kicsavarni.

Az alakokra nézve még talán megjárna az erőlködés, de azt már nehéz érteni, hogy ha már kölcsönözni kellett, miért nem vették a kész szót *dasan-t* (tiz, tamul kiejtés szerint *tasän*), a mint tette az úràon, khond stb.? Hogy a permi *das* (tiz), magyar *tiz* és török *tuz* (*o-tuz* pro *ücs-tuz* = 3×10), a szláv *desät*, sanscrit *dasan* számmal egyeredetűek, azon csak az elfogult kételkedhetik.

A tamul *pan*, toda *pon* stb.-nek társai a vogul *pan*, magyar *van, ven* (*hat-van, het-ven*), török *on; on, en, an*, osztják *y-ong* és mongol *ar-ban* (10), a mely a tamul *oru-bän* (egy tíz = 10)-nak szakasztott mása.

A telengu *midi* (*yeni-midi* = 8)-t a *padü* szó változatának tartják, a mit én a főntebb rokonságánál fogva nem fogadhatok el s inkább a *midi* (fönt, magas) szóval tartok egynek, mert a gyermeki korban a 10 már magas, felső szám.

A lapp *loge, lokke*, vogul *lau, lu* (10), vagy a tamul *alagu* (szám) szóra, vagy a sanscrit *lakša* (szám, nagy szám, százezer) romlott *lakka* alakjára volna visszanyomozható. 100. A tamul *nürü*, tuļu *nüdu*, a tör.-tat. *y-üz, syür* eredetije, mert a tamul kezdő *n* a *y*-vel váltakozik, pl. sanscrit *yugam* = tam. *nugam*.

A magyar *sáz*, osztják *söt*, finn *sata*, vogul *sat*, lapp *čüötte*, permi *syo* stb., a szláv *sot*, a persa *sad*, sanscrit *sata* (száz) szóktól nem választhatók el.

Érdekes a dél-indiai úràon *pañče kuri* ($5 \times 20 = 100$) és khond *pañčekodi* ($5 \times 20 = 100$), mert az elsőnek a *kuri* (20) része a mongol *khorin* (20), a másodikkal *kodi*-ja pedig a magyar *hús* (cf. tamul *kódi*, vingt, vingtaine), vogul *kus*, permi *kis* stb.-nek eredetije.

A FŐBB SZÁMOK NEHÁNY TAMUL-FÉLE NYELVBŐL ÖSSZEVEVTE NEHÁNY ÉJSZAKI TURÁNIVAL.

Tamil	Tuda	Magyar		Telengu		Finn	Permi	Tuļu		Uràon	Khond	
		melleknév	névszó	melleknév	névszó			melleknév	névszó			közös
1. *) oru, ör	vodd	egy	egyed	oka	oka-ti	yli-te (yksi)	ötik	or	onži	onja	ek	randi
2. *) iru, ír	eddu	két	kettő	reñdu		kah-te (kaksi)	kik	ir	raddu	erñu	din	rendi
3. *) mü, mu	mädu	három		mädu		kolme	kuin	mu	müñi	munä	ini	munži
4. näl	nanku	négy (nélegi?)		näl	nälangu	neljä	holi	näl	nälü	nakh	čari.	müñgi
5. ai, aim	{aindu {ansu	öt		ä	{aidu {änu	vide (vishi) orosz. piät'	vit or. piät'	ai	ainu	pañče (hindu)	pañču	sengi
6. aru	ärü	hat		aru	ärü	kuude (kuusi)	kvati	äji	soe (hindu)	soe (hindu)	sa (hindu)	sęęgi
7. erlu	erlu	het	het	el	yédu	scitsenän cf. szlav. gedem	sizim	yél	yélu	satte (hindu)	sätü (hindu)	ut-si
8. en	eñu	nyol-cz		yena	yeni-midi.	kahdeksan	kökyä-mis	yen	yen-ma	athe (hindu)	atä	
9. on bän	onpath	kilencz		tomma	{tom midi {tomnadi	yhte-ksän	ök-mis	son	wor-mba	nane (hindu)	naha	
10. pan, pän, pattu	pon, pattu	van, ven (tiz árya)		pan	pati	kymmenen	das (hindu)	pa, va	patü	dase (hindu)	däsä (hindu)	
nätü	nätü	száz (árya)		nätü	nätü (vanda)	sata (árya)	syo (árya)	nätü t. tat. y-üz	pañče-kuri (5x20)	pañče-kodi (5x20)		
1000. äyiram (astram)	?	ezer		vätü, veñja veçvütü	tuhatta a szláv (orosz. Heiač romlott alakja)	syurs cf. scrs. (sahasra)	sätü	?	?	?	?	

* L. Az észrevételek alatt 1. 2. 3.

1000. A tamul *áyiram*, *ásir-am* (ezer) szót a sanscrit *sahasra* (ezer) szóból csavarták ki s ha úgy, tagadhatni-e, hogy a magyar *ezer* (äzer), permi *syurs*, drávida tuļu *sára* stb. nem a persa *hazar*, *hezar*, sanscrit *sahasra* szóból valók csak azért, mert a vogul *satar* (ezer) szóban a *t* eredetibb, mint a *z*, *s*. Hát talán a finn *tuhatta* (ezer) eredetibb, mint a szláv *tisjač* (*deh-sad* 10×100) vagy scrit. *sahasra* (ezer).

Azok, a kik csupa számításból tagadni akarják, hogy az éjszaki turáni nyelvek föntebbi számszavai *szláv-persa-sanscrit* eredetűek, turániaknak tartva azokat, mondják meg, honnan vették éppen az éjszaki turáni nyelvek az ilyen logicát «duo-de-decem, un-de-decem» vagy azt, a mely szerint a finuben a magyar *tíz-en-kettő*, török *on-iki*, tamul *pad-in-iru* sor helyett *kaksi toista-kymmentä* (duo secundæ decadis = duodecem), az ostjában pedig *kät khat-yong* (duo duæ decades = 12) áll? Vagy talán ez volt az eredeti turáni számítás mód? Ezt nem turáni emberrel elhithetik ugyan, de turánival soha!

25. §. A NÉVMÁSOK (PEYARUKKUPPIRADISOL).

A) A személyes névmások (*Ida-soll* vagy *múvida ppeyar* tkp. helyszó vagy három helynév).

1-ső személy (*tanmei*, magasság).

	Egyes.	Többes.
1. Nom.	<i>yán, nán</i> (én),	{ <i>yám, nám</i> (mi, Inclusive).*
2. Obl.	<i>en,</i>	{ <i>yángał, nángał</i> (mink, Exclusive).
3. Gen.	{ <i>en, en-udeiya,</i>	<i>em, nam, eंगाł</i> (Exclusive).
	<i>en-adu, ena,</i>	<i>em, emm-udeiya, namm-udeiya,</i>
4. Dat.	{ <i>en-a-kku,</i>	(vagy <i>emadu, namadu, eंगाł-udeiya</i>).
	{ <i>(e-r-ku),</i>	<i>emakku, namakku,</i>
5. Acc.	<i>enn-ei,</i>	{ <i>(eంగాłukku).</i>
6. Locat.	<i>enn-il,</i>	{ <i>emmei, nammei,</i>
7. Instr.	<i>enn-ál,</i>	{ <i>(engalei).</i>
8. Com.	<i>enn-ódu,</i>	<i>emm-il, namm-il.</i>
		<i>emmál, namm-ál.</i>
		<i>emm-ódu, namm-ódu.</i>

2-ik személy (*munnilei*, tkp. a beszélő előtt álló).

	Egyes.	Többes.
1. Nom.	<i>ní,</i>	
2. Obl.	<i>nín, un, nun,</i>	<i>níy-ir, nívir, nír, níngał.</i>
3. Genit.	{ <i>unn-udeiya,</i>	<i>num, um.</i>
	<i>nín-adu, nunadu,</i>	<i>nunm-udeiya, umm-udei-ya,</i>
4. Dat.	{ <i>nín-a-kku (nirku),</i>	<i>num-adu, um-adu.</i>
	{ <i>un-a-kku (urku),</i>	<i>num-akku, umakku.</i>
5. Acc.	{ <i>ninn-ei, unn-ei,</i>	
	<i>nunm-ei,</i>	<i>numm-ei, umm-ei.</i>
6. Loc.	<i>ninn-il, unn-il,</i>	<i>numm-il, umm-il.</i>

* *Jegyzet.* A tamul a mandsu, mongol s más nyelvek módjára a többes személyes névmásnál Inklusivus és Exklusivus alakot különböztet meg, amaz a beszélő és hallgató pártját is magában foglalja, emez pedig a hallgató pártját kizárja. Ki tudja a magyar *mi*, *mű* és *mink*, *münk* közt nem volt-e ilyen különbség??

7. Instr. *ninn-ál, unn-ál,*
 8. Com. *ninn-ódu, unn-ódu,* *numm-ál, umm-ál.*
numm-ódu, umm-ódu.

A 3-ik személyű névmásul (*padarkkei*, a távoli, másokra terjedő), a *tán* (maga) helyett, a mely inkább reflexiv, az *avan* (a-férfi), *aval* (a-nő), *ivan* (e férfi), *ival* (e nő) és *a-du, idu* (az, ez) mutató névmások használatnak.

Lásd a kérdő és mutató névmásokat.

A névmások Obliquus és Genitivus esetei melléknévi birtokos névmásokul szerepelnek. Ezekből lesznek az «enyém, tied» stb.-nek megfelelő névszói (független) s így ragozható birtokos névmások:

	Egyes.
1-ső személy	{ <i>enn-avan, enn-aval, enn-adu,</i>
	{ <i>enn-udeiyavan, -l, enn-udei-y-adu.</i>
	Többes.
1-ső személy	{ <i>emmavan, emmaval, emm-adu,</i>
	{ <i>emm-udei-y-ava-n, -l, emm-udei-y-adu,</i>
	<i>em-an, emal, emadu,</i>
	<i>naman, namal, namadu.</i>
	Egyes.
2-dik személy	{ <i>unn-avan, unn-aval, unn-adu,</i>
	{ <i>unn-udeiyava-n, -l, unnudeiyadu.</i>
	Többes.
2-dik személy	{ <i>ummavan, ummaval, ummadu,</i>
	{ <i>ummudeiyava-n, -l, ummudeiyadu,</i>
	<i>uman, umal, umadu,</i>
	<i>numan, numal, numadu.</i>

Az *n*, *l* végűek rendesen ragoztatnak, az *adu* végűek az *adu* mutató névmás szerint.

A rendesen csak az alanyra vonatkozó *tán* (maga) névmás ragozása a következő:

	Többes.	Független birtokos.
1. Nom.	<i>tán, tám.</i>	<i>tann-ava-n, -l, tann-adu,</i>
2. Obl.	<i>tan, tam.</i>	<i>tannudeiyava-n, -l, adu.</i>
3. Genit.	<i>tann-udeiya, tamm-udeiya.</i>	Többes.
	<i>tan-adu, tamadu.</i>	<i>tamm-ava-n, -l, adu,</i>
4. Dat.	<i>tanakku, tamakku.</i>	<i>tamm-udei-ya-van, -l, adu,</i>
5. Acc.	<i>tann-ei, tamm-ei.</i>	<i>tam-an, tam-al, tam-adu.</i>
6. Loc.	<i>tann-il, tamm-il.</i>	
7. Instr.	<i>tann-ál, tamm-ál.</i>	
8. Comit.	<i>tann-ódu, tamm-ódu.</i>	

A *tán* (*tan*) visszatérő névmásról megjegyzendő:

a) hogy az, különösen irodalmilag, nyomatékosság kedvéért s néha a nélkül is névszókhoz függed s azok helyett ragoztatik, pl. *arasan-dán* (a király maga), genit. *arasantan-udeiya*; többes *arasar-dám* (a királyok-maguk), dat. *arasar-damakku*. Ilyen képzet: *un-dam* pro *unngał-adu* (az önök-é = tiétek).

β) Ugyanezen névmásnak *tám, tángal* többese a *nír, nínгал* többes második személynél helyesebb megtisztelő a magyar «maga, ő kegyelme» értelmében, tehát a magyarnak azon szokása, hogy megtisztelőleg a 3-dik személyt használja az áryák és turániaiak legnagyobb részével ellentétben igen régi eredetű és nem olasz-spanyol utánzás.

γ) A magyar «anyjuk, apjuk, bátyjuk, öcscsük, nényük, huguk»-féle szintén megtisztelő és kecsgetető kifejezésének a párja a dél-indiai nyelvekben s nevezetesen a tamilban is látható.

A Tam. *tam* (az ők tulajdona = jok, juk, jük) CALDWELL püspök kifejtése szerint minden rokonsági név előtt előfordul s néha a megtisztelő *tam* birtokos névmás a névvel annyira összeforrott, hogy alig lehet fölismerni és szétválasztani, pl. *tambirán* (úr, isten) = annyira összeforrott, hogy alig lehet fölismerni és szétválasztani, pl. *tambirán* (úr, isten) = *tam birán* (maguk nagyja, feje), *tagappan* pro *tamappan* (apjuk), *tannei* pro *tam-annei* (anyjuk, tkp. maguk anyja), *tam-aiyan* (bátyjuk), *tam-bi* (öcscs-ük, tkp. fi, fiju), *tangei*, *tangeissi* pro *tam-angei* (hug-uk), *tam-akkei* (nén-jük) stb. A Tamul és magyar kifejezés közt csak az a különbség, hogy a Tam.-féle nyelvekben a birtokos megelőzi a birtokot, míg a magyar s a többi éjszaki turániak megszegve a turáni törvényt, a birtokost árya módon a birtok után teszik, legalább a birtokragozásnál. A tudós alapra fektetett legújabb magyar nyelvben már az «Árjegyzéke a m. k. sorsjegyeknek» stb.-féle romlott, árya-utánzat is járja.

B) A kérdő és mutató névmások (*viná-ssol-, suttu-ssol*).

Hogy jobban feltűnjék a tamil kérdő *e* (cf. magyar *-e?*) és mutató *i, u, a* (i, e, o, u, a) alapnévmások és származékaik közti viszony és megfelelés a kérdő és mutató névmásokat együvé állítottam.

<i>e</i> (mely? a kezdő mássalhangzó kettőzödik),	<i>i</i> (i, e),	<i>u</i> (az ott a közepe),	<i>a</i> (a),
<i>enda</i> (mely? melléknév),	<i>inda</i> (ezen, ez a!), <i>inda ... ttáné</i> (ugyan ez a),	<i>u-nda</i> ,	<i>a-nda</i> (az a), <i>anda ... ttáné</i> (ugyan az a),
<i>e-van</i> (mely férfi?),	<i>i-van</i> ,	<i>u-van</i> ,	<i>a-van</i> ,
<i>e-val</i> (mely nő?),	<i>i-val</i> ,	<i>u-val</i> ,	<i>a-val</i> ,
<i>e-du</i> (mely dolog?),	<i>i-du</i> ,	<i>u-du</i> ,	<i>a-du</i> ,
<i>édu</i> (id.),			
<i>yá-van</i> = <i>evan</i> ,			
<i>yá-val</i> = <i>e-val</i> ,			
<i>yá-du</i> = <i>e-du</i> ,			
<i>yá</i> (id.),			
<i>e-neiya</i> (milyen?),	<i>ineiya</i> (i-lyen),*	<i>u-neiya</i> (olyan),	<i>a-neiya</i> (amolyan),
<i>e-neiya-van</i> (mily férfi?),	<i>i-neiyavan</i> ,	<i>u-neiya-van</i> ,	<i>aneiyavan</i> ,
(<i>enei-van</i>),	stb.	stb.	stb.
<i>e-neiy-án</i> ,			
<i>e-nna</i> (minő?),	<i>i-nna</i> (ilyen),	<i>unna</i> ,	<i>anna</i> ,
(<i>ena</i>),			
<i>e-nn-adu</i> (minő dolog?),	<i>innadu</i> ,	<i>unnadu</i> ,	<i>annadu</i> ,
<i>ennam</i> ,			

* *Jegyzet.* Pomman, timman (ilyen, olyan), pommanum, timmanum (ilyen is, olyan is) ikerítve használt mutató névmások elseje a török *bu* (ez), a második pedig a mongol *te-re, tiyme* (az, olyan) mutató névmásokkal egyeredetűeknek látszanak.

<i>enn-án</i> (minő férfi?), stb.	<i>innán</i> (-an),	<i>unn-án</i> (-an),	<i>annán</i> (-an),
<i>e-nei-var</i> (mennyen?),	<i>inci-var</i> (ennyien),		<i>aneivar</i> (annyian),
<i>eneittu</i> (hogyan, miként?),	<i>ineittu</i> (i-gy),	<i>u-neittu</i> ,	<i>aneittu</i> ,
<i>e-ttanei</i> (mennyi?),	<i>i-ttanei</i> (ennyi),	<i>uttanei</i> ,	<i>attanei</i> (annyi),
<i>ettanei-y-ám</i> (mennyidik),	<i>ittanei-y-ám</i> ,		<i>attaneiyám</i> ,
<i>e-vv-a-lavu</i> (me-kkora?),*	<i>i-vv-a-lavu</i> (ekkora),		<i>avvalavu</i> (akkora),
<i>e-ppódu</i> (mi-kor),	<i>i-ppódu</i> (e-kkor),		<i>appódu</i> (akkor),
<i>e-ngaṅ</i> (hol? hon? hun?),	<i>i-ngaṅ</i> (i-hon),	<i>u-ngaṅ</i> ,	<i>a-ngaṅ</i> (a-hon),
<i>e-ngu</i> , idem,	<i>i-ngu</i> , idem,		<i>a-ngu</i> , idem,
<i>e-ngé</i> , idem,	<i>i-ngé</i> , idem,		<i>a-ngé</i> , idem,
<i>yá-ndu</i> (ugyan hol?),	<i>i-ndu</i> (itt),		<i>á-ndu</i> (ott),
<i>e-vv-idattukku</i> (hová, tkp. mi-hely-nek),	<i>i-vv-idattukku</i> (ide),		<i>avvidattukku</i> (oda),
<i>e-ngé-y-irundu</i> (honnán?),	<i>ingéyirundu</i> (innen),		<i>a-ppadi</i> (a-kkép),
<i>e-ppadi</i> (mi módon?),	<i>i-ppadi</i> (e-kkép),		<i>ádu</i> (úgy),
	<i>indu</i> (így),		<i>arru</i> ,
<i>erru</i> (id.),	<i>irru</i> ,		<i>ammaṭtukku-um</i> (addig, amaddig),
<i>e-mmaṭtukku-um</i> (me-ddig),	<i>i-mmaṭtukku-um</i> (eddig, emeddig),		stb.

Az *edu, idu, adu, udu* névmások ragozása némileg rendetlen, azért álljon például az egyiknek teljes ragozása.

	Egyes.	Többes.
Nom.	<i>idu</i> (de <i>i-dan</i> is), <i>ez</i> ,	<i>idu-gal</i> , <i>ivei</i> , <i>iveigal</i> , rendesen <i>ivarrin</i> , rendes.
Gen.	{ <i>id-an</i> , <i>id-in</i> , <i>idinudeiya</i> ,	" <i>ivarr-irku</i> "
Dat.	{ <i>idu-kku</i> , <i>id-ar-ku</i> ,	" <i>ivarr-eci</i> "
Acc.	{ <i>i-dei</i> , <i>idan-ei</i> , <i>ittei</i> , cf. <i>ez-t-et</i> ,	" <i>ivarr-il</i> "
Loc.	{ <i>id-il</i> , <i>id-an-il</i> ,	" rend. "
Abl.	{ <i>idil-ninru</i> , <i>idininru</i> ,	" <i>ivarr-ál</i> "
Instr.	{ <i>id-in-ál</i> , <i>idan-ál</i> , <i>itt-ál</i> ,	" <i>ivarr-ódu</i> "
Comit.	{ <i>idin-ódu</i> , <i>idan-ódu</i> , <i>itt-ódu</i> ,	

Igy ragoztatnak *evei, yávei, uvei* és *avei*.

* *Jegyzet.* Az *e, i, u, a* névmások után a következő névszó kezdő mássalhangzója kettőzödik, a mire példa nyelvünkben «mekkora, e-kkora, a-kkora, me-nnyi, e-nnyi, a-nnyi, e-ffélé, a-ffélé, régies, a-bbor, a-nnép» stb. Ezekről pedig nálunk azt mondják, hogy *me-ly-kora, ez-kora, az-kora* stb. helyett állnak. Ki tudja?! A tamilban az önhangzón kezdődő névszók és eme névmások közé *ev* betoldás járul. Ugyan így az *enda, inda, unda, anda* után a névszót kezdő *k, s, t, p* mássalhangzók kettőzödnek.

A TAMUL-FÉLE NYELVEK SZEMÉLYES, KÉRDŐ ÉS MUTATÓ NÉVMÁSAINAK TÁBLÁZATA.

magyar	tamul	telengu	kannada	tulu	kudagu	tuda	köta	gond	khond	ûraôn	râjm.
én (en-)	yân, nân (en-)	nênu, ênu (na-, nan)	ân, yân (nan, en)	yân (y-en)	nânu (y-ena)	an (y-en)	âne (en)	annâ (nâ)	ânu (nâ)	en	en
te (ti)	nî, nîn (nin, un)	nî, nîvu (ni, nî)	nî, nînu (nî-, nî)	nînu (nî-, nî)	nînu (nîna)	nî (nî)	nî (nî)	imma (nî)	inu (nî)	nî	nî
ő maga	tân (tan)	tâ, tânu (tan)	tânu (tan)	tân (tan)	tân (tan)	tân (tan)	?	o-r, o (ô az)	â	as (ô)	?
Inclus. mi	yâm, nâm (em-, nam-)	manamu	âm, âvu (em, nam)	nama (nam)	enga	âm (namma)	ame, name (em, nam)	ammaṭ (mâ)	âṣu (mâ)	em	em
Exclus. mink	nângaḷ (eṅgaḷ)	ênu, mêmnu (mâ, mam)	?	yên-kaḷu (yên-kul')		êm (yemma)			ânu	?	?
ti, tik	nîr, nîngaḷ (nîr, ungal)	mîru (mî)	nîvu (nîm)	îr, nîkula (îr, nîkul')	nînga	nîv (nîm)	nîme (nîm)	immaṭ (mî)	îru (mî)	nîm	nîm
ők maguk	tân (tam-)	tânu, târu (tam)	tâvu (tam)	?	tanga	?	?	or-k	a-b-arū	ar	?
mi? -e?	e-? yâ-?	ê-?	e-?	dâne, vâ?	yê-?	e-?	?	ba-d	?	e-nd?	i-ko
e	i	î	î	i-ndu	î	î		id		i	i
a	a	â	â	a-vu	â	â		ad		a	a
hol, ho-n	e-ñ-gaṅ yâṅḍu	e-ḷa	ye-tta?	wôḷu?	ye-lli?	e-te?		ba-gga?			?
i-tt	î-ṅḍu	i-ḷa	i-tta	muḷu	i-lli	i-te		igga			
o-tt	â-ṅḍu	a-ḷa	a-tta	avuḷu	a-lli	a-te		agga			
v. i-hon	i-ṅgaṅ	v. î-ḍa	v. ittala (itt-egyen)								
a-hon	a-ṅgaṅ	â-ḍa	attala								
hovâ?	e-ṅgê	(id.)	e-lli-ge?	o-ḍe?	yellikô	idem		be-ke?			
i-ḍe	i-ṅgê		i-lli-ge	i-ḍe	illikô			h-i-ke			
o-ḍa	a-ṅgê		a-lli-ge	a-ḍe	allikô			h-o-ke			
mily?	e-neiya	e-ṭṭi	e-nta?		yennatu			(baggatâl honnâ?)			
i-ly	i-neiya	i-ṭṭi	i-nta		innatu			iggatâl aggatâl)			
o-ly	a-neiya	a-ṭṭi	a-nta		annatu						
me-nnyi?	e-nei?	e-nni?	e-nitu?		ye-ččakô						i-kond?
e-nnyi	i-nei	i-nni	i-nitu		i-ččakô						
a-nnyi	a-nei	a-nni	a-nitu								
hogy?	e-rru	e-ṭu	hyâge?	e-ñča	yennane?						
i-gy	i-rru	i-ṭu	h-îge	i-ñča	innane			bahun			
ú-gy	a-rru	a-ṭu	h-âge	a-ñča	annane			ital			
v. mi- ként?	v. e-ṭṭadi	v. ê-lâ						atal			
e-kként	i-ṭṭadi	î-lâ									
a-kként	a-ṭṭadi	â-la (cf. mily)									
mikor? (mo-s-t)	e-nru?		yâr-âga		yekka	etwan					
e-kkor	i-nru		î-ga		ikka	itwan					
a-kkor	a-nru		â-ga		a-kka	atvan					
	v. e-kkâlâm i-kkâlâm a-kkâlâm v. e-ṭṭô? i-ṭṭô a-ṭṭô stb.										

Észrevétel. Ha valaki az éjszaki turánság egyes nyelvcsaládjainak névmásait átnézi, legalább a *mutató névmások* az egyes családbeli nyelvekben meglehetősen azonosoknak mutatják, igazolják és Indiába utalják, a hol legközelebbi rokonai a Tamul-féle nyelvek. Az éjszaki turánság névmásait minden elfogulatlan itélő az árya nyelvekéivel többé-kevésbé vegyültek, keresztzeteknek kell hogy tekintse. Sőt a tamul-magyar *i, u, a* névmásoknak megfelelő finn *se, tuo, tāmā* (mindhárom inkább árya, mint turáni)

ne, nuot, nāmāt többese éppen a *kīpt* vagy *ā-kīpt* (ó-egyiptomi) nyelv többes-képzésére emlékeztet, a hol *pai, tai* (ez, hic, hæc), többese *nai* (ezek, hi, hæ); *pi rómi* (az ember), *pi-ro* vagy *fi ro* (a király) és *ni rómi* (az emberek), *ni ro* (a királyok) stb.

C) Határozatlan névmások.

A határozatlan névmások legnagyobb része az előbb látott kérdő és mutató névmásokból lesznek az *oru* (egy), *-um* (is), *âgilum* (ha lesz is, t-tat. *ise-de*, mong. *bolbo-čigī*), *âyinum* (ha lett is), *âvudu* (lesz, legyen), *ô* (-e?) stb. segítségével. Ezen névmások is névszói (azaz ragozható) és melléknévi, ragozhatlan alakban jelentkeznek. A sok ismétlés kikerülése végett előrebocsátom a magyar névmást s utána felsorolom a megfelelő tamul képzeteket.

Vala-ki, *yâr-ô* (= kik-e? = valaki); *oru-van, -val, oru-ttan, -tti*;

yâd-oru-ttan, yâd-oru-tti (tkp. mi-egy férfi, -nő); *evan-ô, eval-ô* valamelyik id.

Vala-mi (névszóilag), *yâd-onru* (tkp. mi-egy); *êd-onru* (id.); *êd-ô* (ragozva *êd-ei y-ô*, valamit, tkp. mit ugyan?);

vala-mely (melléknévi), *yâd-oru, êd-ô oru, yâd-âyinum oru*;

egy, egy bizonyos, *oru* (melléknévi);

egy bizonyos férfi, *tâl-an, tâtt-an* (egy olyan, amolyan férfi, *megvetőleg*);

né-mely (melléknév), *sila*; némely személyek, *silar*, némely dolgok, *siladugal*;

bár-ki, *akâr-ki, oruvan-âvadu* stb. *evan-âgilum, eval-âginum, evan-âyinum, eval-*

âyinum;

bár-mi, *akâr-mi* (névszóilag), *ed*- vagy *êd-âgilum, ed-âvadu, enna* vagy *edu* és

Adversativus módu ige;

bár-mely (melléknévi), *end-enda...um, enda...um*, pl. *enda kkarîyam-um*

(bármely dolog is);

bár-milyen *eṭṭadi-ṭṭatta...ânâlum* (még ha lesz is), *eṭṭadikk-otta...ânâlum*

(mi módhoz hasonló... még ha lesz is);

bár-milyen (névszóilag), *eṭṭadi-ṭṭattavan ânâlum, eṭṭadi-ṭṭattaval ânâlum, eṭṭadi-ṭṭattad ânâlum*.

Jegyzet. Ezen névszói alak az előbbi melléknévi helyett használtatik, csak hogy ilyen a jelzett névszónak utána tétetik.

bár-mennyi, *ettanei* (mennyi) és adversativus mód;

bár-miként, *e-ṭṭadi-y-um, eṭṭadi-y-âgilum* (vagy *y-âyinum, vagy y-ânâlum, vagy*

y-âvadu).

minden-ki, ki-ki, *evan-um, yâr-um* (tkp. ki is); *yâvum, eveiyum* (minden dolgok).

mind-egyik, *ovv-oruvan, -val; ovv-orutt-an, ovv-orutti*; *avan-avan*; *dologról *ovv-*

onru, ad-adu (az-az).

* *Jegyzet.* Ennek és az előbbi (kiki) névmásnak a visszatérő genatívusa és datívusa a tamulban a *tâm* (maguk) névmásnak *tam-tam* ismétléséből *tattam-ra* összevont alakja használtatik, pl. mindenki elment vagy kiki elment haza, *avar tattam maneyir senrâr*; *tattamaku* (kiki magának), *de tattamak' êrra manei-y-unḍu* (kinek-kinek megvan a maga illő háza).

minden egyes (melléknév), *ovv-oru*, *and-anda* (azon és azon).
senki (= és -nem -ki), *yâr-um-illei*, *evan-um-illei*, *oruvan-um-illei*, *oruvâl-um-illei*,
oruttan-um-illei. Vagy az *illei* helyett tagadó igével.
semmi (névszó), *onrum-illei*, *yâd-onr-um-illei*.
semmi-nemű, *yâdoru...um* vagy *enda...um* és tagadó ige.
más (melléknév), *marra* (maTTa), *marrei*, *marreiya maru*, *marr-oru*, *vêr-oru*
(különböző), *pinn-oru* (hátsó- egy), *vêru*, *vêràna* (más, elütő, idegen, finn *vieras*).
más (névszóilag), *marr-oruvan*, *-val*, *marr-oruttan*, *-tti*; *vêr-oruttan*, *-tti*; dologról
vêr-onru.

Ide vehetni. *pir-an*, *purattiyân* (más, idegen férfi), *pir-ar*, *purattiyâr* (mások, ember-
társak, felebarátok, idegenek).

Fegyzet. A mongol *busu*, *biši* t-tat. *baška*, magyar *más* (*maas*), finn *muuta* alakok egyikében sem
észlelhetni a *fordulás*, *változás* fogalmát, úgy mint a tamul alakokban, a melyek alapja *maru* s a mely-
nek T-vel és *rš*-vel váltakozó *r*-je a közvetítő a főntebbi szók *s*, *š*, *t* mássalhangzóji közt. cf. *ἄλλος* et
ἀλλίω, Ger. *ander* et *änder-n*.

egymás, egyik-a-más, *oruvan-oruvan*; *ovvoruvan-ovvoruvan*; dologról, *ovvonru-*
ovvonru.

egyik is, másik is, *ivan-um*, *avan-um*, *iruvarum* (t-t. ikisi-de, mindketten).

többi (melléknévileg), *éneiya*, *éneiya-vum* (a többi is = s a többi).

többi, többiek, *éneiyavar*, *éneiyôr*.

A határozatlan névmások közül a következőket különös sajtáságuk miatt külön
csoportba állítom.

1. *ellâ-m* (mind-en, összes). Ez névszó is, melléknév is. *a*) A magyar *mind-en* mel-
léknév értelmében az *ellâ* melléknév a névszók elé jő, a midőn az *-um* (is), tetszés szerint
a névszóhoz járulhat, pl. *ellâ vidugał* vagy *vidugał-um* (minden viskók). *β*) A magyar
«mind» mindnyájan értelmében a névszók s névmásoknak utána tétetik az *ellâm*, pl.
nâm ellâm (mi mind), *ningâl ellâm* (tik mind), *irásâkkal ellâm* (a királyok mind).
γ) A magyar «mindenek» névszó értelmében *ellâr* vagy *ellâr-um* rendszeren ragoztatik.
δ) Az *ellâm* (minden dolog) értelmében *ellâtt*- vagy *ellâvarr*- ragozási alappal bír.
ε) Végre *ellâm*-nak *ell* gyöke *-ém* (mi) és *ír* (ti) személyragokat vehet föl, pl. *ell-ém*,
vagy *ell-ém-um* (mind-ünk, mindnyáj-unk), *ell-ír* vagy *ell-ír-um* (minde-tek, mindnyája-
tok). Ezt az indiai nyelvtan írók, sőt Cldw. is *kurîppu-vinei*, azaz névszó igésítésnek tekin-
tik, én pedig a magyar-török *személy-birtokragozás* kísérletének tartom.

2. *sagala-m* (mind, összeség); *sagala* melléknévileg a névszók elé jő, maga a név-
-um (is) kötszót kap, pl. *sagala-v-ürgał-um* (az összes városok); *sagalam-um* (név-
szó alakban (összeség) a dolognév után áll, a személynevek után *sagalar-um*, *sagalar-*
gał, Nomen appellativum alakjában használtatik).

3. *murlu* (mérő, egész) melléknév, pl. *murlu nâl* (mérő vagy egész nap), *murlu*
paraftu (mérő fortély), *murlu-v-elumbu* (mérő vagy csupa csont); *murluvad-um*
nomen appellativum és a névszó után jő, pl. *nâl murluvadum* (az egész nap alatt);
murludu, *murlumei*, *murludum* (az egész) névszó, *murlud-ây* (merekében: tolement,
entièrement).

Végre ide sorozhatni a *mudal-ya*, *mudal-ina*, *mudal-âna* (első, kezdő lett) név-
szóból képzett részesülöket, a melyeknek a mongol *tüürülzi*, *tüürülâd* (előlmenve) a
megfelelő, a melyek értelmében mi «s a többi efféle, s ehhez hasonló» kifejezéseket hasz-
nálunk több tárgy elősorolásánál, pl. a szem, fül s a többi efféle érző szervek. A tamul-
mongol fölfogás szerint a megemlitett tárgyak az elsők a felsorolandók között. A sze-
mélyi *muâaliyavargal* és dologi *mudaliyaveigal* nomen appellativumok akkor használ-
tatnak, mikor a felsorolt nevek után több névszó nincs.

IGETAN.

26. §. AZ IGESZÓ (VINEI-SSOL, CSELEKVÉSSZÓ).

A tamulban az igék tőalakja a parancsoló (imperativus) mód egyes 2-dik személye,
a mely az egész igeragozás alapjául szolgál és végződhetik ön- vagy mássalhangzóval.

Az eredeti igék jelentmény szerint áthatók (*seyya-ppađu-boruł gunrâda vinei*)*
vagy középigék (*seyya-ppađu-boruł gunriya vinei*);** azonban alakra nézve nem mindig
különböznek egymástól s csak az *ngu*, *mbu*, *ndu*, *ndu*, *ul*, *ullu* végűekről mondhatni, hogy
azok jobbára középigék.

Fegyzet. A tamul *ngu* megfelel a magyar *ng* és *og*, *eg*, *ög* igekepzőknek, pl. tam. *kara-ngu*, magyar
kari-ng, *kere-ng*; tam. *murlangu*, magy. *morog*; az *ndu* a magyar *-ad*, *-ed* az *ul* pedig a magyar *ul*, *ül*
igekepzőknek. Láss példát alább a 3-dik és 4-dik szám alatt.

A tamul igéket két osztályba sorozhatni. Az 1-ső osztályba tartoznak azon igék,
a melyek a képzőket gyenge mássalhangzóval veszik föl. Ezeket én teljes végűeknek
nevezem, a szótárakban ezek *-giradu* vagy *-dal* végű nomen verbale alakjában állanak.
A második osztályba tartozók a képzőket kemény mássalhangzóval kívánják. Ezeket én
csonka végűeknek tartom, a mennyiben az igekepző hiányzik, a mint látni fogjuk és (')
hiányjellel különböztetem meg, míg a szótárak azokat *-kkiradu* vagy *-ttal* végű nomen
verbale alakkkal hozzák. Azonban nevezhetnők az első osztálybelieket *gyenge ragozásu*,
a második osztálybelieket *kemény ragozásuaknak* is.

Az átható, illetőleg miveltező (*pira-vinei*) igekepző kétféle. *a*) Az elsőnek eredeti
alakja *tu* (irva *ttu*), a mely azonban az igező végzete szerint többé-kevésbé módosul:

1. Igen sok önhangzón végződő kemény ragozásu igezőhöz e képző változatlan
járul, pl.

<i>suma'</i> - (terhet hord),	<i>suma-ttu</i> - (hord-at),
<i>iru'</i> - (tör. <i>ir</i> -, marad),	<i>iru-ttu</i> - (marasz-t, ül-tet),
<i>udu'</i> - (mandsu, <i>etu</i> -, öl),	<i>udu-ttu</i> - (ölt-et),
<i>kida'</i> - (fekszik),	<i>kida-ttu</i> - (fek-t-et, pro feküd-et),
	stb.

2. Sok *lu*, *r*, *rlu* végű gyenge rag. igezőhöz szintén változás nélkül járul e képző, pl.

<i>sellu</i> - (száll),	<i>sellu-ttu</i> (száll-ít),
<i>murlu</i> - (merül),	<i>murlu-ttu</i> - (mer-ít, pro merül-t),
<i>târl</i> - (tör-p-ül),	<i>târl-ttu</i> (tör-p-ít, pro törpül-t),
<i>unâr</i> - (ért, ismer),	<i>unâr-ttu</i> - (ért-et),
	stb.

3. A *du*, *n*, *l*, *lu* végű gyenge rag. igezőknél e végzet a *-ttu* képzővel *ttu*-vá ha-
sonul, pl.

* (Olyan ige, a melynél a cselekvés tárgya nem hiányzik.)
** (Olyan ige, a melynél cselekvést szenvedő tárgy hiányzik.)

nīlu- (nyúl-ik),
irulu- (borul),
irul- (borul),
ādu- (ját-sz-ik),
ōdu- (fút, lőt),
kān- (lát),

nī-ttu (nyú-j-t, pro nyúl-t),
iruttu (bor-ít, pro borul-t),
ā-ttu- (ját-sz-at),
ōttu- (fút-tat),
kāttu- (láttat, mut-at cf. fin *katsanto*,
 magy. *kacs-int*).

4. Az *-ndu* végzet a képzővel *ttu*-ra hasonul, pl.

kolundu- (gyul-ad),
varundu- (fár-ad),
tirundu- (igaz-ül),

kolu-ttu (gyul-asz-t, pro gyul-ad-t),
varu-ttu (fár-asz-t),
tiru-ttu (igazít, pro igazul-t).

5. A *lu*, *l*, *ru* végzet a *ttu*-val *rru* (TTu)-ra hasonul.

surlalu- (csór-ál-od-),
agalu (tágul),
ēru- (hág),

surla-rru- (csórál),
aga-rru (tágít, pro tágul-t).
ērru- (hág-at).

6. Az *y* végűeknél a *ttu*- képző *ssu* (= *čū*)-ra gyengül, pl.

káy- (hev-ül),
páy- (foly),

káy-ssu- (hev-ít),
páy-ssu- (foly-at).

7. Az *ngu*, *mbu* végű középigéknel a nyelvtanirók szerint *kku*, *ppu*-ra keményül ama végzet, az én nézetem szerint pedig ezen keményedés a *-ttu* képzőnek visszafelé történt áthasonulása által áll elő, pl.

ina-ngu- (eng-ed),
tirumbu (tér, térül),

ina-kku- (eng-esz-t-el),
tiruppu- (tér-ít).

8. Igen sok középige átható lesz az által, hogy a képzőket kemény alakban veszi föl, a mely körülmény igazolja azon nézetemet, hogy a kemény képzőket kívánó igetők csonka végűek, azaz a képző hiányzik, pl.

arli- (rom-l-ik), *arli-* (ront) *teru-* (tör-ik), *teru-* (tör),
asei- (izog), *asei-* (iz-g-at), *tavir-u-* (távoz-ik), *tavir-* (távoztat),
kedu- (hitványul), *kedu-* (hitványít), *vaḷar-u-* (növ-ed), *vaḷar-* (növ-esz-t).
teri- (derül), *teri-* (der-ít).

β) A második átható, mivellető igeképző *vī-* *bī-*, *ppi-*, a melyek közül az első önhangzóval, a második az *n*, *n*-nel végződő gyenge ragozású igékhez, a harmadik alakú pedig a keményragozásuakhoz járul. Sőt gyakran ugyanazon egy ige az említett képzők mindenikét egymásután fölveheti, pl. *naḍa-* (megy, jár), *a)* *naḍa-ttu-* (jár-at, vez-et), *β)* *naḍattu-vī-* (jár-t-at, vezet-tet), *γ)* *naḍattu-vi-ppi-* (egy harmadik közvetítő által vezet-tet).

Fégyzet. A közeg instructivus (*āl*) esetben áll, vagy *koṇḍu* névutóval.

Észrevétel és körütekintés.

A nyelvtanirók a két képző közül az elsőt (*ttu*) átható képzőnek, a másodikat pedig mivelletőnek nevezik. Lehet, hogy eredetileg különböző czélra szolgáltak, de a gyakorlatban nem mindig lehet a kettőt elválasztani, pl. a főntebb példában *naḍa-ttu-* is mivellető, mint a többi. Ugyan így áll a dolog a magyar *t*, *at*, *et*; *tat*, *tet* átható és mivellető képzőkkel is.

A telenguban az átható igeképző *tsu* és *pu*, pl. *tū-ngu* (pro *tūgu* csügg), *tū-tsu*

(pro *tūgu-tsu*, csügg-esz-t), *méy-* (legel), *mé-pu-* (legeltet). Azonban itt is a *-p-i-ṅtsu*, *i-ṅtsu* mivellető képző az előbbivel vegyesen használtatik, pl. *pīlu-tsu* (hiv), *pīl-i-pīṅtsu* (hivat), *čēyu-* (csinál), *čēy-iṅtsu* (csináltat), az elsőnél a megcsonkított igetőhöz, a másodikonál a teljeshez járult mint mivellető, de *kāv-iṅtsu-* csak annyi, mint *tamul ākku-* (létesít), azaz átható képző.

A telengu *kāv* a *tamul āgu-* mellett így állott elő: *agav* = *gaav* = *kāv*.

Hasonlóképp a kannadában a *du*, *hu*, *pu* átható képzőket a mivellető *-isu* jórészt kiszorította, úgy hogy a *gu*, *ngu*, *ku*, *nku* és *pu-* képzős igék ma hol közép, hol átható jelentményűek s csak *isu* által lesznek áthatókká vagy mivelletőkké, pl. *tumbu-* (töm és tömül), *tumb-isu-* (tömet); *tirugu* (tér, téring), közép ige áthatója: *tiru-pu-*, *tiruvu-*, *tiruhu-*, *tir-avu* és *tirug-isu-*, *kēlu-* (hall), *kēl-isu-* (hallat), *ōdu* (fút), *ōd-isu* (fút-tat) stb.

A kuḍaguban a *č-iru*, *p-ič-iru* mivellető képzőn kívül mást nem lehet észlelni, ez pedig áll *p* nom. verbale képzőből, a kanada *isu* romlott alakjából, meg az *iru* létigéből, pl. *y-ele* (ül), *yele-pič-iru-* (ül-tet, telepít).

A gondban az áthatóképző *ht* és *sut*, a melyek testvéralakokul vehetők, pl. *me-ānā* (legelni), *me-ht-ānā* (legeltetni), *pīr-ānā* (öregbedik), *pīr-sut-ānā* (öregbit-eni), *mak-ānā* (rej-l-ik), *mak-sut-ānā* (rej-t) stb.

CALDWELL püspök kifejtése szerint a *tamul vī*, *bī*, *ppi*- képző áll a *v*, *b*, *p*, nomen verbale-képzőből és az *i-* (ad, ajándékoz) igéből, a mely szerintem a hosszú alakból rövidde válván csonka, s ép azért a ragokat kemény alakban kívánja. Ismeretes, hogy a mandu factitiv-képző a *bu* szintén a *bu-mbi* (adok) ige töve; a kanada *isu-* (ad), s a *koḍu* (ad, hagy) igék más igék gerundio-infinitivusa után igen gyakran használtatik, pl. *māda koḍu* (tenni hagy = hadd tegyen). Azért valószínű, hogy a magyar *at*, *et* átható, mivellető képző szintén az *ad* ige erősült mása.

27. §. A SZENVEDŐ IGEALAK.

A szenvedő ige (*seya-ppāttu-vinei*) a *tamulban* képeztetik:

a) az igetőhöz *baḍu-* (esik, szenved) vagy *un* (esz-ik, török, chinai mód) önálló igék függesztése által, pl. *tallu-* (tol), *tall-un-* vagy *tallu-baḍu-* (tol-at-ik).

β) Az *a*, *ga*, *kka-* végű gerundiumhoz *ppaḍu-* (es-ik, szenved) vagy *pperu-* (nyer, kap, szerez) igéket adva, pl. *aḍi-* (üt), *aḍikka-ppaḍu-* vagy *aḍikka-pperu-* (ütet-ik, ütést szenved, ütést kap) stb.

γ) A szenvedő kifejeztetik úgy a közép, mint az átható igéknel azáltal, hogy a múltidejű gerundium vagy *dal*, *al*-végű igenév után *āyirru* (= *āyiTTu*, lett) vagy *pōyirru* (ment) ige adatik, a mely alak csak 3-dik személyű, pl. *inda vidu ennāl kaṭṭi-y-āyirru* (ezen vizskó általam kötve lett, azaz építettett).

δ) A 3-dik személyű szenvedő a *tamulban* kifejezhető a múlt gerundium után *iruk-kiradu* létigét téve, pl. *adu erluḍ-irukkiradu* (az írva van).

A kannadában a szenvedő alak szintén a *vaḍayu* ige segítségével fejeztetik ki, pl. *ghāya-vaḍayu-* (to be wounded, sebest-et-ik).

A gond nyelv a múlt gerundium után az *āy-ānā* (lenni, válni) igét rendszeren ragozza a szenvedő kifejezésére, pl. *ži-si-āy-āt-onā* (ver-t le-sz-ek).

A többi testvérnnyelvekben is a szenvedő hasonló módokon fejeztetik ki.

A múlt s néha az aoristusi participium is, valamint az ezekből képzett nomen appellativumok is szenvedő értelemben is vehetők, mint nyelvünkben, pl. *visina valei* (kivetett háló).

Észrevétel. A magyar reflexiv-passiv *ōd*, *ōd* képző meglehet a *tamul baḍu-*, *kann. vaḍayu-* igékhez hasonló ige összevont maradványa, mert a *kin-l-ōd-ik*, *kinz-ōd-ik* pro *kin-ol-ōdik*, *kin-oz-ōd-ik* helyesen értelmezhető a „kin-t szenved” féle kifejezés által.

28. §. A VISSZAĦATÓ IGÉK.

Ezen alak a Tamul-féle nyelvekben összetétel által fejeztetik ki. Nevezetesen a tamulban a múlt gerundium után a *kol*, *kolli*- ige rendszeren ragoztatik, a mely összetétel által nemcsak a vissza-, hanem a kölcsönös-hatás is érthető, pl. *adi'*- (üt), *adittu-kolli* (ütött vesz, üti magát vagy üt a maga számára, ver-e-ked-ik, cf. üt-köz-ik).

A telenguban a *konu* (vesz) s a tuluban *konu* vagy *onu* (vesz) igével hasonlóképp járnak el.

A kannadában a *kolli* különösen a miveltető igékkal gyakori használatu, pl. *kaluhu-* (kel), *kaluh-isu* (kel-esz-t = kül-d), *kaluhisi kolli* (magát küldeti, elbocsájtatja).

Észrevétel. A magyar visszaható képző *kođ*, *keđ* (koz, kez) a *mos-a-kođ-ik*, *sir-an-ko-zik*, *nyil-at-koz-ik*, *ver-e-keđ-ik* stb.-félékben nagyon a Tamul *kol*-féle önálló igének mutatkozik. A hangtanból tudjuk mily változékony a cerebralis *l* s láthatni a *kol*-, *kođu*, *kođ-iru*'- *kođ-iru*'- (id.) összetett, de hasonló jelentésű alakjából. Aztán lehetséges, hogy a *kođu*, *kođu* múlt idő képzős alak jutott érvényre, a mint sok esetben történt a tamulban is.

29. §. IGERAGOZÁS.

Igeragozás a tamulban, valamint a többi testvérnyelvekben is kettő van: állító és tagadó. Minden állító ige egy ragozást követ s az előforduló eltérések hangtani alapuak.

A tagadó igeragozás szintén nagyon egyöntetű.

30. §. MÓD.

A tamulban a következő öt módot vehetni föl: 1. Jelentő mód (indicativus, *káttal-vidam*). 2. Parancsoló (imperativus, *évai*). 3. Óhajtó (optativus, *viyaňgól-vidam*). 4. Föltételező (conditionalis). 5. Ellentétező (adversativus).

31. §. IDŐK.

A jelentő módban van három egyszerű és ugyanannyi összetett idő: *jelen*, *múlt*, *jövő* vagy helyesebben *aoristus*. Minden időnek van participiumja, nomen appellativumja és igeneve.

32. §. ÁLLAPOTJEGYZŐK.

A gerundium (*vinei-y-essam*) a tamul nyelvtanírók szerint háromféle: 1. *nigarl-gála-vineiyessam* jelen idejű állapotjegyző, a melyet az európai írók infinitivus-nak neveznek, de a mely megfelel a k.-tatár *a*-végű gerundium *continuitatis*-nak és a magyar *-va*, *-ve* végű igehatározó állapotjegyzőnek; 2. a *iranda-gála-vineiyessam*, múlt idejű állapotjegyző, a mely megfelel a k.-tatár kapcsoló állapotjegyzőnek (gerundium copulativum) és a magyar *-ván*, *-vén* végű állapotjegyzőnek; 3. *edir-gála-vineiyessam* (jövő idejű állapotjegyző), a melynek többféle alakja van, s a mely jelentésre nézve a mongol *-ra*, *-re* végű állapotjegyzőnek felel meg.

AZ EGYES IDŐK KÉPZÉSE.

33. §. A JELEN IDŐ KÉPZÉSE.

A jelentő mód *Jelen ideje* (*nigarlgálam*) háromféleképp képezethetik: a) a gyenge ragozásu igéknél *gir*, a kemény ragozásuaknál *kkir* szótag által, β) *ginr*, illetőleg *kkinr* által ugyanoly különbséggel és γ) *-á-ninr* képző által, a mely a k.-tatár *a-tor*- (pl. *kil-a-tor*- csináló-ban áll) képzetnek felel meg «a cselekvésnek állott» jelentéssel.

Jegyzet. Az első képző, a mely a legközönségesebb, az én nézetem szerint a második (β) képzőnek kopott alakja. Ez pedig *g + ninr*, illetőleg *k + ninr* helyett áll olyképen, hogy a *g*, *k* az igenevet képviselő igezőhöz járult dat. allativ eset ragja, valamint a harmadik (γ) alakbeli *á* is, a *ninr* pedig a *n-il* (áll) igének múlt ideje *nil-d* helyett, mert a *ki* a cselekvésnek állott vagy fogott az cselekvőben van.

Ha a főntebbi időképzők után a következő személyragokat, a melyek a személynévmások módosult alakjai, illesztjük, kész a Jelen időnek közönséges és irodalmi ragozása.

A SZEMÉLYRAGOK.

Egyes.	Megtisztelő.	Többes.
1. személy -én,	óm,	-óm, -ám (Incl.) a-naňgal (Excl.)
2. " -áy,	ír,	ír-gal,
3. sz. { férfi -án, } { nő -ál, } { dolog -adu,	ár.	árgal,
	nincs,	ana vagy adu.

Jegyzet. Ezen általánosan használt személyragokon kívül még a következő költőileg használt torzakalok is vannak: 1. sz. *anen*; 2. sz. *aneí*, *ei*, *i*; 3. sz. férfi *anan*, *an*; nő *anał*, *ał*. Többes 1. sz. *enam*, *am*, *em*; 2. sz. *anir*, *ir*, *ír*; 3. sz. *anar*, *ár*.

MINTÁK.

Egyes.	Megtisztelő.	Többes.
1. személy <i>sollu-gir-én</i> (szól-ok),	<i>sollu-gir-óm</i> ,	<i>sollu-gir-óm</i> ,
2. " <i>sollu-gir-áy</i> ,	<i>sollu-gir-ír</i> ,	<i>sollu-gir-írgal</i> ,
3. sz. { <i>sollu-gir-án</i> , } { <i>sollu-gir-ál</i> , } { dolog <i>sollu-gir-adu</i>	<i>sollu-gir-ár</i> ,	<i>sollu-gir-árgal</i> ,
<i>iru</i> '- (régí török <i>ir</i> -mák, magy. <i>ör-ök-öl</i> = marad).		<i>sollu-gir-ana</i>

Egyes.

1. személy <i>iru-kkir-én</i> ,	
2. " <i>iru-kkir-áy</i> ,	
3. " <i>iru-kkir-án</i> ,	

Többes.

<i>iru-kkir-óm</i> ,
<i>iru-kkir-írgal</i> ,
<i>iru-kkir-árgal</i> ,

stb.

Igy ragozhatni mindenféle igt arra vigyázva, hogy a hangtan szabálya szerint az ige *l*, *ł* végzete az időképző előtt *r*, illetőleg *t*-re változik, pl. *kal-gir-én* = *kar-kir-én* (tanulok); *kél-gir-én* = *két-kir-én* (kérdék, hallok).

Ezen idő, úgymint a k.-tatár *bar-a-tora-mün*, török *var-i-yor-um*, mongol *ot-či*.

bäinä-bi (most megyek) a szem előtt végbemenő cselekvés ideje; jövő helyett csak kivételesen használtatik valamely jövőre vonatkozó időhatározóval, pl. *näleikku ingé varu-gir-én* (holnapra ide jövök).

Fegyzet. α) Több *gu-* végzetű ige a jelen időképző előtt el szokta ejteni a *gu* végzetet, pl. *águ-gir-én* helyett *á-gir-én* (vmivé leszek); *végu-gir-én* helyett *végir-én* (ég-ek) stb. β) Néha a *gir*, *kkir* képzőből csak az *r* marad meg, pl. *sáttu-gir-ir* (pro *sáttugir-ir*) = *sáttu-r-ir* (zár-tok), a mi a tör.-tatár aoristusi *r* képzőre emlékeztet, ilyen *vá-r-én* pro *varu-gir-én* (jövök).

A jelen idő képzője a társnyelvekben:

A mal. nyelvben *unnu*, *kkunnu*, a tamil *ginru*, *kkinru*-nak a megfelelő. (Valószínűleg «cselekvésben van» alapjelentéssel.)

A telenguban ezen képző *tu* vagy *tsu*, a mely egyszersmind a jelen idejű gerundium képzője, tehát éppen úgy mint a mongolban, a hol a jelen idő áll az ige gerundiumból, a *bäinä* (áll, van) igéből és személynévmásból, pl. *ké-ži-'änä-bi* (*ké-ži-bäinä-bi* = mából, a *bäinä* (áll, van) igéből és személynévmásból, pl. *ké-ži-'änä-bi* (*ké-ži-bäinä-bi* = csinálva állok), ennek pedig megfelel a Tel. *čéy-uts-unná-nu* mind gyökre, mind képzésre nézve; mert Tel. *čéy-uts* = mong. *ké-ži*, a tel. *unnä* az *uñdu* (van) ige gerundiuma, *nu* pedig a személyrag (én) stb.

A kannadában a régi irodalmi praesens-képző *da-p*, múlt *da* és *apa* jövőképzőből összetéve, pl. *gey-dap-em* (csinálók). A közönséges praesens-képző *ut'* vagy *utt'*, pl. *il'i* (lejt-t), *il'iy-utt-éne* (lejt-ek, szék. lüjt-ök, megyek lefelé), *il'iyutt-iyé* (lejt-esz), *il'iyutt-ade* (lejt az), *nódu* (néz), *nódu-éve* (néz-ünk), *nódu-iri* (néz-tek), *nódu-äre* vagy *ave* (néz-n-ek).

A kudagu praesens-képző *vu*, *pu* s ez az aoristusé is, a mely képző részesülő is egyszersmind, cf. magyar *csal-fa*.

A tudában praesens-képzőül jelentkezik *k*, *s*, *d*, a melyek közül kettő is állhat egyszerre, pl. *nil-d-č-i* (áll-sz), de *nar-k-en* (jár-ok).

A kötában a jelen és jövő időképző *ap*, de a 3-ik személyekben *ak*, a mely a mi szerencsétlen *-ik-ünk* másának látszik, pl. *áne hog-ap-e* (én megy-ek), *avane hog-ake* (ő megy).

A *gond* praesens-képzője *át*, pl. *ú-ht-ana* (*i-tat-ni*, tam. *ú-ttu-*, *e-tet*):

Fegyzet. A magyar *t-at* kettős factitivum (illetőleg transitivum) képzőt nézetem szerint *t* eredeti transitivum képzőre és at időképzőre lehetne szétbontanunk.

ú-ht-át-ona (i-tat-ok),

ú-ht-át-oni (i-tat-sz),

ú-ht-át-or (i-tat ő),

ú-ht-át-á (i-tat az),

ú-ht-át-or-am (itat-unk),

ú-ht-át-or-ít (itat-tok),

ú-ht-át-or-k (),

ú-ht-át-á-ng (i-tat-n-ak).

Kiki észreveheti mily logikátlan sokszor a nyelvhasználat, látva, hogy a többes szám minden személyeire nézve az alap az egyes 3-dik személy.

Fegyzet. Épen ilyen logikátlanságnak tulajdonítom én a magyar nyelvben a *kalap-j-ai-m* stb.-ben levő *j-t*, a mely a 3-dik személy *kalap-ja* alakból csúsztott a többi személyekbe s nem valamely *jas*, *jat* (nép, sokaság) jelentésű idegen szónak a maradványa.

Az *úráon* praesens-képzője *d* vagy *gd*, pl. *lao* (üt, cf. lő, lök), *lao-d-an* (ütök), *lao-d-áy* (ütsz), *lao-d-as* (üt az):

en kál-agd-an (én kel-ek),

nin kál-agd-áy (te kel-sz),

as kál-agd-as (az kel-az),

em kál-agd-am (mi kel-ünk),

nim kál-agd-ar (ti kel-tek),

ar kál-ak-n-ar (ők kel-n-ek).

A többi társnyelvre nézve forrásaim hiányosak lévén, igeszervezetüket nem tárgyalhattam.

Észrevétel. A fentebbi dél-indiai időképzőkkel (*ut*, *uts*, *d*, *át*) azonosíthatók az éjszaki turánságból: 1. magyar *sz* (ç) és *d* vagy *gy* (dī) a következő rendhagyó igékben: *e-sz-ik*, *i-szi-k*, *al-sz-ik*, *te-sz*, *ve-sz*, *vi-sz*, *hi-sz*, *va-gy-on* (pro *val-d-on*), *va-gy-n-ak*, székelyesen *va-d-n-ak* stb. 2. Vogul: *áy-s-ém* (i-sz-om), *l'ul'-s-ém* (= *nil-ut-én*, áll-ok). 3. Osztyák: *té-d-em* (kann. *tin-utt-éne*, tam. *tin-gir-én*, eszem). 4. Mong.: *ide-ž-äüä-bi* (eszem), *ú-ž-änä-bi* (iszom), Csuvas *bol-ad-íp* (leszek) stb.

A Tamul-féle nyelvekre nézve e képzőt az *udu* középre és *idu* (ez) közelre mutató elemből származtatják a tanulisták, míg a múlt időképzőjét a távolra mutató *adu* (az)-ból, s azt hiszem helyesebb eredetet, ha már ilyent keresünk, nem is találhatni, mert a turáni ige igen is nomen verbale természetű s így meghatározásánál a mutató elem egészen helyén van.

34. §. A MÚLT IDŐ (*iranđagalam*).

A múlt idő képzője kétféle, az egyik *t*, *d* mássalhangzó s ennek módosulata, a második pedig az *i* önhangzó, a melyhez az önhangzón kezdődő ragok előtt hiatus üzől *n* vagy *y* járul.

Az első időképző többféle módosulást szenved az ige végzete szerint, így:

1. *tt* alakban kapják *a*) azon keményragozású igék, a melyek *a-n* kívül egyéb önhangzóval vagy mássalhangzóval végződnek, pl.

pađi' (tanul, *pađi-tt-én*, tanultam), *méy'* (legel), *valar'* (nevel), *tir'* (végez), *kár'* (karcos), *pár'* (néz, vár), *vir'* (terít), *pađe'* (teremt), *uđe'* (zuz), *uđe'* (rüg), *pađu* (fekszik), *uđu'* (ölt), *velu'* (világosodik, fehéredik), *pú'* (virágzik), *ká'* (véd, mong. *khá-*) stb.

Kivételesen: *iru'* (marad, örököl), *mó'* (üzül, büzül = szagol), a melyek múltja *iru-nd*, *mó-nd* *n*-ezett.

β) A hangutánzó ismétlő igék, pl. *pala-bala-* (pillog), *sala-sala-* (zereg).

Pala' (erősödik), *maņa'* (illatoz), habár nem hangutánzók is, *tt-t* kapnak kivételesen *palatt-én*, *maņatt-én*.

2. *nd* alakban kapják *a*) az *a*-végű keményragozású igék, pl. *nada'* (jár, *nada-nd-én*), *mar'a'* (feled, mong. *marta-*), *pira'* (születik), *ira'* (meghal), *para'* (repül), *ira'* (kéreget), *kađa'* (gáz-ol és kas-ol, mongol *gata-*, török *geč-*), *tira'*, *tor'a'* (tár, föl-kitár), *tura'* (visszavonul), *paya'* (1. képez, fejleszt, 2. fél) stb.

β) A gyengeragozásúak közül azok, a melyek *ei*, *i* és *i* önhangzóval vagy hosszú önhangzó után álló *y*-vel végződnek, pl. *ađei-* (nyer), *ari-* (ért), *orli-* (szünik), *sori-* (szór, csurog), *asei-* (izog), *méy-* (legel), *páy-* (ugrik), *máy-* (elvész), *i-* (ad) stb.

γ) Azon gyengeragozásúak, a melyeknél a *ru* vagy *r*, *rlu* vagy *rl* végzet előtt legálább két rövid vagy egy hosszú szótag van, pl. *avirlu* (old-ik, *avirl-nd-én*), *umirlu* (omlik, ömlik), *séru-* (érkezik), *taviru-* (távozik), *tiru-*, *tir-* (végződik), *tárlu-* vagy *tárl-* (törpül), *várlu-*, *várl-* (áldva van). Kivételesen *virlu-* (esik, billen) is *nd-t* kap *d* helyett.

3. *d* alakban kapják azon gyengeragozásúak, a melyeknél az *rlu* vagy *y* végzet előtt csak egy rövid önhangzó van, pl. *arlu-* (rí, sír, *arlu-d-én*), *urlu-* (szánt), *torlu-* (tisztel), *sey-* (csinál), *pey-* (pesel; hull az eső), *ney-* (szó) stb.

4. *tt* alakban kapják azon *du* végűek, a melyeknél ezen végzetet csak egy rövid szótag előzi meg, pl. *pađu-* (esik, szenved; *pađu-nd-én*), *kedu-* (romlik, *kett-*). Kivételesen ide tartoznak: *kél-* (hall, *kétt* pro *kél-d*), *míl* (vált, *mítt*), *póđu-* (lök, *pótt*), *kaľlu-* (lop, *kátt*).

5. *d* alakban kapják *a*) az egyszerű *lu* végűek, a mikor is az *l* átváltozik *n*-re, pl.

álu- (kormányoz, *án-d*), *málu-* (kimul, *mán-d*), *uru-* (gurul, *urun-d*), *veru-* (rémül, *verund*) stb. β) Az *n* végűek, pl. *un-* (eszik), *kán-* (lát, *kán-d* helyett *kand*).

6. *rr* alakban kapják *a*) az *n*, *ru*, *r*, *l* végű gyenge-ragozású igék, ha ezen végzetet csak egy rövid szótag előzi meg, a mikor is az *l* elváltozik *r*-re, pl. *vil-* (árul, *virr* = *viTT* pro *vil-t*), *kal* (tanul, *karr*), *tin* (eszik, *tin-r*), *en-* (mond, *en-r* = *en-d*), *aru-* (romlik, *arr*), *peru-* (nyer, *perr*). Ide tartozik: *pélu-* (kakál, *pen-r*), *inu-* (borjadzik, *inr*). β) A *lu*, *llu* végű gyengeragozásuak, a mikor is az *l*, *ll* átváltozik *n*-re, pl. *pólu-* (hasonló, *pón-r*), *surlalu-* (csórál, *surlan-r*), *kollu-* (gyilkol, *kon-r*), *sellu-* (száll, *sen-r*), *vellu-* (győz, *ven-r*), *níl-*, *nillu* (áll, *nin-r*). Kivétel *sollu-* (szól, *solli*), a melyből a hiatus üző *n* miatt *solli-n-én* helyett és mellett *sonn-én* lett.

A múlt időnek második képzője *i* önhangzó, a mint említők. Hogy ezen képző az elsővel egykoru és nem abból származott, mutatja az, hogy az *i* önhangzós múlt-képző csaknem minden testvérnyelvben megvan a *t* képző mellett; és hogy magában a tanul ugyanazon igénél előfordul mindkettő, pl. *iru-nd-én* (voltam) mellett *ir-ii-n-én* pro *ir-i-n-én* (valék), *tér-i* = *tér-n-du* (derül-t). Ezért én a tanul önhangzós múltat a magyar önhangzós múlttal egyeredetűnek tartom. Mi a latin nyelv behatása alatt imperfectumot csináltunk belőle; a tanul a *t-s* múlttal egyjelentésben használja olyan igéknél, a melyeknél a *t*, *tt* kellemetlen hangzásu volna, ilyenek:

a) azon gyengeragozású igék, a melyek végzete *kku*, *ngu*, *ssu*, *ttu*, *ttu*, *ppu*, *mbu*, *mmu*, *nnu*, *rru*, *llu*, pl. *tékku-* (dug, *tékk-i*), *nókku-* (né-z, finn *näköä*), *níkku-* (lök, távolít), *nakku-* (nyal), *inangu* (beleegyez), *nassu-* (vágyik), *kattu-* (köt), *kuttu-* (szúr), *pannu-* (tesz), *tuppu-* (töp), *nambu-* (remél), *tummu-* (tüsszent), *pinnu-* (fonyol), *surru-* (beletakar), *tallu-* (tol), *villu-* (nyílik). Kivétel: *kollu-* (vesz, *kon-d*), *kallu-* (lop, kalózkodik, *katt*) stb. Könnyű megérteni, hogy *tékk-i-n-én* kellemesebb hangzásu, mint volna pl. *tékku-tt-én* stb.

β) A *gu*, *su*, *du*, *nu*, *du*, *ru*, *vu* végűek, ha e végzetek előtt több rövid szótag (pl. *tavaru-* téved), vagy egy hosszú szótag (pl. *égu-* hág, *pésu-* beszél) vagy egymással hangzó van, pl. *kanru-* (rothad), *erludu-* (ír), *anđu-* (közeledik), *ulávu-* (sétál, lépik), *tédu-* (keres), *pénu-* (bán, gondoz) stb. Kivételek: *nagu-* (nevet, *nakk-i*), *tagu-* (illik, *takk* . . . gerundium nélkül), *pódu-* (vet, dob, *pótt*), *pódu-* (elég, *pónd*).

MINTÁK.

Egyes.	Megtisztelő.	Többes.
1. sz. <i>idi-tt-én</i> (üt-ött-em)	<i>idi-tt-óm</i>	<i>idi-tt-óm.</i>
2. sz. <i>idi-tt-áy</i> (üt-ött-él)	<i>idi-tt-ír</i>	<i>idi-tt-írgal.</i>
3. sz. <i>idi-tt-án</i> } (üt-ött)	<i>idi-tt-ár</i>	<i>idi-tt-árgal.</i>
... nő <i>idi-tt-ál</i> }		
... dolog <i>idi-tt-adu</i>		<i>idi-tt-ana (idi-tt-adu).</i>

ÖNHANGZÓS MÚLT. *Pésu-* (beszél).

Egyes.	Megtisztelő.	Többes.
1. sz. <i>pés-i-n-én</i>	<i>pés-in-óm</i>	<i>pés-in-óm.</i>
2. sz. <i>pés-i-n-áy</i>	<i>pés-in-ír</i>	<i>pés-in-írgal.</i>
3. sz. <i>pés-in-án</i> }	<i>pés-in-ár</i>	<i>pés-in-árgal.</i>
... nő <i>pés-in-ál</i> }		
... dolog <i>pés-in-adu</i> (összevonva <i>pés-irru</i>)		<i>pés-in-a vagy pés-in-adu.</i>

Körültekintés. A maleiyalam nyelvben a múlt időképző CALDWELL szerint lényegileg egy a tanuléval s az eltérés csak hangtani, pl. a tanul *nd* a mal. nyelvben *nnu*, tam.

nada-ndu (járt léve) = mal. *nada-nnu*, a mely alak minden személyű, minthogy e nyelvben személyrag nincs.

A telenguban a múlt időképző csaknem egyedül az önhangzós képző *i* és a *t*, *d*-nek csak nyoma van.

A kannadában a múlt időképző *d* és *i*; amaz minden *i*, *e* és *n*-végű igéknél, az *i* pedig csak az *u*-végűeknél használtatik, pl. *bálu-* (él) múlt *bál-d-enu* (éltem) vagy *bál-i-d-enu*, a melyben a *d* csak hiatus üzőnek tartatik. A *d* e nyelvben is majd *t*-re keményül, pl. *ari-t-enu* = tam. *ari-nd-én* (értettem), majd megelőző *r*-rel *dd*-be vagy *lu*-val *tt*-re hasonul, pl. *irudu* = *iddu* cf. tör. *irdi* = *idi* (id. azaz, volt, vala), *ulu* (szánt) *uludu* = *uttu*.

A tuluban a múlt időképző *t*, *d* és *i*, pl. *tuju kende* = tam. *ké-t-t-én* = kann. *kél-i-d-enu* (hall-ott-am).

Hogy a tuda múlt időképzője *d*, biztosan következtethetni a múlt részesülőkbl, pl. *ád-id* (ját-sz-ott), *edd* (volt), *kúdid* (csatolt). Az *ád-ð-p-ini* (játszodtam), *ád-ð-é-i* (játszottál)-féle személyes alakok kiejtését magam szerettem volna hallani, akkor majd csak hozzá tudnék szólni.

A kudaguban a múlt időképző *t*, *nd*, \ddot{z} és *i*.

A *gond* múlt időképzője *t* vagy *tt*, pl. *ki* (= mong. *ki-*, *ké-*, tesz), *ki-t-án* (tettem), *kit-in* (tettél), *ki-t-ur* (te-tt), *kei-tt-om* (hiv-t-unk), *kei-t-it* (hiv-ta-tok), *kei-t-urk* (hiv-t-ak).

E nyelvben imperfectum is van, a melynek képzője *nd*, pl. *ki-nd-án* (teszek vala), *ki-nd-in* (teszel vala) stb.

A *khond* múlt időképzője *s*, pl. *anu sá-s-e* (én szál-t-am).

Az úraonban a múlt időképző előtt hol *č*, \ddot{z} , hol *k* erősítést láthatni, pl. *lau-č-k-an* (ütöttem, löttem), *lau-č-k-áy* (ütöttél), *lau-č-k-as* (üt-ött).

A rázmaháliban is *k* a múlt időképző, pl. *baz-k-en* (vertem), cf. tör.-tat. *kan*, *kän*, *gan*, *gän*, man. *za*, *ze*.

A főtebbiekbl láthatni, hogy a Tamul-féle nyelvekben mind a magyar, mind a török stb. nyelvek múlt időképzője képviselve vannak.

35. §. JÖVŐ IDŐ (*edirgálam*).

A szokásos cselekvés ezen ideje inkább aoristusnak volna nevezhető, minthogy a tanul futurum vonatkozhatik a jelen, jövő, sőt még a végzetlen múlt (imperfectum) időre is.

Az *a*) első és legközönségesebb képzője a *v*, *b*, *p*, *pp*; *pp* alakban kapják a csonka-végű vagy keményragozású igék, *v* alakban a gyengeragozásuak közül azok, a melyek nem végződnek *n*, *n*-nel, mert ezek *b*-t kapnak, vagy nem *l*, *l*-lel, mert ezek a képző előtt *t*, *r*-re változván, *p*-t kapnak, pl. *iru'* - *iru-pp-én* (maradok, öröklök), *un-b-én* (eszem), *en-b-én* (mondok), *sey-v-én* (csinálok), *kar-p-én* (pro *kal-p-én*, tanulok), *kél-p-én* (pro *kél-p-én*, hallok) stb.

β) A második csak irodalmi képző *gu* és *kku*, az első a gyengeragozásuaknál, a második a keményragozásuaknál, eredetileg participium-képző s lehet személytelen, de személyes is, pl. *sey-gu* (én csinállok), *sey-gu-m* (mi csinálunk, csinálándók), vagy rendesen személyragozva, *sey-g-én*, *-ay*, *-án* stb., cf. mong. *khu*, *kü*.

γ) A harmadik ragozhatatlan, s így participium természetű jövő képzője *um* vagy *u* és a keményragozású igéknél *kk-um*, pl. *iru'*, *irukk-um* (qui sera, ou quelque chose sera), és a keményragozású igéknél *ki*, a mi jó és az jó).

δ) A negyedik szintén irodalmi alak-képzője *du*, a mely nézetem szerint tkp. a jelen időnél látott *tu*, *tsu*, *d* képzők testvére csak az első személyekben használatos, pl. *sey-du* (csinálok), *sey-du-m* (csinálunk).

		MINTA	
		Megtisztelő.	Többes.
Egyes.			
1. sz.	{ sollu-v-én (szólok) sol-v-én *	sol-v-óm	sol-v-óm vagy sol-v-óngal (szólunk).
2. sz.		sol-v-ír	sol-v-ír-gal
3. sz.	{ sol-v-án sol-v-ál sol-v-adu soll-um	sol-v-ár	sol-v-ár-gal
			sol-v-ana
			soll-um.

A testvéryelvek közül a maleiyálamban CALDWELL szerint ezen időképző *v* és *um*.

A telenguban a tamul futurumnak megfelel két idő, a szokásos jelen és jövő, meg az aoristus. Amannak képzője *ut*, pl. *kott-ut-ánu* (én ütök) s így a praesenssel egy. A határozatlan időnek képzője *udu*, a mely a harmadik személyben hiányzik, pl. *kott-udu-nu* (ütök), *vádu* vagy *adi kott-unu* az (üt).

A kannadában szintén két aoristus van. Az elsőnek képzője *v*, *u-v*, pl. *mádu-v-enu* (mívelek), *kare-y-uv-enu* (hivok, kérek). A másodiknál a képző *i* az *u*-végű igékre, az *i*, *e* végűekre nézve pedig *d*, pl. *mád-i-y-énu* (művelek), *kare-d-énu* (én hívok, kérek), a melyek a múlt időtől csak a hosszú (*énu*) névmás által különböznek.

A kudagu, toda és kóta nyelvekben az aoristus a jelen idővel egy.

A tuluban a jövő képzője *p*, pl. *mal-p-e* (művelek).

A gonđban a jövő *ák* képzője a harmadik személyben hiányzik, pl. *ki-ák-á* (mong. *ki-kü-bi*, csinálók), *ki-ák-i* (csinálisz), *ki-án-ur* vagy *ki-ál* (csinál).

CALDWELL püspök mind ezen aoristus-képzőket a hasonló alakú névszó-képzőkkel egyeredetűeknek s így nomen verbale- vagy nomen agens-képzőknek tartja. S azt hiszem helyesen is, mert a többi turánságban is ugyanazon alak lehet nomen actionis, nomen agens és ige, pl. a tör.-tatár *kil-ir* (= actio, agens, agit). Ezért nem csak a finn *va* (aoristus participium), hanem a magyar *csalfa* (nom. agens)-beli *fa* is ide tartozik.

36. §. PARANCSOLÓ MÓD (*éval*).

A mint az igetan kezdetén mondtuk, maga az igető a parancsoló mód egyes második személye. Ehhez *-um*-ot adva, kapjuk a régi vagy irodalmi többest, a mely közönségesen csak megtisztelő; a közönséges többes *un-gal* által lesz, a mi áll az *um* (pro-num tí) és *gal* többes-képzőből.

Irodalmilag az egyes második személyben *di* vagy *én* (már, ugyan, miért) toldalék, a többesben pedig *um* helyett *min*, *min-ir* is állhat. Ez a *di* a magy. *us-di* (hajdi, iszkur-di) stb.-beli *di*-nek látszik megfelelni.

A harmadik személyek az ohajtóból pótolatnak.

		MINTA.	
sollu (szól-j)		soll-um (szóljon ön)	soll-ungal (szólja-tok).

A maleiyálamban parancsoló mód *vin*, *pin*, *min* többes-képzőjét a *v*, *p*, *m* aoristus-képzőre s a régi második személyragra vezetik vissza.

* Jegyzet. A *ru*, *rlu*, *lu*, *lu* végű igéknél, különösen ha ezen végzetet több rövid vagy egy hosszú szótag előzi, az *u* és a kettőzött *lu* vagy *llu*-ból a *lu*, *lu* szótag eleshetik tetszés szerint, a mint a példa mutatja.

A telenguban az egyes parancsolóhoz *mu*, *mi*, *mo* és *i* nyomósító szócskák járulnak. A többesben pedig *andu*, *undu*, *undi* a toldalék, a melyet CALDWELL «ó urak» jelentésűnek magyaráz.

A kannadában az egyes második személyhez, t. i. az igetőhöz *im* irodalmi vagy *iri* közönséges személyragot adva, kapjuk a többest, pl. *kare* (hivj, kérj!), *kare-y-iri* (hivjatok!),

A tulú parancsoló egyese *pu-la*, többese *pu-le* által származik, a melynek első része az aoristus képzője, pl. *mal-pu-la* (művelj), *mal-pu-le* (műveljete).

A kudaguban az igetőhöz, azaz az egyes második személyhez a többesben az *iri*, *ri* személyrag járul.

A gonđ parancsoló «*ki-m* (csinál-j te), *ki-m-t* (csináljatok)» *m* képzőt mutat, a melyet én a többes, azaz megtisztelő személyrag maradványának tartok.

A khond parancsolója is *m* módjegyet mutat, pl. *salla-um* (száll-j), *táha-mu* (köss), *simu* (adj; bizonyosan, kol-ból kölcsönzött szó).

Az uráon *ká-oy* (kelj, eredj) parancsoló a *kála* igetőből, valamint *ká-or* (keljete) az igetőhöz járult személyragokat mutatja.

37. §. RÉSZESÜLŐK (participium, *pér-essam*).

Mielőtt a többi módok képzését látnók, szükséges ismernünk a részesülőket, a nomen appellativumokat, igeneveket és állapotjegyzőket.

Egyszerű participium (*peyar-essam*) van három, *jelen*, *múlt* és *jövő idejű*.

A jelen idejű participium származik a jelen idő képzős igetőből a hozzáadással, pl. *sey-gir-a* vagy *sey-ginr-a* vagy *seyyanir-a* (az a ki csinál most, csináló), *pađi-kkir-a* stb. (a most tanuló).

A múlt részesülő, a mely gyakran szenvedő értelmű is, származik a múlt idő képzős igealakból szintén a hozzáadással, pl. *sey-d-a* (csinál-t, az a ki csinál-t), *soll-i-n-a* vagy *soll-i-y-a* (az a ki szóla, az a miről szó volt).

A jövő idejű részesülő származik a keményragozásu igéknél *kkum*, a gyengeragozásuaknál *um* hozzáadással, a midőn a rövid egytagu igék végmássalhangzója kettőzódik, pl. *sey*, *seyy-um* (az a ki csinál most vagy ezután), *iđi-kkum* (a ki üt most vagy ezután).

Ezen *um* végű részesülő társa a magy. *mul-om* (szinű)-féle részesülő.

Jegyzet. A tamul részesülőkről, a melyek az *árya* qui, quæ, quod visszahozó névmás kifejezésére szolgálnak s ép ezért az angol nyelvtenírők által «*participia relativa*» névvel neveztetnek, tudnunk kell, hogy azok csak jelzőkül állanak, alany és mondománykép pedig soha, mert ezen esetekben a névszósított részesülőket (nomen appellativum verbale) kell használnunk, pl. *ni pañam kođutta áyibillei óđinán* (k.-tatár *sin akča birgán kiše kađi*, te pénzt adott ember el-futott, azaz az ember, a kinek te pénzt adtál, elfutott) mondatban *kođutta* jelző. Ha azt akarom tamulra fordítani «az, a kinek te pénzt adtál, elfutott», t. i. jelzett nélkül, akkor *kođuttavan* nomen appellativum verbale-t kell használnunk.

A jelen idejű nomen appellativum verbale képeztetik a jelen részesülőből *-van*, *-val*, *-du* (férfi, nő, dolog) végzet által, pl. *sey-gir-a-van* (*s-val*, *s-du*, a csináló férfi, nő, dolog), *pađikkiravan* (a tanuló), *pađikkiraval* (a tanuló nő vagy leány), *rođi-sudugiravan* (kenyér-sütő).

A múlt idejű nomen appellativum verbale képeztetik a múlt részesülőből ugyanazon képző által, pl. *sey-da-van* vagy *seyd-án* (az a férfi, a ki csinált), *solliya-val* vagy *solliyá-l* (a nő, a ki szólott), *nađa-tt-adu* (az, a mi járt).

A jövő idejű nomen appellativum verbale képeztetik a keményragozásu igéktől *pp-a-van*, *ppaval*, *ppadu*, a gyengeragozásuaktól *bavan*, *baval*, *badu* végzet által, pl. és *n* mássalhangzón végződő gyengeragozásuaktól *bavan*, *baval*, *badu* végzet által, pl. *pađi-ppa-van* (a tanuló) stb., *sey-ba-van*, *sey-ba-val*, *sey-v-adu* (a ki, a mi csinál), *kar-pavan* (a tanuló), *kar-paval* (a tanuló nő, *kal-*) stb.

Jegyzet Irodalmilag a jövő idő egyes 3-dik személyei is nomen appellativum verbale gyanánt szerepelnek, pl. *pađıppan*, *pađıppal*.

Az igéből lett nomen appellativum épen úgy mint a részesülő, a visszahozó névmás kifejezésére használtatik, pl. az, a ki szorgalmasan tanul, dicséretet nyer; *surusuruppáy* *pađıppavan pugarlssi adeikkum* || *nadakkıradu ellám uyırulladu* (a járó valami mind élő dolog = minden, a mi mozog, élő dolog).

38. §. AZ IGENEVEK (*torlırpeyar*, nom. verbale).

A tanulban nyolcz igenév van; kettő jelen idejű, kettő múlt idejű, a többi négy pedig határozatlan idejű, aoristusi.

A három legközönségesebb igenév alakilag azonos a jelen, múlt és jövő idő egyes 3-dik dologi személyével s így a nom. appellativum verbale dologi alakjával, így:

1. Jelen idejű igenév *sey-gır-adu* (az, hogy valaki csinál; vagy az, a mit valaki csinál).
2. Múlt idejű igenév *sey-d-adu* (csinált; az, hogy valaki csinált; vagy az, a mit valaki csinált).
3. Jövő idejű igenév *sey-v-adu* (csinál most vagy ezután; az, hogy valaki csinál; az, a mit valaki csinál most vagy ezután).
4. *sey-gıra-mei* és 5. *sey-da-mei* igenevek, a jelen és múlt részesülőből *-mei* (-ság, -ség) abstractivum-képző által készült alakok, szószerint *csináló-ság* (csinálás) és *csinált-ság* (az, hogy csinált) jelentéssel.

6. A *sey-dal* (csinálás), *pađı-ttal* (tanulás) aoristusi igenév képeztetik a gyengeragozásuaknál *-dal*, a keményragozásu igéknél pedig *-ttal* képző által, a midőn az igető végmássalhangzója és a képző kezdő mássalhangzója a hangtan szabálya szerint módosul, pl. *un-dal* pro *un-dal* (é-tel, evés), *két-tal* pro *kél-tal* (hallás, kérdés), *karral* pro *kal-tal* (tanulás) és *ayılı-dal* (élet, élés) = *ayıl-dal* = *ayı-n-ral* = *ayıral*.

7. *sey-gei* (csinálás), *pađı-kkei* (tanulás) a gyengeragozásu igékből *gei*, a keményragozásuakból *kkei* képző által képeztetik s megfelel a mongol-ó-török *gu*, *gü*, *ku*, *kü* végű igeneveknek s a magyar *ag*, *eg*, *ak*, *ek* névszó-képzőknek.

8. *pés-al* (beszélés). Ezen igenév képeztetik a gyengeragozásu igéknél *al* képző által, a midőn a rövid kihangzó *u* elesik s a rövid egyszótaguaknál a végmássalhangzó kettőzódik, pl. *sey-y-al* (csinálás); a keményragozásuaknál *-kkal* a képző, pl. *pađı-kkal* (tanulás). Ezen nomen verbale alak a magyarban igetővé lett s így *beszél* tkp. = tam. *pés-al* (olv. *pé-sel*).

A nyolcz igenévnek általános tulajdonsága éppen úgy mint a mandsu s részben a mongol és k.-tatár igeneveknek, hogy *a*) nemcsak tárggyal, hanem alanyval is bírnak és jelzőül csak igehatározót tőrnek meg, mint az igék, míg a magyar és török nyelvben az igenév alanya a birtokos eset vagy személyrag alakjában jelentkezik, pl. a magyar «el-jött-ötök-et megértvén, visszatértem»; törökül így áll: *sizin geldiginizi bilüp girü-dön-düm*; k.-tatár: *sez* (1) *kilganne* (2) *beleb* (3) *kay-tım* (4), a melynek szerkezetre nézve megfelel a tamul: *nır* (1) *vandad-ei* (2) *-y-arindu* (3) *tırumbinén* (1).

β) Hogy az igenevek a tanulban is mint az idézett nyelvekben rendszeren ragoztatnak s a «*hogy*, *mert*, *mivel*, *a mikor*» stb. mondatkötők kifejezésére szolgálnak. Azonban a 4-dik, 5-dik és 7-dik leginkább csak *il* locativus (*a mikor*, *mialatt*, *midőn*) és *ál* instructivus esetekben (*mert*, *mivel*, *minthogy*, az által, hogy kifejezésére) használatosak. A 8-dik hetési alaknak kifejezésére szolgál minden személyre vonatkozva, pl. *yán* (*nı*, *avan* stb.), *seyy-al-ám* (csinálhatok, csinálhatsz, csinálhat stb.), *enna sey-y-al-ám?* (mit csinálhatni?). Különösen mint személytelen kifejezés nagyon kedvelt.

39. §. AZ ÁLLAPOTJEGYZŐK (*vınei-y-essam*, gerundium).

A tanul nyelvtanítók által mintául fölvetett *sey-* (csinál) igétől a következő alakok mint *jelen*, *múlt* és *jövő* idejű állapotjegyzők számlálatnak elő:

1. *sey-y-a** (irodalmilag *sey-a* is csinál-va) képeztetik a gyengeragozásu igéknél *-a*, a keményragozásuaknál pedig *-kka* képző által, pl. *ıru'*, *ırukka* (örök-ölve, maradva). Ezen állapotjegyző a tanul nyelvtanítók által jelen idejű állapotjegyzőnek, az európaiak által pedig infinitivusnak nevezetik, mert *vëndum* (szükséges), *virumbu-* (szeret, kíván), *kân-* (lát), *pâr'* (néz, törekszik), *tuwaku-*, *tođangu-* (kezd), *mättén* (nem tudok), *küdüm* (ható), *varu-* (jó) stb. igéknél a kiegészítő ige ezen alakban áll.

Azonban az én nézetem szerint ezen alak csaknem megfelel a k.-tatár *a*-végű állapotjegyzőnek, értelmére nézve pedig a magyar *va*, *ve* végű (gerundium adverbiale) állapotjegyzőnek. A mondott igékkal az *arya* infinitivus jelentésében szereplése olyan, mint a magyar *sır-va fakad* a «sírni kezd» helyett, vagy *póg-a varu-* (menőben lenni tkp. menve jó).

2. *sey-du* (csinál-ván), *pés-i* (beszél-vén) állapotjegyző a honi nyelvtanítók által múlt idejűnek neveztetve, nem egyéb, mint a múlt időképzős alak, a *t* a mássalhangzó képzősöknél a rövid, tűnékeny *u* kihangzóval megtoldva. Ez megfelel a k.-tatár és mongol-mandsu kapcsoló állapotjegyzőnek (gerundium copulativum) és használtatik mint ezek *a*) az ige összetételnél és *β*) több ige, részesülő, nomen appellativum verbale és igenévnek összekapcsolására az *arya* «és» kötszó kifejezésére, mert a tanulban is éppen úgy mint a mongol, mandsu, japán és török-tatár nyelvekben több ige közül csak az utolsó személyes ige, a többi megelőző mind csak ezen állapotjegyző alakjában áll.

A 3-dik *sey-bu* (csinál-va, csinál-ván), képzésre nézve megfelel a magyar gerundiumnak: 4. *sey-y-á* (csinálván) megfelel a mongol *-á*, *-é* igeképzőnek; 5. *sey-y-ü* (csinálván cf. a magyar *ó*, *ő* participium-képzővel); 6. *sey-d-ena* (csinál-ván = 2-dik gerundium *ena* mondva toldással) szintén múlt idejű gerundiumoknak tartatnak, de csak irodalmilag használatosak.

A 7-dik *sey-y-ıya*, a 8-dik *sey-y-ıyar* (csinálás-ra); 9-dik *sey-bákku* (csinálás végett, hogy csináljon) a tanul írók által jövő idejű gerundiumoknak neveztetnek és jelentésre nézve megfelelnek a *-ra*, *-re* végű mongol supinumnak.

Jegyzet. A *sey-bákku* czélzatos alak helyett rendszeren a *dal*, *-ttal* végű igenév dativusa használtatik, pl. *sey-dar-ku* (pro *sey-dal-ukku* csinálásra).

Vége a 10-dik *sey-ván* (csinálendő) és 11-dik *sey-bán* (csinálendő) szintén jövő idejű állapotjegyzőknek vétetnek, de voltaképen a jövő idő egyes 3-dik személye. A 10-dik alak *sey-ván* az *én* (miért?) kérdő névmás előtt minden személyre vonatkozhatik.

Jegyzet. Van még egy összetett gerundium, a mely áll a jelen idejű (1-ső ger.) állapotjegyzőből és *seydē* (pro *seydu*, csinált léve) múlt gerundiumból, pl. *póga-ssey-dē* (menve), *var-a-sseydē* (jőve). Népnyelvileg össze is vonatik így: *póga-ssē*, *vara-ssē*. A teljes alaknak megfelel a magyar «*biz-vá-st fut-vá-st*»-féle képzet.

40. §. ÖSSZETETT VAGY KÖRÜLÍRT IDŐK.

Ismerve az állapotjegyzőket, a három körülírt időt könnyű képezni, mert az illető ige múlt gerundiuma után a rendes ragozásu *ıru'* (örök-öl) létigét minden időn és módon keresztül ragozva, kapjuk a körülírt igeragozást így:

* *Jegyzet.* Sokszor a gyengeragozásu igék is az *-a* helyett *-ga* képzőt vesznek föl, pl. *nır-ka* (pro *nır-ga*, állva) stb.

Jelen idő: *sey-d-iru-kkir-én* (ger. *seydu* csinálván). Ezen körülírt időnek jelentése főképen az, hogy a cselekvés még nem ért véget s hogy az alany még a cselekvés vagy állapot helyén van, pl. *avan úrukku ppóy-irukkirán* (ő a városba ment és még ott van!).

Múlt idő: *seyd-irund-én* (csinált voltam) a régmúlt idő kifejezésére szolgál.
Jövő (aoritus): *seyd-irupp-én* (csinált leszek, csinálnék, csináltam volna, csinál-andottam). Ezen összetett idő a végzett jövő értelmében, s így a conditionalis múlt ideje után mint consecutivus idő, és végre mint a bizonytalanság kifejezője használtatik, pl. *kétti-rupp-én* (hallandottam, hallottam volna, meglehet, hallottam).

Jegyzet. Sok ige leginkább csak ilyen összetett alakban használtatik, pl. *erlu-* (ered, kel), *erlund-iru-* (eredj! kelj föl!).

A gerundiumok a testvérnyelvekben:

A telenguban a jelen idejű gerundium képzője *tu*, a mi a jelen időnek képzője is, pl. *koftu-tu* (ütve), *čes-tu* (csinálva); a múlt gerundium a múlt idő alapja és képzője *i*, pl. *kofti* (ütött léve).

A kannađa jelen idejű gerundium képeztetik a jelen időképzős alaktól *a* vagy *á* hozzáadásal, pl. *bál-utt-a* (él-ve), *ari-y-utt-á* (ért-ve, cf. régi magy. ül-ött-e = ülve). A múlt időképzős alak gerundium is, pl. *bál-idu* (élt léve).

A tuļu jelen gerundium *mał-t-ondu* (művelve), valamint a múlt idejű *mał-t-udu* is összetettnek látszik a *mał-t* múlt időképzős alaktól.

A kuđagu *máđi-y-andu* (csinálva) jelen idejű gerundium és *máđi-tu* (csinált léve) múlt idejű állapotjegyző hasonlóképp a múlt időképzős alakból indul ki.

A *tuda*, *kóta*, *khond* és *rázmaháli* nyelvek gerundiumairól a források elégtelensége miatt nem szólhatni.

A goņđ *si* múlt idejű gerundiumképző *ti*-ből gyengült el, mint a megfelelő mongol *ži*, pl. *ki-si* = mong. *ki-ži* (csinálván).

Participiumok:

A telenguban is a participium végzete *a*, a mely a jelen és múlt idő gerundiumához járul, pl. *čey-uts-unnu-* (csináló lenni), jelen participium *čey-uts-unn-a* (csináló), múlt participium *česi-n-a* (a ki csinált), *ay-i-n-a* (a ki lett). Az aoristusi participium képzője *é* (*edu*, *edi*, *éti*) s néha *u*, pl. *čey-u* (csináló), *kofté* (ütő).

A kannađa három részesülője: jelen *nód-utt-iru-v-a* (néző tkp. néz-ve való), múlt *máđ-i-d-a* (a ki csinált), aoristus *bálu-v-a* (élő). Az első áll a jelen időképzős alakból s *iru* (lenni) ige aoristusi participiumból; a múlt participium a múlt időképzős alak az *a* participium képzővel.

A tuľuban *mał-pu* (mivelő) jelen és jövő idejű participium úgy van képezve, mint a magy. *csal-fa* nomen agens. *Małti* az imperfectum részesülője áll a *t* múlt képzőből és *i* nomen agens képzőből, a múlt participium *mał-t-udi* összetett alak.

A kuđaguban részesülő és időképzős alak egy. A tudában a gyenge forrás csak a múlt participiumot mutatja ezen mondatrészekében «*án kúdid nál-orž*» (én csatolt nap-on, in the day when I joined).

A goņđ nyelvben az egyik forrás szerint a jelen participium *i*, pl. *vunk-i* (mondó), a múlté pedig *tur*. A másik forrás szerint a jelen participium képzője *teke* vagy *sode*, pl. *ki-teke* vagy *ki-sode* (tevő), a múlt idejű pedig *sikun*, pl. *ki-sikun* (a ki tett).

Igenevek:

A maleiyálamban *ga*, *kka* és *tta* az igenév-képzők a *tamul* *gei*, *kkei* és *ttal* képzőkkel szemben.

A telengu *čey-uta* vagy *čes-uta* igenév a *tamul* *sey-dal* (csinálás) igenévnél látszik

megfelelni, míg a *koft-a-damu* (ütés, üt-et) igenév képzője a *tamul* *dam*, *tam* névszó-képzővel egy.

A kannađaban a *mur-a-ta* (törés) igenév a *tamul* *muri-dal* (összetörés, morzsálás) nomen verbale-val áll szemben, míg az aoristusi *nódu-v-adu* (nézés) = *tam. nókku-v-adu* (id. finn. *näkö-ä*). A harmadik igenév *kél-alu* = *tam. kél-al* (hallás).

41. §. INFINITIVUS.

Minthogy az európai nyelvtanírók az igéknél infinitivus nélkül nem tudnak ellenni, ezen nevezetet átvitték a Tamul-féle nyelvekbe is és a *tamul* *a*-végű gerundiumot a többi, nevezetesen a maleiyálamban, telengu, kannađa, khond és *tuda* nyelvek hasonló alakjával együtt, infinitivusnak nevezik. Minden Tamul-féle nyelvek közül kiválik a tuļu nyelv, a magyar *ni* infinitivus képzővel teljesen azonos gerundivo-infinitivus képzőjével, a melyet nem csak a jelen, hanem imperfectum és múlt idejű igeidőhöz is adhatni: *búru-ni* (to fall, cf. *borúl-ni*), *búr-i-ni* (imperf.), *búr-ud-i-ni* (perfectum). Végre *búri-y-ere* (esésre) képzete a mongol *abo-ra* (kapó-ra), *ide-re* (evő-re)-féle supinumra emlékeztet.

A kuđagu *nađa-pa-ku* (to walk) és *máđu-va-ku* (to make)-féle infinitivusnak keresztelt alakok teljesen olyan képzetek, mint a kaz.-tatár *yör-ör-gä* (járásra) és *kil-ar-ga* (cselekvésre). Ilyen dativus esetet mutató képzet a *kóta* *tin-al-ik* (to eat)-féle infinitivus is.

A goņđ nyelv egyik infinitivusa *áná*, a másik pedig *álé* végzetű, pl. *urut-áná* (corumpere, 'rontani'), *tirit-áná* (vertere, *térit-eni*), *úht-áná* (itat-ni), *ki-álé* vagy *ki-áná* (csinálni).

Az úråon infinitivusa *ná* végű, pl. *lau-ná* (to beat, lö-ni), *ká-ná* (to walk, to walk pro *kala-ná* cf. *kel-ni* és *kää-ni*), *khot-ná* (to bind, köt-ni), *biit-ná* (to cook, főz-ni) stb.

42. §. AZ ÓHAJTÓ MÓD (optativus, viyangól).

Ezen mód a *tamul*ban nem csak az óhajtás, hanem a kérés és buzdítás kifejezésére is használtatik s így a magyar kötmódot is magában foglalja.

E módnak többféle alakja van.

1. Az első alak képzője a gyengeragozású igéknél *ga*, a keményragozásuaknál *kka* (cf. finn *koo* optativus, *kaa* imperativus képző és mandsu *ki* optativus); aoristus idejű és minden személyű, pl. *várl-ga!* (élj, éljen! üdvez légy!), *ni idi-kka!* (csak üssed!), *avan* vagy *avał sol-ga* (pro *sollu-ga*,* ő szóljon!).

Jegyzet. Irodalmilag ezen módjegye lehet *iya*, *iyar* és *al*, a melyek közül az első a magyar-török kötmód *j* (*y*) képzőjére emlékeztet. Továbbá gyakran a gyengeragozású igék ezen módban *ga* helyett csupán *-a*-t vagy *a-v-um*-ot vesznek föl, pl. *keftu-ppóg-a!* (pusztuljon el, pusztulj el!), *var-a suvami!* (jőjjön az úr!). S lehet, hogy a régi magy. *néz-j-h*-féle alak is *néz-ih* ősi optativus volt.

2. Ugyanezen mód személyes aoristusi ideje áll a jövő időből *ág-a* (legyen, lenne) megtoldással, pl. *varu-v-én-ága* (bár jönnek!), *varu-v-áy-ága* (jőj! bár jönél!), *varu-van-ága* (bár jöne, hadd jöjjön!). Ugyan ezen alakhoz még a *kađavada* (tartozik, kell, -hat, -het) toldás is járulhat, pl. *nalla marlei peyvad-ága* (vagy *peyvad-ága-kađavadu*, vajha jó eső esnék!).

Az óhajtó mód harmadik, szintén személyes aoristusa áll az illető ige *a*-végű gerundium

* *Jegyzet.* Az egyes és többes 3-dik személyekben a kötmód és buzdító kifejezésére az *-aftu*, *-aftum* képzős alak is használtatik, pl. *ág-aftu* vagy *ág-aftum* (legyen, legyenek!). Ezen képző tulajdonképpen az *oftu-* (hagy, enged) igének parancsolója, a mely kezdő önhangzóját az 1-ső gerundium *a*-ja miatt elvesztette.

diumából és a *kađav-én* (hat-ok, het-ek, tartozom) hiányos igének személyes aoristusából *ága* toldással, pl. *ní vireiváy var-a-kkađaváy-ága* (bár csak hamar jönél! tkp. te fűrgén jöhetsz legyen!).

Fegyzet. Ugyanezen gerundium *kađavadu* vagy *kađavad-ága* toldással minden személyű optativust képez.

Az optativus múlt ideje áll az ige múlt igenevéből *ága-kkađavadu* toldással, vagy a múlt gerundium és *irukka kkađavad-ága* (lenni kellene) összetételéből, pl. *marlei pey-d-ad ágakkáđavadu* vagy *marlei pey-d-irukka kkađavad-ága* (bár eső esett volna!).

Az optativus régmúlt ideje áll az illető ige gerundiumából és *iru'*- múlt igenevéből (*irund-adu*) *ága-kkađavadu* toldással, pl. *nán-um kett-irundad-ága kkađavadu* (bár csak én is hallottam volna!).

43. §. A FÖLTÉTELES MÓD (CONDITIONALIS).

A föltételes mód a tamulban különféleképen képezetik; az alap azonban mindeniknél azonos, t. i. közönségesen a múlt idő képzős igealak *ál* instructivus-raggal, pl. *sey-d-ál* (tkp. csinál-t-val, ha valaki csinált), *pés-i-n-ál* (beszélt-tel), *áy-i-n-ál* összevonva, *á-n-ál* (let-tel) stb. Minthogy ezen egyszerű alak minden személyű, azért az alanynak mindig ki kell téve lenni így: *nán, ní, avan sey-d-ál* (ha én csinállok, csinálnék, ha te csinálnál, ha ő csinálna) stb.

Fegyzet. Irodalmilag *il, in* locativus rag adatik a gyengeragozásu igéknél vagy az igeigékhöz vagy a *g*-vel toldott alakhoz, a keményragozásuaknál pedig a *kk*-val toldott alakhoz, így: *sey-y-il, sey-g-il, ág-il, ág-in, áy-in* (lét-ben), *ídi-kk-il, ídi-kk-in* (ütésben, ütésen = ha valaki üt), a mi azt látszik mutatni, hogy ezen alakok tulajdonképen *kku, gu* végű igenevek (nomen verbale) locativus raggal. És csakugyan a *mert, mivel, ha* mondatközőknek ragozott igenevek által való kifejezése egészen logicaszerű, mert *«jötté-vel, jötté-ben, jöt-tén, elindulok»* az árya «ha jő, ha eljött, elindulok»-féle szerkezettel kiállja a versenyt, mint-hogy az előre bocsátott «ha» (si, quum etc.) magában véve semmi jelentéssel sem bír. Végre ki tudja, ha a magyar *tud-na, jő-ne*-féle módrag eredetileg nem volt-e esetrag?! Valamint a mongol *ké-be-l* (= tam. *sey-d-ál*), *bol-bo-l* (= *áyin-ál*)-féle conditionalis *l* képzője is.

A személyes aoristus a föltételező módban úgy képezetik, hogy az ige jövő idejéhez az *águ-* (vállik, lesz) segédige *á-n-ál* vagy irodalmilag *ág-il, áy-in* egyszerű conditionalis alakban hozzáadatik, pl. *sey-v-én-ágil* vagy *seyv-én-é-y-ánál* (ha csinállok, vagy ha csinálnék), 2. sz. *seyváy-ágil* vagy *seyváy-é-y-ánál, sey-vóm-ánál* (ha csinálunk) stb.

A kiegészítő idő, a jövő idő.

Fegyzet. Irodalmilag a jövő idő személyeihez *-él* (pro *-al*) névragot adva, szintén a conditionalis aoristusát kapjuk, pl. *pésuvén-él* (ha beszéllek, beszélnek, beszélni fognék), a melynek a magyar «beszéltemmel» alakra nézve a megfelelő.

A conditionalis személyes múlt ideje képezetik a rendes múlt idő után az *ánál* vagy *ágil*, vagy *áyin* alakot adva, pl. *sey-d-én-ánál* (ha csináltam vagy csináltam volna) stb., a mi a török «*kil-d-im ise*» használatnak felel meg.

Fegyzet. Az illető ige múlt gerundiumához *iru'*- egyszerű conditionalisát (*iru-nd-ál*) adva származik a minden személyű múlt idő, pl. *nán, ní, avan, sey-d-irundál* (ha én stb. csináltam volna).

A conditionalis ezen idejének a megfelelő (consecutivus) ideje a körülírt jövő idő, pl. *ní inda vélei muditt-irundál* (vagy *muditt-iruppáy-éy-ánál*) *küliyei kkođutt-iruppén* szó-szerint: te ezen művet fogyasztott volt-tal, a bért adott leszek = ha te a munkát elvég-zetted vagy végzendetted, a bért megadom vagy adandottam).

Fegyzet. A conditionalisnak jelen, múlt és jövő ideje képezethetik még a jelen, múlt és jövő *igenév* után *uđ-ánál* (volt léttel, *uđu, van + anál* összetett conditionalis alaknak tételével, a mely alak minden személyű, pl. *yán, ní, avan* stb. *sey-girad-uđ-ánál* (jelen), *sey-d-ad-uđ-ánál* (múlt), *sey-v-ad-uđ-ánál* (jövő)

44. §. AZ ELLENTÉTEZŐ MÓD (adversativus).

A föltételező mód említett alakjai *a)* az *um* (és, is) kötszó hozzáadása által az ellen-tétező mód ideivé válnak «ha . . . is, még ha . . . is, habár . . . is stb. jelentéssel, pl. *yán arindál-um* (még ha tudnám is) . . . még is v. még sem . . .

β) A múlt idő gerundiuma *-um* (és, is) toldással szintén adversativus «annak daczára, hogy . . . mégis, noha . . . mégis» jelentéssel, noha borulat s felhő volt, mégsem esett eső = *mappu mugil irund-um marlei peyya-v-illei*.

γ) *Pód-il-um* (kor-on-is, id-ön-is) locativus esetű névszónak valamelyik részesülő után tételével is kifejezhető ezen mód, pl. *avan varugira bódil-um* (ő eljövő koron is = még akkor is ha eljöne), *ní vanda bódil-um* (te eljött koron is = még ha eljöttél volna is).

Fegyzet. Minthogy az *um* (és, is) kötszó a tamulban a conditionalist adversativussá változtatja, azért ha árya módon több conditionalisu ige volna egy mondatban, a tamulban vagy minden kötszó nélkül állnak a conditionalis módu igék, vagy, a mi még turaniasabb, minden conditionalis módu ige a kapcsoló (múlt) gerundium alakjában áll s csak az utolsó jő conditionalisba.

Körültekintés. A maleiyalam conditionalis egészen egyezik a tamulával.

A telenguban a conditionalis képezetik *a)* az igeigékhöz *ina* (pro *ni, na*) locativus rag adása által, pl. *čés-ina* (csináltan, ha csinál, **csinál-na**), *é-ni* (= tam. *áyin*, léten); *β)* ezen *éni*-nek a személyes alakok után tétele által, pl. *čésitin-éni* = tam. *seydén ágin* (ha csináltam = csináltam létén); *γ)* a participium után *att-áyté* vagy *att-áyená* (úgy léten) szólamot téve.

A kannada *banda-re* (ha valaki jött, jöttön, jöttre) megfelel a mal. *vann-äre* (jött uton) kifejezésnek, tehát participium és névutót képviselő névszó, *re, äre* = tam. *áru* (ér, út, mód).

A tułu a személyes alakok után *da-t* tesz, a melyet eredetire visszavinni nehéz, pl. *malpuve* (mivelek), *malpuve-da* = tam. *seyvén-él* (csinálásommal, ha csinállok); de hogy locativus alapjelentésű, azt az eddigiekből következtetni.

A kuđagu a conditionalis kifejezésére az *u*-végű igék tőalakjához *čengi-t*, a többi igéknél a participiumhoz *tengi-t* tesz, a mi azt mutatja, hogy ezen szó főnév s talán mongol-tör.-tatár *tsak, čak*, magy. *szak* mása, a mikor is a kuđagu *mađu-čengu* conditionalis annyi volna, mint a tamul *seyda-gál* (csinál-t-kor), mong. *késen tsakto*, tör.-tatár *kilghan čakta*.

A tuda *kú-đ-ávali* (tam. *kúđada borludu*, csatolatlan-kor, if some body is not joined) conditionalisa is hasonló észjárásu.

Az úrâon conditionalis árya módon a *te* (ha) szócska által jelöltetik, pl. *te as manos* (ha az van, if it be), *te en holle* (ha én volnék, if I would be), a többi társnyelv *ul, wul* rég. *vol-, hol-ra* változva.

Az adversativus a társnyelvekben is az *u* (tel. is), *ú* (kan.), *u* (kuđ.) simuló szócskának a főntebbi conditionalisok után függesztése által lesz.

Az eredetiséget megőrzött éjszaki turáni nyelvekben is a conditionalis esetrag által fejeztetik ki, pl. a mandsu *o-tsi* (ha van) áll az *o* igeigéből és *tsi* távolító (abl.) névragból, a török *i-se* pro *ir-se* (ha van), szintén ilyen képzetnek látszik. A mongol *bol-ba-su* (ha van), *bol-bo-l* (ha van, ha lesz), *bol-kho-lá* (lévő-vel = ha lesz) három különböző képzőjű, de egyjelentésű conditionalis alakok elseje áll perfectum és *asu, ese* (írod. *etse*) távolító ragból, a két utóbbi alak *l, lá, lé* (írod. *lughá, val, vel*) sociativus névraggal áll. A régi magyarságból: jöttömmel, tudtommal stb. példák a mondottakra.

45. §. A TAGADÓ IGERAGOZÁS.

A mint tudjuk, a turánságban a tagadás és tiltás az igénél különböző módon fejeztetik ki. A mongol két módon jár el a tagadó igeragozásnál. Az egyik mód abban áll, hogy a tagadó *ülü*, *ese* és tiltó *bitigei* szót, mint a magyar és árya nyelvek, az ige elé teszi változtatás nélkül; a másik mód az, hogy az időképzős igetűhöz ragasztja az *üger* (nincs) tagadó szót s azután a személyragot.

A török-tatár nyelvek az igetűhöz magához ragasztják a tagadó szót, a melyet követ az időképző és személyrag.

A finn-féle nyelvek az igetű elébe tett tagadó és tiltó szócskát magát ragozzák, míg az igetű ragtalan marad. A magyar nyelv az árya módot követi, mert a változatlan tagadó vagy tiltó szót a ragozott ige elé teszi.

A Tamul-féle nyelvek nagyrésze vagy az igetűhöz adja előbb a tagadót s azután a személyragokat (török módon), vagy a képzős alakhoz a személyragok elé (mongol módon). Végre a legkisebb rész magyarosan az ige elé teszi a változatlan tagadó szócskát, a mint alább látni fogjuk. Nevezetes, hogy a finn útra egy tamul-féle nyelv sem vetődött.

Mielőtt a részletekhez fognánk, tudnunk kell, hogy a Tamul-féle nyelvekben, mint minden romlatlan turáni nyelvben, két lényegesen különböző tagadó szó van.

Az egyik *il*, *illei*, mely a lételt, birtokot tagadja, úgymint a mandsu *akú*, mongol *ügeri*, tör.-tatár *yok*, *yuk*, régi magyar *in-cs*, ma *n-i-ncs*, az osztják *en-dam*-mal együtt a tamul *in-mei* (manque) testvére, a tamul *il* alaptól a hangtan szerint módosulva. Valószínű, hogy a mongol *ülü* és a finn *ei*, *ell* tagadó igének is jelentése eredetileg a tamul *il*, *illei*-jével egy volt.

A második az *al*, *alla*, mely a minőséget tagadja úgy, mind a mandsu *waka*, mongol *biši* (ir. *busu*), török *deyil*, tatár *tögöl*, magyar *nem*. Ezen tagadó szó gyök a magyar *al* (hamis) és *ellen* (állán) ellenkező, ellenség» szókra nézve, s talán a finn tiltó *äl*-re nézve is. A minőséget tagadó *al*, *alla* a Tamul-féle nyelvek legtöbbszörében az igetű és személyragok között gyakran annyira elkopott, hogy csak figyelemmel keresve, sőt néha csak hasonlítás útján gyanítható holléte.

46. §. A TAGADÓ IGE (edirmarei vinei) RAGOZÁSA A TAMULBAN.

A tagadó igeragozás legközönségesebb alakja úgy képeztetik, hogy az igetűhöz időképző nélkül az ismert személyragok adatnak, a mikor is a rövid kihangzó *u* elesik, az *ai*, *i*, *i* végzet után *y* az *a*, *o*, *u* után pedig *v* hiatus üző közbe szuratik s a rövid egyzótagu igéknél a végmássalhangzó kettőződik, pl. *sey-y-én*, *-áy*, *-án*, *-ál*, *-ádu*, megtisztelőleg *-óm*, *-ár*, *-ár*; többes *-óm*, *irgal*, *-árgal*, *-á* vagy *-ádu*; *pésu*, *pés-én* (nem beszélek), *pés-óm* (nem beszélünk) stb.

Jegyzet. A dologi egyes harmadik személy *seyy-á-du* (nem csinál) mutatja, hogy habár a többi személyekben nem is vehetni észre, mégis az *al* = *á* tagadó szócska benne van, beleolvadva a személyrag hosszú önhangzójába.

A közönséges tagadó múlt származik az *a*-végű gerundiumból *illei* (nincs, mongol *ügeri*, mandsu *akú*, török *yok*) létet tagadó szó hozzáadása által, a mely alak minden személyű, pl. *yán sey-a-villei* (én nem csináltam, mintegy én csinál-atlan).

Irodalmilag a tagadó igeragozás jelen-jövő (aoristusi) ideje képeztetik:

a) Az igetű után *ill-én* vagy *il-én* (non existo = -atlan, -etlen én) vagy *all-én*, *al-én* (nem olyan én) tagadó igeféléknek rendes ragozása által, pl. *pés-il-óm* (beszéletlen

mi = mi nem beszélünk) stb. *Pés-al-óm* alaknak a jelentése az, hogy mi nem «beszélünk», hanem énekelünk vagy olvasunk.

β) Ha ezen tagadó igeféléket a *g* vagy *kk* képzős igealak után rendesen ragozzuk, pl. *kán-* (lát), *kán-g-il-én* (nem látok), *kán-g-iláy* (nem látsz), *kán-g-il-án* (nem lát), *kán-g-il-ém* (nem látunk) stb.

Jegyzet. Ezen alak a mongol-török-tatár tagadó igeragozással egyszerűzetű *üskh-ügeribi*, k.-tat. *kür-mei-men*.

γ) Képeztetik ugyanazon idő a *ginr*, *kkinr* vagy *á-ninr* jelen időképzőkkel ellátott igealak után ugyanazon tagadó igeféléket rendesen ragozva, pl. *sey-ginr-il-áy* vagy *seyy-á-ninr-il-áy* (te nem csinálsz).

A tagadó múlt idő képeztetik a *t*, *d*, *nd* múlt időképzős igéknél ezen alak után az *il-én*, *al-én* tagadó igeféléknek rendes ragozása által, pl. *sey-d-il-én* (nem csináltam), *kán-d-il-áy* (te nem láttál).

Ha az állító ige jelen, múlt és jövő idejű *igeneve* után *illei* (nincs) adatik, előáll a minden személyre vonatkozó három idő tagadással, pl.

yán, *ní* stb. *-sey-ginrad-illei* (jelen), *seydad-illei* (múlt), *seyvad-illei* (jövő).

Végre az *-ádu* végű tagadó gerundium után *iru'* (vagyok, öröklök, maradok), lét-igét minden módban és időben rendesen ragozva előáll a körülírt tagadó igeragozás:

Jelen: *pés-ád-iru-kkir-én* (én most nem beszélek), *-áy*, *-án*, *ál*, *adu* stb.
 Múlt: *pés-ád-irund-én* (nem beszéltem) stb.
 Jövő: *pés-ád-irupp-én* (nem fogok beszélni) stb.
 Parancsoló: *pés-ád-iru'* (beszéletlen légy = ne beszélj).
 Részesülő: *pés-ád-irukkira*, *-irunda*, *-irukkum*.
 Igenév: *pés-ád-irukkei*, p. *iruttal*; p. *irukkiradu*, p. *irundadu* stb.
 Állapotjegyző: *pés-ád-iru-kka*, p. *irundu*.
 Conditionalis: *pés-ád-irund-ál*, p. *irukk-il*, p. *irukkin* (ha valaki beszéletlen marad) vagy *pés-á-vittal* (= beszéletlen hagyott- val = ha valaki nem beszél) vagy *pés-én ágil* vagy *p. ánál* (beszéletlen-én léttel = ha nem beszélek).
 Adversativus: *pésád-irundálum*, p. *irundum*.
 Optativus: *pés-ád irukka!* vagy *pés-ád-iruppén-ága* stb.

Jegyzet. Valamint az *ádu*, úgy az *-ámal* képzőjű tagadó gerundium után *iru'* ige helyett használhatni a *pó*, *pógirén* (elmegek) igét is minden módban és időben.

Az egyszerű parancsoló ekként van:

Egyes 2. szem. *pés-él* vagy *pés-ádé* (irodalmilag, *pés-arka* pro *pés-al-ka* vagy *pés-an-mó* pro *pés-al-mó!*).

Többes 2. szem. *pés-ar-pír* (pro *pés-al-pír*), *pés-ádé-y-um* vagy *pés-ádé-y-ungal*, (irodalmilag *pés-á-min* vagy *pés-an-min!*)

Az egyszerű részesülő: *pés-áda* vagy *pés-á* (minden idejű).

Az egyszerű állapotjegyző: *pés-ádu* vagy *pés-ádé* vagy *pés-ámal* (beszéletlen).

Az egyszerű igenév: *pés-á-mei* (beszéletlenség) rendesen ragozható.

A TAGADÓ IGERAGOZÁS A TESTVÉRNELVEKBE.

A maleiyálamban a tagadó igeragozás alapja a jelen, múlt és aoristusi időben az *á* végű tagadó gerundium, a melyhez a segédige járul így; *seyy-á-y-innu* (csinálatlan)

való én, te, ő stb.), múlt *čeyy-á-nūu*; aor. *čeyy-á-y-um*, minthogy e nyelvben az ige szelvényragok elvesztek vagy nem fejlődtek ki, mind a mandsu nyelvben.

A telenguban az igéknél a tagadást jelezi egyszer az időképző hiánya és másodszer az *al*-t képviselő *a*, pl. aor. *kott-a-nu* (-*vu*, -*ndu*, -*du*, többes -*mu*, -*ru*, -*vu* én nem ütök).

A tagadó gerundium *kott-a-ka*, a tag. participium *kott-a-ni*.
A kannada tagadó aoristusban csupán az időképző hiánya jelzi a tagadást. A tagadó gerundium *kare-y-a-de* és tagadó participium *kare-y-a-da* mutatja már az *alla*, *al*-nak maradványát az *a*-ban. A múlt és aoristusban az igenevek *illa* (nincs) utántétellel fejezve ki a tagadást, pl. *nānu kēl-al-illa* (én hallatlan = nem hallottam) vagy *adu kēl-iddu-illa* (az hallatlan vagy hallatlan?), aoristus, *nānu . . . baru-vad-illa* (én . . . jöv-et-len = nem jövök).

Jegyzet. A magyar -atlan, -etlen, fosztó vagy tagadóképző -talan, -telen alakban is előfordulván a török *tala-* (rabol, foszt) igével látszik egynek lenni, csak hogy fájdalom, sem maguk a török-tatár nyelvek, sem a mások nem mutatnak hasonló képzést s így az egyszerű és kényelmes megfejtés nem kétségen kivüli. A főntebb kannada képzés *ad*, *du*- végű nomen verbale és *illa* két alkatrészből állván, a névszóhoz is járul *at-lan*, *et-len* magyar képzővel azonosítható.

A tuļu nyelv a *tamul* stb. *illei-t ižži-re* csavarta vagy pedig a *tamul enšiya* (lege *enšiya*, *carens*, régi magyar *incs*) változata, a mi elvégre is az *il* gyök szülöttje, lett a tagadó szó. Az igéknél pedig ennek *ž* rövidülete a képzők és személyragok közé szorul, pl. *mal-pu-ž-i* (mongol *kēkh-ūgei-bi*, nem mivelek). A többiekben látható *a*-maradvány az *al*-ból, itt is a gerundium, participium és futurumban még áll, pl. *mal-p-a-ye* (nem fogok művelni), *mal-p-a-nde* (nem művelve), *mal-p-a-ndi* (a nem művelő).

A kudaguban is az *a* (pro *al*, *alla*) csak a gerundium és participiumban látható így: *mād-a-te* (nem művelve), *mād-a-tu* (a nem művelő). Az aoristusban az *ule* (valószínűleg *ilei* helyett) hol az igetűhöz, hol a *pu* végű nomen verbale-hoz járul, pl. *mađu* (mivel), *mađu ule* (én, te, ő nem művel), *wode-* (zuz, tör), *wode-p-ule* (én, te, ő stb. nem zuzó).

A tuda nyelvben az *il*, *illade* (nincs) és *a* (pro *al*) a gerundiumban még látható, pl. *mokh illade edd* (mag-talan vót = gyermek nem volt), *kūd-ada* (csatolatlan). Az aoristusban a tagadást itt is az időképző hiánya jelzi, pl. *ād-k-en* (játsszom), *ād-eni* (nem ját-sz-om). Dr. POPE 24 lapra terjedő műve, a mely 12 évi érintkezés és tanulmányozás eredménye, csak hat mondatkát tartalmaz s így nem sokat okoskodhatunk e szegény, de érdekes nyelv mivolta fölött.

A kótában a tagadó gerundium *ā* tagadó elemet mutat, pl. *hōg-ā-pe* (menetlen, míg az *illa* (nincs) tagadó CALDWELL állítása szerint az ige elé tétetik, mint a gondban.

A gondban az általánosan ismert *ille* vagy *illa* (nincs) és *alla* (nem olyan) tagadóknak a régi magyarosan hehezetes *hille* és *halle* felel meg. Az utóbbi az ige elé jó változatlanul s az időképzőtlen ige rendesen személyragoztatik, pl.

<i>annā halle ki-on</i> (én nem csinál-ok),	<i>ammot halle ki-om</i> (mi nem csinálunk),
<i>imma halle ki-vi</i> " " " "	<i>immat halle ki-vit</i> (ti nem csináltok),
<i>or halle ki-or</i> (ő nem csinál),	<i>or-k halle ki-or-k</i> (ők nem csinálnak),
<i>ad halle ki-od</i> (az nem csinál),	<i>au halle ki-ong</i> (azok nem csinálnak).

A múlt idő *halle ki-ta* (nem csinált) minden személyű, mert participium. A parancsolóban a *manni* tiltó szó jó az ige elé, pl. *manni ki-ma* (ne tégy), *manni ki-mā-t* (ne tegy-etek).

A khondban a *gi-ē-nu* (nem teszek), a *tamul seyy-én* alakra emlékeztet.

Az úráon nyelvben *mal*, *malā* a tagadó szó (cf. *tamul vid-ā-mal* tag. ger.) és *amba* tiltó, de minthogy a források a tagadó igeragozást nem említik, azt kell következtetnünk, hogy árya módon megy, a mit a tiltó szócska léte is bizonyít, mert erre csak az előtétnél van szükség.

48. §. SEGÉDIGÉK.

1. *iru'*- (régii török *ir-mek*, esse, magyar *ör-ök*, örököl = marad), más igék, sőt ön-maga múlt gerundiumával (*iru-nd-u*) is összetéve, egy egész körülírt ragozást képez, a melynek jelentése néha különböző az egyszerűétől. Lásd az összetett időket és a tagadó igeragozást.

Köztige gyanánt szereplése a jelen és jövő időben nem eredeti s kérdő mondatokban, továbbá a nomen appellativumok és igenevek után rendesen nem is használtatik, pl. *avan enģē?* (k.-tatár *ul kayda?* ő hol? arabul *wān-ū* pro *wān-hua?*); *idu nalladu* (ez jó, k.-tatár *bu yakšī*, arab *hada Tayīb*). A mondomány, mikor ezen ige, mint köztige ki van téve, a finn essivus (olento) esetet képviselő *áy*, *ága* gerundiumokkal toldatik meg, pl. *adu nallad-áy irundadu* (az jó volt).

Vége más ige *a*-végű gerundiuma után «épen azon lenni» jelentésű, pl. *póg-a-v-iru'* (elmenőben lenni), *erluda-v-iru'* (iróban lenni).

2. *águ-*, *á-* cf. mongol *a-*, *a-γu* létige (valamivé válik, lesz; múlt ideje *ág-i-n* . . . , *áy-i-n* . . . vagy *á-n-*, jövő *áv*, múlt részesülő *ág-i-y-a* vagy *áy-i-n-a* vagy *á-n-a* vagy *á-y-a*, jövő partic. *á-m* pro *á-g-um*, jelen gerundiuma *ága*, múlt gerundiuma *ág-i*, *áy*, tagadólag *ág-én*) segédige az óhajító módnál, és az *al* végű igenévvel az *illés* és nem *illés* jelentésű *-hatás*, *-hetés* kifejezésére szolgál.

Az *ám* (lesz, levő) participium a múlt vagy jövő idő 3-dik személye után olyan használatu, mint a székely «lesz» vagy a k.-tatár *bīγay*, pl. fölkelt lesz = k.-tatár *torγan bīγay*, *tamul erlund-irundān-ám*. A mongol és török ezt a mesélő múlt idővel fejezi ki így: *kalk-miš*.

3. *uñ-du* (pro *uñ-du*, *wuñ-du*, megfelel a magyar *vol*, *val*, *va-d* rendetlen igének; finn *ol*, török *ol*, *bul*, mongol *bol*- existens, aoristus idejű és minden személyű, pl. *yān*, *nī*, *avan* stb. *uñdu* (én, te, ő stb. vagyok,* vagy vagy-on stb.). *Kađavul uñdu* (isten vagyon). Tulajdonító esettel olyan, mint a magyar *va-n* (pro vagyon, török *var*, tatár *bar*, mongol *bāinā*, t. i. az árya «habeo» kifejezésére szolgál, pl. *avanukku ppanam uñdu* (ő neki pénz-e van). *Ulla* (való) részesülőn és *ulla-mei* (való-ság) igenéven kívül egyéb alakja nincs s a hiányzó idők és módok *iru'*-ből pótoltnak. Az igenév után általában «szokott» jelentésű, pl. *avan kođuppad-uñdu* (ő adni szokott).

4. *alla* (milyenség és minőség tagadó igeféle, mong. *biši*, t.-tat. *tögöl*, *degil*, *deyil*, cf. magyar *al* és *ellen*). Ragozása a jelen-jövő időben az ismert személyragok segélyével történik, így: *all-én* (irodalmilag *al-én* stb.), *all-áy*, *-án*, *ál* -*adu* stb. Állapotjegyző *allādu* (irodalmilag *allā*, *alā*) vagy *allāmal* vagy *anri* (nélkül, -on, -en kívül). Részesülő: *allāda* vagy *allā*. Nomen app. *allavan*, *-vañ-du*, pl. *guru-v-allādavan* (pap nem levő férfi = laicus). Múlt idő: *allād-irund-én*, *áy*, *-án*, *-ál* stb. (én nem voltam olyan és olyan). Jövő: *allād-irupp-én*, *áy*, *an* stb. Azaz, az *allādu* gerundium az *iru'*- segédigével rendesen ragoztatik.

5. *illei* (irodalmilag *il*, *il-ei*, nincs, az *uñdu* ellentétje, mert a mongol *ügei*, török *yok* módjára a lételt tagadja). Jelen-jövő ideje: *ill-én* (irodalmilag *il-én* stb.), *illáy*, *ill-án* stb. Állapotjegyző: *illādu* (*ilādu*, *illā* is) vagy *illāmal* vagy *inri* (nem lévén = -atlan, stb.). Részesülő: *illāda*, *illā* (nem levő, -talan, -telen, nélküli). Nom. app.: *illāda-van*, *-vañ*, *-du* (a kinek nincs). Múlt idő: *illād-irund-én*, *-áy*, *-án* stb. Jövő idő: *illād-irupp-én*, *-áy*, *-án*, *-ál*, *-du* (nem fogok létezni) stb.

* *Jegyzet.* Hogy a magyar *va-gy-ok* stb.-beli *gy* nem *g*-ből, hanem *d*-ből lágyult el, mutatja a *tamul uñdu*-beli *d* és a székely *vad-n-ak* (= vagynak = vannak) alak.

Jegyzet. A tagadó igeragozásnál rendszeresen *illei (il-ei)* szerepel, de ha nem annyira a cselekvés maga, mint annak azonossága tagadtatik, akkor az «*alla*» használtatik, pl. *yân adei ttinrad -alla, avanukku kkođuttên* (én azt «nem ettem meg», hanem öneki adtam); *idei sseydavan illei* (ezt csinált férfi nincs = ezt senki sem csinálta), *avan idei sseydavan alla* (ezt «nem ő» csinálta). Az igenevekkkel akár *illei*, akár *alla* állhat, pl. *nân idei ppártad-alla* vagy *illei* (én ezt nem láttam).

5. *kada-v-ên* (ható, hető vagy köteles vagyok, tartozom) egy elavult *kada-* igének, a melyből *kada-n, kada-mei* (tartozás, debitum) származik, rendes ragozásu jövője aoristus jelentéssel s az *a*-végű gerundiummal az optativus képzésénél szerepel.

6. *vênđu* (rokon alak, *vêl-, vehgu-*, kan. *bê-ku* vágyik, kíván) rendes ragozásu igének egyes 3-dik személye (a személy dativusával) «kell, szükséges» jelentéssel a következő időkben használatos: *vênđu-um* vagy összevonva *vênđu-um* a jövő idő egyes 3-dik dologi személye (és participium is) aoristus-jelentésével (kell, szükséges). Múlt idő 3-dik személy *vênđu-i-n-adu* összevonva *vênđu-i-rru* (kellett), múlt gerundium *vênđu* (kell-vén, ért miatt), múlt részesülő *vênđu-i-n-a* vagy *vênđu-i-y-a* (kellő, kellett), tagadó 3-dik személy *vênđu-á* (hibásan *vênđu-ám*, nem kell) vagy *vênđu-á-du*, tag. gerundium *vênđu-ádu* vagy *vênđu-áde* vagy *vênđu-ámal* (kelletlen), részesülő *vênđu-áda* (nem kellő, kelletlen).

Szerkezet. *Yân, ni, avan* stb. *seyya vênđu-um, vênđu-rru* (k.-tatár *min, sin, ul* stb. *kilarja kirák* nekem, neked, neki stb. csinálni kell vagy kellett), *idu-v-enakku vênđu-um* (ez nekem kell); *avanukku vênđu-um borul* (a neki kellő tárgy).

7. *kúđ-um*, egy elavult *kúđu-* (hat) igének jövő idejű 3-dik személye és jövő részesülője aoristus jelentésével; múlt ideje *kúđu-i-n-adu* összevonva *kúđu-i-rru* (hatott, hetett), 1-ső gerundium *kúđu* (hatva), jelen participium *kúđu-gira* (ható), múlt part. *kúđu-i-n-a* vagy *kúđu-i-y-a* (hatott), tagadólag *kúđu-ádu* (hatatlan), tag. gerundium *kúđu-á-mal*, part. *kúđu-áda* (-hatatlan, a nem ható).

Szerkezet. *Idu enn-âlê gúđu-um* vagy *gúđu-ádu* (ez általam lehet vagy nem lehet). Ha ige a kiegészítő, ez az *a*-végű gerundiumba jó (mint a török-tatár nyelvekben *yaz-a bil-mek* írhatni) és a cselekvő lehet minden személyű, pl. *yân, ni, avan idei seyya gúđu-um* vagy *gúđu-ádu* (én stb. ezt csinálhatom vagy nem csinálhatom). Vagy pedig az ige jöhet az *a*-végű gerundiumba vagy igenévbe, a cselekvő pedig az instructivul (ál) esetben, pl. *idei seyya* (vagy *sseyvadu*), *ennâlê gúđu-um* (szó szerint, ezt csinálva vagy csinálás én általam lehet = én ezt csinálhatom). Ilyen szerkezetű az *águ-* (vállik, lesz) ige is.

8. *máđu-v-ên* stb. a *máđu-* rendes ragozásu igének a jövő ideje és tagadó aoristusa a cselekvő kényétől függő *-hatás, -hetés* és *nem hatás* kifejezésére szolgál az *a*-végű gerundiummal, pl. *idei seyya máđu-ên* (ezt én nem csinálhatom, nem akarom csinálni).

9. *tagu-* (illik, lehetséges, cf. székely *duk-ál?*) csaknem egészen rendes ragozásu ige; azonban leginkább csak a következő alakok használatnak az *a*-végű gerundiummal: jövő egyes 3-dik személy és részesülő *tag-um* (illik, lehet, illő); múlt participium *takk-a* (illetl, illő és ható), múlt gerundium hiányzik. A tagadó aoristus 3-dik személy *tag-ádu* vagy *tag-á* (illetlen); gerundium *tag-ádu* vagy *tag-á-mal*; participium *tag-á-da* vagy *tag-á*, pl. *pođu-kk-a-ttagáda* (ki nem bírható = eltűrhetetlen, megbocsájthatatlan).

10. *ođu-* (hagy, enged) rendes ige parancsolója más igék *a* végű gerundiumával az optativo-conjunctivus 3-dik személyeinek kifejtésére használtatik.

49. §. KURIPPU-VINEI (JEJZET-IGE).

Igy nevezetik a nyelvtanirók által az *eredeti és képzett melléknevek személyragozása*, a mely helyett a többi turánságban a névszónak birtokszemélyragozása fejlett ki. A *kurippu-vinei* lényege abban áll, hogy az eredeti melléknév után az igéknél látott személyragokat adjuk, a főnevekből pedig az *in* (locativus? genitivus?) képző által melléknévet képezünk s azután személyragozzuk. Jelentésre nézve minden egyes személy

egy mondatot képez, pl. *nal* (jó), *nall-ên* (én jó vagyok), *nall-áy* (te jó vagy), *nall-án*, *-ál, -adu, -óm, -ir, -ár, -a*.

Pün (ékszer), *pün-in* (ékszer-es vagy ékszer-ü) melléknévből *kurippu-vinei*; *pün-in-ên* (én ékszerrel ékitett vagyok), *pün-in-áy* (te ékszerrel ékitett vagy) stb. participium, *pün-in-a* (ékszerrel bíró, ékszerrel ékitett); *kurlei* (fülbevaló *karika*) melléknév, *kurlei-y-in, kur. vinei*; *kurlei-yin-án* (ő neki karikafülbevalója van); *malei* (hegy) melléknév, *maleiyin* és a *kur. vinei* egyes dologi 3-dik személy *maleiy-in-adu*, pl. *inda náđu maleiy-inadu* (ez az ország hegyes vagy hegygyel bíró).

Az *-am* végű névszóból a melléknév az obliquus esetből képezetik, pl. *agam* (belső), obliquus *agattu, kur. vinei, agatt-in-ên*, pl. *sutta-v-agatt-in-ên* (tisza belső-jü-vagyok), *agattin-áy* (te... belsőjü vagy) stb. Nevezetes, hogy a participium *agatt-a* (belsőjü) nem *agatt-in*-ből, hanem az obliquusból képezetik.

Minthogy a névszóból képzett *kurippu-vinei*-nek egyes dologi 3-dik személye — ha ez *adu*-ra végződnék — a genitivussal (*-adu*) egy alakú lenne: azért szokásos az *r, y* és *ei* végű nevekből való *kurippu-vinei* egyes dologi 3-dik személyét *-ttu*-val képezni, pl. *timei-ttu* (az a dolog rosszságú).

A többieknel az *in* képzők *in-adu* végzete *indu = inru = irru*-ra vonatik össze, pl. *vil* (nyíl, ij), *vill-in-ên* (én nyilas vagyok), *adu vill-irru* (pro *vill-in-adu*, az ijas). Az *l, l* végű melléknév-képzővel nem bíró névszóknel az *l + du, rru-ra*, az *l + du* pedig *ttu*-ra vonatik össze, pl. *mudal* (kezdet), *mudarru* (kezdetű), *kan-du = kađu* (szemű); *nál-du = náđu* (napi, időbeli), pl. *inda-pparlam innáđu* (ezen gyümölcs ez időbeli). Ezen 3-dik személy *kurippu-vinei* után néha *ági* (léve) is járulhat, pl. *vánam irul-irr-ági* (a menny borulatos lévén, *vánam* menny, *irul* borulat, *irul-in-adu = irul-irru* borulat-os) stb.

Jegyzet. Ezen furcsa képzet az irodalmi nyelvben nagy szerepet játszik s midőn a névszó melléknév-képző nélkül áll, a megértés a kezdőre nézve nagy nehézségű, pl. Tiruvalluvar híres költőnek ezen sokszor idézett párversében: *A-gara(m) mudal-a v-erlutt-ellám, ádi-bagavan mudarré-y-ulagu* (á betű kezdetűek az iratok — az ábécék — mind, isten — tkp. kezdő lény — kezdet-ü a világ); *mudal-a* az *erlutt-ellám* (irat-mind) alanyra vonatkozó többes dologi 3-dik személyű *kurippu-vinei* (kezdetűek) és *muda-rr-é* (pro *mudal-adu*), az egyes 3-dik dologi személy (kezdet-ü) az *ulagu* (világ) alanyra vonatkozva, egyenesen a *mudal* (kezdet) névszóból vannak képezve, melléknév-képzés nélkül. Ezen *tamul* párverset, úgy a mint eredetiben van, ige nélkül lefordítani azonos szórenddel a magyar nyelven kívül másra alig lehetséges.

A testvéryelvek segédigéi.

A telenguban a *tamul kannada unđu* (pro *ul-du*, van) és *iru'* (ül, él) két igének csak egy megfelelő van s ez *vundu* (van), a mely itt rendszeren ragoztatik így:

	Jelen.
<i>vun-ná-nu</i> (vagyok),	<i>vun-ná-mu</i> (vagyunk),
<i>vun-ná-vu,</i>	<i>vun-ná-ru,</i>
<i>vun-ná-du,</i>	{ <i>váru vun-ná-ru,</i>
	<i>vun-ná-vi</i> (azok vannak, t. i. dolgok).
	Múlt.
<i>vun-ti-ni</i> (vol-t-am),	<i>vun-ti-mi</i> (vol-t-mink = voltunk),
<i>vun-ti-vi,</i>	<i>vun-ti-ri,</i>
<i>vun-de-nu,</i>	<i>vun-ti-ri.</i>

Az inf. gerundium *vun-da*, igenév *vun-du-ta*, gerundium *vun-di*. Ennek tagadója *lê-du* (tam. *il-adu*), pl. *náku vundu* (én-nek-em van), *niki lêdu* (neked nincs).

A *tamul águ*-nak az *avu* felel meg; mult ger. *aya* (léve), *ayaté* (lét-en = ha lesz) conditionalis-képző mult part. *ayana* aoristusi part. *a-vuuu* (tam. *águm*, *á-m*). Ennek tagadója *ká-du* (= agad = 'gaadu) és *ká* (pro *aga*, 'gaa, léve, tam. *ága*) adverbium-képző.

A kannadában az *un̄tu* (van) személytelen mint a tör.-tatár *bar*, *var* (van); participiumja *ulla*; tagadója *illa*, part. *illada*. *Ahudu* vagy *houdu* elavult létige ma csak «úgy, igen» jelentésű, mint a magyarban a *tamul ám*-mal azonos *ám*. *Iru* (= tam. *iru'*-) a jelen időben és a múltban *r*-et vesz, mint a hasonjelentésű tör.-tatár *ir-*, *ir-mek*, pl. jelen gerundium *iru-tta*, mult ger. *iddu* (pro *irudu*, cf. tör. *i-di* pro *ir-di*, *i-kan*, *ir-kän*), *águ*- (válik), mult ger. *ági*, mult part. *áda* (lett).

Az *áp-enu* (képes vagyok), *ár-enu* (képtelen vagyok), *ball-enu* (tör. *bil-irim*, tudok), *ari-y-enu* (nem értek) személyes igék, továbbá *kúduvadu* (ható), *kúdadu* (nem ható), *bahudu* (jó), *báradu* (nem jó), 3-dik személyű igék az *a* végű gerundium vagy *alu* végű igenév után a *hatás*, *hetés* kifejezésére szolgálnak, pl. *bariyal-ápenu* (irhatok), *máda ariye* (nem művelhetsz = művelni nem értesz).

A *béku* (kell), *bé-da* (nem kell) személytelen ige a *tamul* hasongyökű *vēndum* módjára a *kellés* kifejezésére szolgál az *águ* segítségével.

A *kuđaguban* *uđli-yu* (vagyok), *uđdu* (van), a *tamul* stb. *uđdu*-nak *in̄ze* (vala, volt) pedig a *tamul irund*-nak gyengült és összevont alakja (cf. kann. *iddu*). Az *águ* e nyelvben is létezik még.

A tudában a sokszor idézett forrás szerint csak a *tamul iru'*-nak megfelelő *er-š-k-en* (én vagyok) segédige volna.

A *gonđban* *mand-áná*, a többi testvérnnyelvek *uđdu*, *vundu*-jának, *áy-áná* pedig az *águ*, *á*-nak felel meg. A műveletlen dél-indiai nyelvek közt a *gonđ* és *oráon* nyelv volna a legérdekesebb, azonban tudtom szerint még bibliafordítás sem igen létezik e nyelveken.

50. §. AZ ÖSSZETETT IGÉK.

Az eredeti turánságot jellemzi azon tulajdonság, hogy az árya verbale directivumokkal álló igéknek két vagy több igének összetétele felel meg azon esetekben, a hol az egyszerű ige nem eléggé fejezi ki az irányt. A *tamul* nyelv néha használ verbale directivumokat is, de általában mégis az igeösszetételnek ad előnyt. Ezen igeösszetétel úgy történik, hogy a cselekvést kifejező főige rendszeren a mult gerundiumba jó, a cselekvés irányát és módját kifejező ige pedig rendszeren ragoztatik. Ha kettőnél több ige tételük össze, csak az utolsó ragoztatik, a többi mind a gerundiumba jó. Ez turáni nyelvtörvény.

1. *arulu*- (kegyeskedik, a mongol *žairlä*-, tör. *buyur*-) megtisztelő kifejezésül használtatik, pl. *kođutt-arulu* (adni kegyesked-ik, mongol *ög-ön žairlä*).

2. *idu*- (ad. tatár *bir*-, mongol *ög*-) jelenti *a*) hogy a cselekvés más számára történik, pl. *sey-d-idu*- (mongol *kéži ök*-, tatár *yasab bir*-, valaki számára csinálni). *β*) Jelenti a cselekvés valóban megtörténtét a magyar «meg» igekötő értelmében, pl. *un-d-ittän* (meg-ette), *kan-d-itt-én* (megláttam) stb.

Žegyzet. Ezen *idu*- ige gyakran egyenesen az igezőhöz járul, pl. *iraňg-idu*- (pro *iraňg-i-y-idu*-, irlgalmaz, jorg-at).

3. *kida'*- (fekszik, k.-tatár *yat*-) használtatik a folytonosság kifejezésére, pl. *pütt-i kkida'*- (bezárva lenni, pl. az ajtó), «*satturu varugiran*» *enru gidakkinradu* («az ellenség jövőben van» mondva fekszik a város = folyvást azt beszél, hogy az ellenség jó).

4. *kođu*- (ad, hagy), az *idu*- (2) igével hasonló szerepű, de az *a* végű gerundiummal inkább «hagy» jelentésű, pl. *sága k-kođu*- halni hagy (perdre par la mort) stb.

5. *kođu*- (vesz, mongol *ab*-, k.-tatár *al*-), más ige mult gerundiuma után jelenti *a*) hogy a cselekvő a maga számára tesz valamit, pl. *erludi-kkođu*- (k.-tatár *yazib al*-, mongol *bičiji ab*-, maga számára ír, kiír, lemásol), *arleitü-kkođu*- (magához hív, tkp. hiva vesz), *nineittü-kkođu*- (emlékébe venni).

β) Jelenti, hogy a cselekvés társaságban történik, pl. *pés-i-kođu*- (beszélget); *γ*) hogy a cselekvés intenzív és folytonos, pl. *yósittü-kkođu*- (gondol-koz-ik), *ádu-kkođu*- (folyvást tánczol, játszadoz-ik). *δ*) Végre igen gyakran a magyar «el-, meg-, ki-» igekötőket fejezi ki, pl. *teri-ndu-gođu*- (kiválaszt, k.-tatár *saylab al*-), *karru-kkođu*- (megtanul), *pidittü-kođu*- (meg-fog) stb.

6. *tiru*-, *tir* (végez) = *muđi'*-: *erludi-ttiru*- (meg-ír = írva végez) stb. Lásd *muđi'*-.

7. *tolei'*- (elvégez, dül, tönkre tesz), pl. *pési-ttoleit-én* (már kibeszéltem magam, jóllaktam a beszéldelel).

8. *pó*-, *pógu*- (el-megy, mong. *oči*-, *ot*-, k.-tatár *kit*-) a távozó irány kifejezésére szolgál, pl. *kon-đu-bó*- (véve megy = el-visz, mongol *abči oči* = *abé-či*, k.-tatár *alib kit*-), *irandu-bó*- (el-mulik), *vandu-bó*- (el-jő, tkp. contradictio!), *murlugi-bó*- (el-mérül) stb.

9. *póđu*- (vet, bocsájt), jelenti *a*) hogy a cselekvés nem a cselekvő számára történik, pl. *erludi-ppóđu*- (egy más valakinek írni); *β*) jelenti az eltávolító «el, ki» igekötőt, pl. *talli-ppóđu*- (el-tol, ki-tol), *arlittü-ppóđu*- (el-ront), *vetti-ppóđu*- (el-, ki-metél) stb.

10. *muđi'*- (fogyat, vég-ez, mongol *bütiye*-, k.-tatár *bet-er*) a cselekvés teljes végbe-mentét jelenti a magyar «meg-, el-» igekötőknek megfelelőleg, pl. *sey-du-muđittän* (megcsinálta), *erludi muđi'*- (meg-ír, k.-tatár *yazib bet-er*-), *vásittü-muđi'*- (el-olvas, k.-t. *ukib bet-er*-). Synonymok *tiru* és *tolei*-.

11. *varu*- (jó, mongol *ire*-, k.-t. *kil*-), jelenti *a*) a közeledő irányt, pl. *konđu-varu*- (mongol *abči ire*, k.-t. *alib kil* szösz szerint véve jó = hoz, el-hoz). Ez *kon-ar*- összevont alakban is előfordul az alt.-tatár *apar*- (pro *alibbar*-) módjára, *parandu varu*- (k.-t. *očib kil*-, mongol *nisči ire*, iderepül), *ödi-varu*- (futva jó = ide fut). *β*) Jelenti a cselekvés folytonosságát, szokásos voltát, pl. *visuvasittü-varu*- (k.-t. *išanib kil*- hive jó = folyvást, egész idáig hisz), *varlaňg-i varu*- (gyakorlatban lenni).

12. *vidu*- (vet, elvet, elhagy, k.-t. *yibär*-, mongol *orkhi*-), az «el, meg» igekötő kifejezésére szolgál, pl. *anuppi-vidu*- (el-küld), *viđtu-vidu*- (el-hagy, meg-vet), *póy-vidu*- (el-megy), *póttü-vidu*- (k.-t. *atib yibär*- el-dob), *tinru vidu*- (mongol *ideži orkhi*- meg-esz), *selutti-vidu*- (el-szállít) stb.

13. *vai'*- (helyez, mongol *täbi*-, *talbi*-, k.-tat. *kuy*-), pl. *püttü-vai'*- (bezár egy időre), *tirandu vai'*- (tárva tart), *erludi vai'*- (meg-ír, írásba tesz, k.-tat. *yazib-kuy*-).

Žegyzet. Ide vehetni még a *kän* (lát) igét, a mely a k.-tatár *kür* (lát) módjára nyomatékos paran-solót képez, pl. *seydu gän* = k. tatár *kila-kür* (fais donc!).

51. §. IGEKÉPZŐK ÉS IGE MÓDOSÍTÓK.

1. *adi'*- (tkp. üt) névszókkaal, igezőkkel vagy mult és *a*-végű gerundiumokkal tran-sitiv igeiket képez, pl. *pókk-adi'*- (el-vezit, *pókku* menet), *sidar-adi*- (szét-szór = szét-üt), *tör-k-adi'* (legyőz, *tól*- csatát vesz), *vár-i-y-adi'*- (seperve üt = szét-szór), *muri-ya-v-adi'*- (összemorzszál, *muri*- morzszál) stb.

2. *ara* (*aru*- romlik, szűnik stb.) rendes igének *a*-végű gerundiuma más ige előtt «erősen, nagyon, határozottan» értelmet ad, pl. *ara-ppésu*- (határozottan beszél, *pésu*-

beszél), *ara-kkatlu-* (erősen köt, monopolit üz), *ara-vilakku-* (erősen világít) stb. Ugyan-ezen ige *aru'*- trans. alakja névszóból ezek jelentményét tagadó igéket képez, pl. *sikk-aru-* (débrouiller, *sikku* szükség, szorultság), *ileipp-aru-* vagy *ileipp-aru-* (pihen *ileippu*, fáradság) stb.

3. *águ-* (fieri, valamivé vál), a magyar *ül, ül* képzőjü intransitív igéknek megfelelőket képez, pl. *unđ-águ-* (létes-ül, *unđu* van), *túy-d-águ-* (tiszt-ül, *túy-du* a tiszta valami), *nílám-águ* (nyúl-ik), *veñmei-y-águ-* (fehér-ül), *arlakk-águ-* (rond-ül, piszkos-ül) s a többi.

4. *ákku-* (létesít), az előbbinek áthatója képez átható igéket, pl. *unđ-ákku-* (létesít), *musti-ákku-* (el-, fel-készít, fölszerel), *pun-ákku-* (fenés-ít, fekélyes-ít), *nir-suravád-ákku-* (viz-hatlan-ít) stb.

5. *ádu-* (tkp. *ját-sz-ik*) névszóból intensív, gyakori és folytonosabb cselekvést jelentő igéket képez, pl. *nađam* (járat), *nađam-ádu-* (jár, kel), *urei-y-ádu-* (megbeszél, fejteget, *urei* jelentmény, fejtegetés, értelmezés), *nirlal ádu-* (árnyékoz, tükröz, *nirlal* árnyék), *tałl-ádu-* (dőll-ed-ez, *tałlu-* tolás, lökés), *úđ-ádu* (át-hatol, bele hatol, bent játszik, *údu* közep), *kai-y-ádu* (kez-el, *kai* kéz). Ilyen képzésűek:

vilei-y-ádu (mulat-oz, játszadoz, *vilei* elavult névszóból), *konđ-ádu-* (ünnepel, *konđu* bizonytalan jelentésű névszóból) stb.

6. *áttu-*, az előbbinek transitív alakja, pl. *pókk-áttu-* (bocsájt, elúz, *pókku* út) stb.

7. *áy-iru'*- (tkp. *águ* gerundiuma és *iru'* segédige) névszóból középigéket képez, pl. *pasu-me-i-y-áy-iru'*- (zöld-el), míg *pasu-me-i-y-águ-* (cf. 3. *águ*) zöld-ül, azaz az első képzet az állapotban lételet, a második pedig az állapotba lépést, jutást jelentve. Ilyen *sivapp-áy-iru'*- (vörös-l-ik) és *sivapp-águ-* (vörös-ed-ik).

8. *-i'*-. Igen sok s mondhatni fölösleges igék képeztetnek scr. és egyéb idegen névszóból, a midőn is ezekből az *am, an, na, ka* végzetek vagy képzők eslesnek, pl. *tóttir-i'*- (dicsír, dicsér, *tóttiram* pro *stóttiram* dicséret), *visuvas-i'*- (biz-ik, hisz, scr. *visuvasam* bizalom, hit), *pús-i'*- (isteni tiszteletet végez, áldoz, *púsei* pro *púža* vallásos szertartás), *sagáy-i'*- (segély-t, *sagáyam* segély, scr. *sa-háyam*), *vád-i'*- (vitat, véd, *vádam* vita, vád) stb.

Figy. Azonban igazi tamul szóból is képeztetnek ilyen módon igék, pl. *níl-i'*- (nyúl-ik, *níl-am* nyúlám s ez *nílu-* nyúl-ik igéből), *astam-i'* (estvé-l-ed-ik).

9. *idu-* (tkp. *ad*). Névszóból igen sok igét képez, a melynél az «ad» jelentés sokszor még érezhető, de igen sokszor csupán a magyar «oz, ez» igéképzőnek felel meg, pl. *pañg-idu-* (oszt-t, rész-t ad, *pañgu* rész, *pañg-ittu-kollu* oszt-oz-kod-ik), *opp-idu-* (hasonl-ít, comparare, *oppu* hasonlat), *sañdei-y-idu-* (csat-áz, *sañdei* csata), *sattam-idu-* (hangot-ad, hang-oz, *sattam* hang), *ass-idu-* (könyvet nyomtat, *assu* betű, sajtó, gép stb.), *nér-idu-* (előadja magát, *nér* irány, szembeletel), *pinn-idu-* (vissza-ver, vissza-húz), *sari-y-idu-* (egyenl-ít, kielég-ít, *sari* egyenlőség), *kai-y-idu-* (kez-d, *kai* kéz, *kai-y-ittu-kollu* el-vállal, vállalkozik), *nir-idu-* (viz-el, *nir* viz, nyirok) stb.

10. *uru-* (ér, ér-ez, ér-k-ez), pl. *nóy-uru-* (nyavalya éri = beteg lesz), *ass-uru-* (iszonyod-ik, *assu* iszony), *inbam-uru-* (gyönyört érez = gyönyörködik), *viruppam-uru-* (vágyat érez = vágyakozik), *ileipp-uru-* (lankadtság éri, lankad), *nókk-uru-* (meg-lát), *virlu-uru-* (leesik, tkp. esés éri) stb.

11. *en-* (mond), a mandsu *sembi* (mondó) és mongol *ge-, ge-kü* (mond) módjára hangutánzó szóból igéket képez, a midőn is a tamul rendszeren kettőzi az igetöket, pl. *pottu-pott-en-* (poty-og, poty-an), *pala-pala-en-* (pill-og, pillan), *kođu-kod-en-* (koczog, koczc-an), *tidir-en-* (rögtön tesz valamit), *pomm-en-* (bőmből). Néha el is marad az *en*, pl. *pasa-pasa'*- (fecseg), *kodu-kodu'* (rotyog), *podu-podu-* (a puhaság hangja, cf. *pety-hüđ-*).

12. *ottu-* (hagy, enged), más ige *a*-végü gerundiumával áll, pl. *póga-v-ottu-* (menn-i), *seyya-v-ottu-* (csinálni hagy, csináltat). A parancsoló módban az *ottu-* ige kezdő *o*-ja eslesik, pl. *bóga-ttu* (hadd menjen).

13. *oppukku* (hasonlatnak), *arlu-* (rí), *sey-* (csinál), *sollu-* (szól) stb. ige előtt állva a «szinlelés, pro forma» tett cselekvést jelenti.

14. *ódu-* (fút), pl. *sáv-ódu-* (halál-fut = *sáp-ad*, fonnyad), *kúdir-ódu-* (hideg-fút = meghúl), *nineiv-ódu-* (a gondolat, emlékezet-fut = emlékezik, cf. eszembe jut).

15. *kañdu* (*kāñ-* lát ige múlt gerundiuma), több ige előtt álltában ezek jelentését módosítja, pl. *kañd-ari-* (föl-, ki-talál, *ari-* ért), *kañ'u-bidi-* (meg-lel, talál, *pidi-* fog), *kañdu-bésu-* (találkozik), *kañdu-sey-* (utánoz, *sey-* csinál), *kañdu-bávi'*- (el-képzél, *pávi'*- képzél), *kañdu-gollu-* (meglátogat, *kollu-* vesz) stb.

16. *sey-* (csinál), képez *a*) névszóból igéket, pl. *pór-sey-* (háborúz, portyáz), *vásan-sey-* (lakoz-ik, *vásam* lakás), *β*) az *a*-végü gerundium után állva az igének transitív értelmet ad, pl. *var-a ssey-* (jöveszt), *póga ssey-* (men-eszt).

17. *taru*, sok igéből intensív igét képez, pl. *sori-daru-* (szór-dal, *sori* szór), *pó-daru-* (megy, jár, kel, bó-dor-og), *tiri-daru-* (tér-ing-ez, *tiri-* tér), *marí-daru-* (forog, téringez, *marí-* fordul, tér).

18. *tiri-* (tér, fordul, változik), a mongol *alda-*, a török *yaz-* ige módjára az ige *a*-végü gerundiuma után a «csaknem, székely szinte» igehatározóval álló szólam kifejezésére szolgál, pl. *sá-g-a ttirindān* = mong. *ükün aldaba*, tör. *ölā yazdı*, kevésbe múlt, hogy meg nem halt, a «*ságuvadaruku kkoisan dappittadu*» (a haláshoz kevés tévedt)-féle kifejezés aligha az ősi.

19. *tođar-ndu* (múlt gerundium, követ, told) más igék előtt állva a folytatást jelenti, pl. *tođarndu-bésu-* (folytatja a beszédet).

20. *pađu-* (es-ik, pottyán stb.) rendes ragozásu ige más igék után azoknak szenvedő értelmet ad, a mint láttuk; azonkívül névszóból és melléknevekből közép-igéket képez a magyar «ad, od, az, oz, ul, ül» stb. képzőknek megfelelőleg, pl. *unđu-bađu-* (létrejő, *unđu* vagyon), *sir bađu-* (civilizálódik, *sir* rend, szer stb.), *vėru-bađu* (más-ül, *vėru* más), *arlakku-ppađu-* (rond-ül, *arlakku* rondaság), *kāyan-bađu-* (sebes-ül, *kāyam* seb), *suga-ppađu-* (jól birni magát, *sugam* jólét), *kasti-bađu-* (szomorkodik, *ka ti* szomorúság), *kírl-ppađu-* (meg-aláz-kod-ik, *kírl* alá), *oru-ppađu-* (egyesül), *varli-ppađu-* (ut-az-ik, *utra* indul), *karei-ppađu-* (partra jut), *kúdi-ppađu-* (házas-od-ik, *kúdi* ház), *veli-ppađu-* (kijő, megjelenik) stb.

21. *pađum*, tagadólag *pađadu*, az igék *a*-végü gerundiuma után állva, a személytelen «kellést, nem kellést» fejezi ki, pl. *seyya ppađum* nem «fog csináltatni», hanem «csinál-landó» jelentésű, *kavanikka ppađum* (vigyázni kell).

22. *pađuttu-* (*pađu-* míveltető alakja) nem csak a főntebbi összeköttetésben, hanem az igék *a*-végü gerundiuma után álltában is átható, illetőleg míveltető képző, pl. *ariy-a-pađuttu-* = *arivi'* (értésít), *teri-y-a-pađuttu-* (tudomásra juttat, tudat stb.).

23. *pañnu-* (tesz, csinál) *a*) névszóból igéket képez, pl. *vásam-bañnu-* (lakik, lakozik), *tiñtam-bañnu-* (rendez, *tiñtam* rend, tisztaság), *vivāgam-bañnu-* (kiházásít). *β*) Az igék *a*-végü gerundiuma álltában átható, illetőleg míveltető képző a *sey-* módjára.

24. *pār'*- (néz). Más igék *a*-végü gerundiuma után a k.-tatár *kara-* módjára «próbál, kísért, törekszik» jelentésű, pl. *póga-ppār'*- (próbál elmenni), *erlud-a-ppār'*- (irmi próbál) stb.

25. *pógu-* (elmege) más ige *a*-végü gerundiuma után «azon lenni» vagy «hat-ni, het-ni» jelentésű.

26. *r, ru, l, lu* közép ige-képzőknek látszanak, pl. *oli* (fény), *olir-* (fény-l-ik), *iru-l* vagy *iru-lu-* (bor-ül, sötét-ül, *iru-l* sötétség, cf. magyar *boru-*), *uru-l* vagy *uru-lu-* (gur-ül, Radix *uru*, cf. *uru-l* = kerék tkp. a gurul-ó), *suru-l* vagy *suru-lu-* (ser-ül, sir-ül, Radix: magyar *ser*, a melyből *ser-es* melléknév).

27. *vidu-* (vet, el-vet, hagy) más ige *a*-végü gerundiuma után állva annak átható, illetőleg míveltető értelmet ad, pl. *tapp-a-vidu* (téve-sz-t, *tappu-*), *narluv-a-vidu-* (csúsztat, *narluvu-*), *virl-a-vidu-* vagy *virla-viñtu-ppó* (el-ej-t, *virlu-*), *ér-a-vidu* (fel-ül-tet, *éru-* monter).

52. §. A RENDETLEN IGÉK.

A tanul igék rendetlensége abban áll különösen, hogy a múlt idő képzésénél az előadott szabályoktól eltérnek.

1. *aru-* (kegyeskedik), múlt *aru-* (pro *aru-nd*).
2. *águ-* (összevonva *á-girén* valamivé válik), múlt *á-y-i-* vagy *á-n-*, múlt gerundium *á-g-i*, *á-y-i*, *á-y*, múlt participium *á-gi-ya*, *á-ya*, *ána*, *a*-végü ger. *ág-a*, tagadó aoristus *ág-én*.
3. *iru'* (örököl, ül, marad), múlt *iru-nd* (pro *iru-tt*).
4. *inu-* (borjazik, szül), múlt *inr* (lege *in-d*).
5. *kallu-* (lop, cf. *kalóz*), múlt *katt-* (pro *kall-i*).
6. *kân-* (lát), múlt *kân-d* (pro *kân-d*).
7. *kollu-* (vesz), múlt *kôn-d* (pro *koll-i*).
8. *ságu-* (jel. összevonva *ságirén*, halok), múlt *sett-* (pro *ság-i*).
9. *sollu-* (szól), múlt *soll-i*, *so-n-n* (pro *sol-t*).
10. *tagu-* (illik), múlt *takk-* vagy *tagu-nd-* (pro *tag-i*).
11. *taru-* (ad), múlt *tand* (pro *tarund*), imper. *tá*, plur. *tár-um* (irod. *taru-di*, plur. *tammin* pro *taru-min*).
12. *nil-*, *nillu-* (áll, jelen *nir-kirén*), múlt *ninr-* (pro *nil-t*), imper. *nillu-*, 1-ső ger. *nir-ka*, negat. *nill-én*.
13. *nógu-*, *nó* (nyavalyog), múlt *nond*, 1-ső ger. *nóg-a* vagy *nóv-a*, negat. *nóg-én*.
14. *pala'* (erősödik), múlt *pala-tt* (pro *pala-nd*).
15. *pugu-* (buj-ik, buv-ik), múlt *pukk-* vagy *pugu-nd* (pro *pug-i*).
16. *poru-* (birkoz-ik), múlt *poru-d*.
17. *pélu-* (cacare), múlt *pénr-*.
18. *pódu-* (vet), múlt *pótt-*.
19. *pógu-* (jel. *pógir-én* vagy *pór-én*, megyek), múlt *póy-i-*, *pó-n-*, imper. *pó-*, plur. *pó-m*, 1-ső ger. *póg-a* vagy *póv-a* (men-ve), múlt gerundium *póg-i*, *póy-i*, *póy*, negat. *pógé-n*.
20. *pódu-* (elég tkp. kifűtja), múlt *pónd* (pro *pód-i*).
21. *mana'* (illatoz), múlt *manatt-* vagy *mana-nd-*.
22. *migu-* (bőv-ül), múlt *mikk-* vagy *migu-nd-*.
23. *mó'* (szagol, büszül), múlt *mó-nd* (pro *mótt*).
24. *varu-* (jö), múlt *vand* (pro *varund*), imper. *vá*, plur. *vár-um* (irod. *varu-di*, plur. *vammin*).
25. *váru-* (markol), múlt *vár-i-n-*.
26. *váru-* (fűsül), múlt *vár-nd* vagy *vár-i*.
27. *virlu-* (billen, esik), múlt *virlu-nd* (pro *virlu-d*).
28. *villu-* (nyil-ik), múlt *vi-nd* vagy *vill-i*.
29. *végu-* (ég, jelen *végirén*), múlt *ve-nd*, 1-ső ger. *véga* vagy *vév-a*, negat. *vég-én*.
30. *vai-* (átkoz), múlt *vai-d-* (pro *vai-nd-*).

53. §. NÉVUTÓK (POSTPOSITIO).

A névutók a tanulban is, mint a többi turánságban vagy névszók nomativus, dativus, locativus stb. esetekben vagy gerundiumok, a melyek majd alany (ragtalan névutók), majd pedig obliquus, genitivus és accusativus eseteket (ragos név után állók) vonzanak. Rövidség okáért megemlítem, hogy a locativus esethez *-irundu* toldást vagy a locativus esetrag helyett *inirru-*t adva, kapjuk az elativus esetet.

Legczélszerűbbnek találtam az összes előttem ismeretes névutókat a tanul betűsorban összeállítani.

- agam* (nom. obl. -ban, -ben; *agattu* idem; *agam* belső rész. Rég. magy. *cha*).
- ađi-y-il* (obl. gen. alatt, tövében; *ađi* tő, alj, lábtalp, nyom).
- ađukka* (dat.) közel, *ađuttáppólé* (dat. közel).
- aņdei-y-il* (gen. mellett, oldalnál; *aņde-ikku* -hoz, -hez, mellé; *aņdei* oldal, közelség).
- attanei* (annyi; nom. -nyi, mennyiség hasonlító).
- appál* (affelé, lásd *pál*).
- arug-il* (gen. mellett; *arug-é* mellé, -hoz, -hez; *arugu* közelség, rokonság).
- allámal* (gerund. acc. vagy nom. -on, -en kívül; *anri* múlt ger. idem; *alládé* nom. verbale, idem; *al*, *alla* tagadó igeféle, nem olyan).
- aļavu* (nom. -nyi; *aļavága* obl. dat. -hoz, -hez mérve, arányában, szerint; *aļavu* mérték).
- aļei* (obl. gen. -ban, -ben, -nál, -nél; *aļei* üreg).
- ara* (jelen ger. nom. nélkül, -talan, -telen; *aru-* megszűnik stb.).
- anri* lásd *allámal*.
- á*, *ága* (jelen ger. *a*) nom. -vá, -vé, -ul, -ül, -ként, gyanánt, helyett; β) dat. szá-mára, -ért, miatt; *áy* múlt ger. idem; *águ-* fieri, *l-év*).
- iđa-ttu* (nom. -ban, -ben, -ott, -ett; *iđam* hely).
- iđam* vagy *iđatt-il* (obl. nom. -nál, -nél; *iđattuku* -hoz, -hez; *iđam-ága* obl. gen. dat. helyett; *iđam* hely).
- iđei-yil* (obl. gen. között, közül; *iđei* közeg, hézag).
- iđtu* (múlt ger. acc. -ért, miatt, -ra, -re, pl. szükséges; *iđu-* ad, pl. *idei-y-iđtu* ezért, e miatt).
- iđpál* (effelé, lásd *pál*).
- illámal* (jel. ger. nom. vagy acc. nélkül; nom. *inri* múlt ger. idem; *illádé* nomen verbale, idem; pl. *ni-y-illámal* vagy *unnei-y-illámal* vagy *illádé* te nélküled, téged nélkü-lözve; *il*, *ilei*, *illei* létezés tagadó igeféle).
- inri* lásd *illámal*.
- iđ-ága* (dat. helyett, helyében; *iđu* hely).
- udan* (nom. -val, -vel, együtt; *udan* elavult névszó, pl. *uļan-eikk-udané* közvetlen, nyomban).
- uļ* (bél, bel; *a*) nom. -ban, -ben, között; β) dat. *uļ*, *uļlé* belé, bent, között;
- uļlukku* belé, *kkuļ-irundu* bel-ül-ről, közül).
- urli*, *uli* (kör, oldal, hely; obl. gen. -hoz, -hez, -nál, -nél).
- údu* vagy *uđ-ága* (dat. között, közül; -on, -en, átal; *údu* köz, közepe).
- eņgum* (hol is? = mindenütt; nom. egész . . . -ba, -be, -ra, -re, pl. *uđal-eņgum* az egész testbe, -ben; *ulagam-eņgum* az egész világon, -ra).
- edir* (finn *ede*, *esi* előtt; dat. *edir-é*, *edir-ága*, *edir-áy* előtt, ellen, szembe; *edir-mugam-áy* átellenben, szemben).
- en-a*, *enn-a* (jelen ger. nom. gyanánt, -ként, mint; *enru* múlt ger. idem, *en-* mond).
- en-ru* lásd *ena*.
- opp-a* (jelen gerund. nom. dat., acc., sociat. -ként; *oppu-* comparare, *suriyanci oppa* *vilanginán* nap-ként fénylett).
- oppá-ga* (nom. gyanánt, *oppu* hasonlat).
- orli-ya* (jelen ger. nom. -on-, -en, kívül; *orli-* ürül).
- kađa-kka* (jelen gerund. átgázolva, acc. partitivus: -ból, -ból, valamin túl, valamit elhagyva, pl. *oruvan-ei úr gađakka ttallu-* valakit a városon túltolni, hajtani).
- kadei* (nom. -hoz, -hez; *kadei* oldal, hátsó rész, cf. török-tat. *kat* idem).
- kan*, *kanné* (nom. vagy gen. vagy locativus e kérdésre hol? *ulag-in ganné* a világ-on, *kan* hely, hon).
- kátt-il-um* (*káttu-* mutat ige adversativus módja; acc. a comperativus előtti -nál, -nél kifejezésére), cf. *párkka*.

- kál* (nom. obl. -ban, -ben, pl. *úr-gál* városban).
kálatt-il (nom. obl. alatt, időről; *kálam* idő, kor).
káru (nom. obl. -ig: *idu-gáru* idáig, *káru* mérték, határ).
kiŕt-a (jelen gerund. nom. dat., acc. közel, -hoz, -hez, közel).
kilésu (dessous, alatt).
kir-lé (nom. gen. dat. alá, alatt; *kir* alsó rész.).
kurittu (múlt ger. acc. illetőleg, -ról, -ről, -ért; *kur*'- jegyez, jelöl).
kúđ-a (jelen ger. sociat. közösen, együtt; *kúđu*- összegyül).
konđu (múlt ger. acc. által, -val, -vel, eszközző; *kollu*- vesz).
sari-y-ága (dat. szer-int, *sari* egyenlőség).
sutt-i (múlt ger. acc. -ért, miatt; *suttu*- mutat, vonatkozik, szít).
surr-i (múlt ger. acc. körül, *surru*- körít).
súrl-a (jelen ger. acc. körül, *súrludu* múlt ger. idem).
tavir-a (jelen ger. távoztatva, acc. -on, -en, kívül; *taviru*- távolít).
tuvakk-i (múlt ger. acc. -tól, -től, kezdve, fogva; *tuvakku*- kezd).
tém, témattu, téttu (nom. -nál, -nél, -val, -vel, együtt nom.).
tottu- (múlt ger. acc. illetőleg, -ért, miatt; acc. part. óta, *todu*- illet, érint stb.).
tór-um (jövő part. -onként, -enként; mongol *büri*, k.-tat. *sayin*, pl. *nál-tór-um* mongol *ödör-büri*, k.-tat. *kön-sayin* naponként).
nadu-v-ilé (dat. között, közbe; *nađu* köz, közep).
nimittam (scr.) = *parri*.
nedug-a (jelen ger. nom. hosszában, hosszant; *nedugal-um* idem, *nedugu*- nyulni, nagyulni).
nératt-il (nom. obl. időről, alatt; *néram* idő).
nókk-i (múlt ger. acc. felé, hozzá, neki; *nókku*- néz, finn *näköä*).
pađi, pađiyé, pađikku (nom. genit. módjára, szerint, -ként).
pariyandam (scr.) = *parri*.
parri (múlt gerund. acc. -ért, miatt; *parru*- ragad).
pár-kk-a (jelen ger. acc. -nál, nél, comp. super. előtt; *pár-kkilum* adversat. idem; *pár'*- néz).
pár-ttu (múlt ger. acc. -ért, miatt, -hoz, -hez vagy felé szól stb.; *pár'*- néz).
pál (fél, oldal, finn *puoli*; dat. *ippál* effelé, innatfelé; *ippáililé* effelől; *appál* affelé, tulfelé; *appáililé* affelől, túlfelől).
piragu (far, fark, finn *perä*; gen. dat. után, megett).
pin, pinbu, pinnar, pir-pádu (utórész, gen. dat. megett, után, hely- és idő-ről).
pirpádu pro *pin-pádu*.
puratté, puratt-ilé (nom. dat. künt, kivé, -ból, -ből ki) lásd *puram*.
puram (1. far, hátsó rész, oldal; *ippuram* = *ippál*, *appuram* = *appál*; 2. külső rész, innen *puratté, purattilé* ki, kivé, kint, cf. tör.-tat. *tış* burok és *tışka* kivé).
puram-bé, puramb-ága (dat.) = *puratté* vide *puram*.
périlé (gen. fölé, fölött, -ra, -re, illetőleg, -ról, -ről, pl. beszél).
Jegyzet. Ezen névutónak alapja nézetem szerint nem a *peyar* (név) összevont alakja *pér*, hanem egy más *pér* névszó, a mely a magyar *fej*, *fő* finn *pää* magy. bér-cz (= hegy) és járom bér-cz-e (a járom felső része) szókkal egygyökű, mert maga a *tamul* is használja a superlativus, fölható rag jelentésében a ongol *tologhai*-val rokon *talei* (fej) szót.
poruŕtu (obl. gen. tárgyában, -ért, miatt, végett, czélból; *porul* tárgy).
maŕt-ilé (obl. gen. iránt, irányában, tekintetében; *maŕtu* mérték).
maŕtu-m, maŕtukku-m (nom. dat. -ig, *maŕtu* mérték).
máđu (obl. -hoz, -hez; *máđu* hely, oldal).
mán-a (jel. ger. nom. -ként, hasonló, mint; *mánu*- hasonló lenni).
mí, míđu, midil midilé, midé, mŕ-gaŕ mŕsu, mŕsei = *mél*.

- mugadâ, mugadâvu, mugadâvilé* (szemben, előtt, átellenben; *muga-dâvu* arcz-táj).
mugandaram = *parri*.
mudal (kezdet, nom. -tól, -től, fogva, kezdve; *mudal-ây* idem, *mudar-konđu* kezdet véve = -tól, -től, kezdve, fogva).
mundi (múlt ger. előzve, dat. előtt, előbb; *mundu*- előz).
mun, min (előrész, kezdet, vétség; *mun, munné, munnámé*, nom. obl. gen., dat. előtt, előbb, hely és időről, cf. mi-nap).
munbâga (előtt: helyről, idem).
múlam-ây (obl. gen. által, közegével; *múlam* eredet, ok, gyök).
mé-l (fel, felső rész, nyugat; *mél, mélé*, nom. gen. fölé, -ra, -re, -on, -en, illetőleg).
vayin (hely, ház, has; obl. gen. -hoz, -hez).
varivây (dat. hosszában, *varivu* jövés).
vareikkum (nom. obl. -ig, *varei-y-il* alatt, folytában; *varei* határ, szél).
valattu, vala-mi (nom. obl. felett, -on, -en, -ön, cf. *vala-r* nő, azaz fölfelé törekszik).
varli (nom. obl. -nál, -nél, mellett; *varli* út, mell, oldal, közelség; *varli-yâga* útján, által, közvetítésével).
vây (száj, ajk, szád; obl. -ból, -ből).
viŕtu (múlt ger. acc. -tól, -től, távozni, -ból, ből; *viđu*- hagy, vet).
véndi (múlt ger. acc. -ért, miatt, kedveért).

Jegyzet. Bármennyire kívánatos lett volna is a testvéryelvek főbb névutóit is összeállítani, mégis forrásaim hiányossága miatt jónak láttam mellőzni a kísérletet. A *tamul* és *kannada* megfelelő névutóinak egy részét az igekötőknél, a másik részt pedig a hasonló szótárban láthatni.

54. §. IGEHATÁROZÓK (adverbia, *vineiyuri*).

Az igehatározók a *tamulban* vagy névszók *nominativus, dativus* és *locativus* esetekben, vagy gerundiumok.

a) Névszók alany esetben: *e-pporludu* (mi-kor, *porludu*, összevonva *pódu, pó* kor, idő, cf. Russ. *pora* idő), *i-ppó* (ez-idén, ekkor), *a-ppó* (akkor), *i-nnâl* (e-nap = ma), *nâlei* (hol-nap), *nêrru* (teg-nap, cf. *irru, iTTu* utó, utolsó), *nennal* (pro *neru-nâl* teg-nap, azaz a múlt nap, *neri*- elszalad), *e-nru?* (mi-kor? pro *e-neru*, cf. *néram* idő), *intu* (ma, pro *i-neru* ma), *inrei-ya-nâl* vagy *irreiyana!* (mai nap), *maru-nâl* (más-nap), *oru-nâl* (egy-nap = egy-kor), *ini, ini-mél* (ez-után), *adin-bin* (az-után), *idin-bin* (ezután), *munnál* (a minap, a tegnapi) stb.

β) Névszók tulajdonító esetben: *kirla-kk-é* (keletnek), *mêr-ku* (nyugatnak), *vađa-kku* (éjszagnak), *ter-ku* (délnek), *idatt-é* (balra), *valatt-é* (jobbra), *munn-é* (előbb), *érkanav-é* (régen).

Jegyzet. Ma az *-é* rag a névszóknál csaknem semmit sem jelent s így *idatt-é*-t obliquus esetnek kellene néznünk, azonban az én nézetem szerint az dativ-allativ eset lehetett régen.

γ) Névszók locativus esetben: *mun-nâlil-é* (egykor, hajdan tkp. vén-napon), *mur-kálattil* (idem, régen), *nêrr-iravil* (a múlt éjjel, cf. *nêrru*), *kađeisi-y-il* (hátsó, végre), *idappurattil* (bal-oldalon), *vala-ppurattil* (jobb oldalon), *muđivil-é* (végül, végre), stb.

δ) Gerundiumok: *miga, migav-um* (magasolva = igen), *ura* (érezve = igen), *sâl-a* (bőven), *valiya* (önkényt), *kadiya, kaduga, muđuga* (hamar), *ara* (egészen, erősen), *mella* (szendén). Ugyancsak az *ága* és *ây* jelen és múlt gerundiumok azok, a melyek mindenféle névszót adverbiummá változtatnak, pl. *kođumei-y-ága* (gaczul), *tirpp-ây* (határozottan), *surukkam-ây* (szorgosan, röviden), *kavanipp-ây* (figyelmesen).

Jegyzet. A melléknéveknél a *du, su* végű dologra vonatkozó nomen appellativumokhoz járulnak az *ága, ây* adverbium-képzők, pl. *perid-â-y* (nagyon), *nalla-â-y* = *narrây* (jól). Épen így van a szék. *kicsi-de-n-ként* képezve.

1. Módkhatározók: *e-ppadi* (vagy *e-vidam-áy*, *e-uvageiy-áy*, *ennam-áy*? mi-módon, mi-képen, hogyan?), *indu* (i-gy), *andu* (ú-gy, *ippadi* (igy), *appadi* (úgy), *eppadiyum* (mi-képen is, tagadó igével = semmikép), *appadi-y-um* (mindenképen), *eppadi-y-ánalum* (bármiképen), *kúda* (együtt), *oru-mikka* (együtt), *taniyága* (külön), *taniyé*, *tani-ttaniyé* (egészen képen), *ovvonráy* (egyenként), *asuppil-é* (sebbel, rögtön), *veliyarāngam-áy* (nyiltan), magára), *ovvonráy* (egyenként), *asuppil-é* (sebbel, rögtön), *veliyarāngam-áy* (nyiltan), *vín-áy*, *vín-ilé* (hiában), *kai-m-mélé* (azonnal tkp. kéz-főlé), *sari-y-áy* (helyesen), *summā* (ingyen), *meyy-áy* (valóban).

2. Minőséghatározók: *końsam-áy* (kevés), *końsam-końsam-áy* (kicsidenként), *końsan-gureiya* (kevés-hián, csaknem), *é-ra-kkureiya* (körülbelül tkp. reá és le), *adigam-áy* (többé), *gureiya* (kevés-hián, csaknem), *é-ra-kkureiya* (körülbelül tkp. reá és le), *adigam-áy* (többé), *nyimigavum-adigam-áy* (sokkal többé), *anéga-visei* (vagy *murei* több ízben), *evvalavu* (meny-migavum-adigam-áy (sokkal többé), *avvalavu* (annyira), *perum-bál-um* (nagy fele is = nagy-részt), nyire), *ivvalavu* (ennyire), *avvalavu* (annyira), *perum-bál-um* (nagy fele is = nagy-részt), *kureiváy* (kevésbbé), *adiga-kkureivága* (legkevésbbé), *ána-maṭṭuñ-gońsamáy* (a lehetőleg legkevésbbé).

3. Okhatározók: *edukku*, *edukk-ága*, *ennattu-kku* stb. (minek, miért?) *én* (pro *ed-in* miért?) *idei-pparri* (ezért), *adei-pparri* (azért), *idarkága* (ezért), *adarkága* (azért), *adei-pparttu* (azt nézve = arra nézve).

4. Helyhatározók: *e-ńgan*, *eńgu*, *eńgé*, *evvidam*, *evvidattil*, *yāńdu* (hol, hon, hun, holott, mihelyt), *evvidattukku* (mely helyre = hová?) *eńgēyirundu* (honnan, honnat?), *ńgan*, *ńgu*, *ńg-é*, *ńdu* (itt), *ńgan*, *ńgu*, *ńg-é*, *ńdu* (a hon, a helyt, ott, ottan), *ivvidattukku* (ide, e helyre), *avvidattukku* (oda, a helyre), *ivvidattilé* (e helyt), *avvidattilé* (a helyt), *ńgēyirundu* (innen),

ivvidattilirundu (e helyről),
munné, *munnamé* (előtt, előbb),
munukku (előre),
munnálé (előlről),
mundi (előtt, előre),
ediré (előtt, szembe),
edir-buramáy (ellenkező irányba),
pinné (megett, hátul),
pinnukku (megé, hátra),
pinnága (hátul),
pinnálé id.,
pin-burattil id.,
pinburattil-irundu (hátfelőlről),
pinniṭṭu (hanyatt, visszafelé),
piragé (megett, farfelé),
piragálé (farfelől),
mélé (főlé, fönt),
mélukku (fölfelé),
mélēy-irundu (felülről),
kirlé, *kirláy* (alul),
tárla id.,

kirlukku (lefelé),
adiyil (alant),
adiyil-irundu (alulról),
naḍuvé,
naḍuvil (közepett),
naṭṭukku-naḍuvé (kellős közepett),
appalé (affelé),
ippalé (effelé),
surri
surrilum } (körül),
súrlndu }
ullé (belé, bent),
ullukku (belé),
ullirundu (belülről),
veliyé (künt, ki),
velikku (kivé, kifelé),
veliyil-é (kívül),
veliyil-irundu (kívülről),
kiṭṭa, *kiṭṭattil* (közel),
dúramáy (távol).

Figyelem. Kérdő helyhatározókból és másokból is az általánosító *um* (és, is) függelékes kötszó által határozatlan helyhatározók lesznek, pl. *en-gum*, *evvidattil-um* (mindenhol), a melyek *illei* (nincs) vagy más tagadó igével «sehol» értelmet kapnak. Vala-hol, vala-hová *yád-ór-ídatt-il*, *yád-ór-ídattukku* által fejeztetik ki.

5. Időhatározók: *e-pporludu*, *e-ppódu*, *e-ppó*, *e-ńńeram* (mi-kor?) *ipporludu*, *ippó*, *innérattil*, *ikkálattil* (ekkor, most, ez idétt), *ippó-dané*, *innéramé* (épen most), *apporludu*, *appódu*, *appó* (akkor), *annérattil* idem, *epporlud-um*, *eppódu-um*, *enmeram-um* (mikor is = mindig), *eppódu-avadu* (valamikor),

innál, *inru*, *inreikku* (ma),
a-ńnál, *anru* (a-nap, akkor),
nálukku-nál (napról-napra),
nál-bada (sokideig),
nál vaṭṭattilé (idő folytával),
nērru, *neru-nál*, *neńnal* (tegnap),
nālei (holnap),
nālei ninru }
nāleiyin anreikku } (holnapután),
inreiyánál, *irreínál* (mai nap),
ennálum (mi nap is = mindig),
inru-mudal (mától fogva),
inda kkiramei (ezen a héten),
iranda giralamei (múlt héten)
vidiyar-kálattil (viradatkor),
kāleiyil (reggel, kelettel),
innál gálamé (ma reggel),
marunál gálamé (másnap reggel),
éru borludu (nővőnap = délelőtt),
pagal-il (nappal),
naḍu ppagalil } (délben),
naṅ bagalil }
irańgu borludu (délután),
porludu sáya (alkonyatkor),
porlud-arudi (nap-estig),

sáyan-gálam }
sáyangálatt-il } (estve),
irav-il (éjjel),
allum-bagalum (éjjel-nappal),
iravum bagalum (éjjel-nappal),
néramáy (későn),
poṭuttu (várva = későn),
néram senru (idő mulva = későn),
nérattukku (idejében),
neḍu-néram (nagy-időig),
vegu-gálan-duwakki (sok időtől fogva),
varuń-gálattil (jövőben),
inimélé (ezután),
ini, *innam* (még),
mundi, *munda* (előbb),
munda munda (legelőbb),
pin, *pinnei*, *pinnum* (később, azután),
kadeisiyil }
kadeisiyága } (végre),
silá vēlei, *silá visei* (néha, némelykor),
adikk-aḍi (nyomra-nyom = gyakran),
náladu varuśam (folyó év),
varugira varuśam (jövő év),
irandu bōna varuśam (a múlt év) stb.
kirl-āńdu (id. tkp. koros, öreg esztendő).

54. §. IGEKÖTŐK (DIRECTIVUM VERBALE).

A tamulban, mint a többi turánságban és semi nyelvekben, eredetileg igekötő nem volt, mert az árya, pl. latin *ab*, *ad*, *de*, *ex*, *in*, *intro*, *ob*, *per*, *pro*, *prae*, *re*, *sub*, *trans* előjárókkal összetett igéknek vagy egyszerűek felelnek meg, mint a semi nyelvekben, pl. tam. *pó-* (ab-eo), *varu-* (ad-venio), *éru* (ad-scendo), *irańgu-* (de-scendo), *pugu-* (in-tro), *kaḍa'-* (transeo), *tirumbu-* (red-eo) stb. vagy pedig gerundiumos összetételek, a mint az összetett igéknél láttuk.

Vannak azonban esetek, a hol az irány és mód teljesebb jelölésére igekötőkül névszók, névutók és gerundiumok vagy igekötők használatnak úgy az igéknél, mint az azokból származott névszókknál. Ezen igekötők a tamulban az illető szó előtt állnak, mint a magyar, török, mongol stb. nyelvekben, míg a finn azokat az ige után teszi, mint az angol.

A nevezetesebbek ezek:
aṭṭam, *aṭṭanei*, (át, által, keresztül, *aṭṭan-gál* keresztbevetett láb), kann. *aḍḍa* (transversal, crosswise, *aḍḍa-niluvu* breadth and length, cf. magy. *átalja nyulója*; *aḍḍa-tiruvu* to turn back as cattle etc. by thwarting them tkp. át-térít).
aṅ (dessus, cf. *on*, *en*, *ön*: *aṅ-nókku-* fel-néz, *aṅ-ná* fel-nyelv, épiglotte, nyeldeklő).
aṅuga (hozzá, közel, cf. t.-tatár *y-an*, tam. *aṅugu-*, tat. *yanaś-*: *aṅuga vá*, k.-tat. *yanaśib kil*, *aṅuga ssey-* közelíteni valamit valamihez).
aṅḍeikku (hozzá, mellé, a. *ppó*, k.-tat. *yanina bar* hozzá menni).
appál, *appalé* (affelé, túl, *appalé ppara-* voler au dela, túlrepül).
arei (fél, a. *vási* fele-rész, a. *kattidam* fél-kötés, *arei-vási vár'* félig tölt, cf. mong. *öráli* id. magy. *rész*).

ara (vágva = erősen, nagyon, *ara-kkarravan* igen tanult, *ara-ppésu*- határozottan beszél, k.-tat. *öz-*, *özöb äyt-*, tkp. zuzva, törve mond).
isei (össze, össz, *isei-ppáttu* összhangú ének, symphonie).
idei, *ideiyilé* (köz, közzé, *ideiyilé vai*'- közzé-tesz, vet, kann. *yede* id.). E szónak

összefüggését a *kitta* stb.-vel lásd a szótárban.
ilí- (étre bas, vil, *ilí* alázat, *ilíttu kkoľlu-* aláz) stb., kann. *ilí* ('le, alá, *ilí-mulugu* 'le-merül, to dive under water, tam. *kirlé murlugu*, kann. *ile-tegiyu-* le-szed, to take down, *ilí-žuli* 'le-csüngő, hanging down).

uđan (együtt, nyomban, *uđan-bađu-* összeesni = megegyezni, *uđan-birandavar* testvérek, együtt szülöttek).

ul-, pl. *ul-kollu-* (be-vesz, pro *ul-kollu-* vide *ul*).

uruw-a (furva = által, *uruw-ttat-* át-tűz, *uruw-nađa'* át-jár, traverser), cf. *uđu*.

ul, *ullé* (bel, belé, kann. *woľa*, *woľa-ge*, tam. *ullé-nókku* = kann. *woľage nóđu* bele-néz, introspicere, *ullé-bugu* bele buv-ik), *ull-arlı'*- bele vagy be-tör, be-ront, pl. a várba.

úđu, *úđe* (át, t.-tat. *öt-ä*, *úđu-sellu-* át-száll, passer au milieu, *úđ'-uruvu-* át-fúr, transpercer).

edir, *ediré*, kann. *yeduru*, *yed-arú*, *yed-iru* (előrés, szembe ellen, front, opposite, finn. *ete*, *ede*, *esi*, ostják *it-pi*, magy. *sz-egy*, mong. *tséži*, tam. *edir-gollu-* szembe, fogadásra megy, *edir-oli* vissz-hang).

éra, kann. *éri*, *éru-* (monter, to ascend), ige gerundiuma, tam. *éra-kkaťtu-* (bátir dessus, tkp. reá-köt), kann. *kudur éri-kollu* (to mount a horse, mintegy: csődörre ül). A magyar *re*, *rea*, *rejt-a*, *ra*, *re*, mong. *ra*, *re* (*dé-re* super, *abo-ra* captu, tör. *ra*, *aghiz-ra* száj-on,-ra) stb. névutóknak a gyöke a főntebbi *tumul* s általában dél-indiai ige. Az alakkülönbség vagy a kezdő *é* elesése vagy a telengu nyelv eljárása által állott elő, cf. tam. *ul* = tel. *lô*, tam. *irlumu* = magy. *öröm*, finn *riemu*.

ottí vagy *ottu* vagy *otta* (össze, együtt, ragadósan = *ottí vai*'- összetesz, *ottí varu-* együtt jó, kann. *w-ottu-* to collect, *wottí kollu* to collect, tu put up one's self, összeszed).

ottu ($\sqrt{0}$ -, étre semblable, pareil, ige gerundiuma: össze, szék. egy-be, pl. *ottu-kkollu-* megegyezni, *ottu-ppár-* össze-néz = comparer, confronter).

oppa (az előbbi ige jelen idejű gerundiuma: *oppa-ssoľlu-*, rábeszél, persuader).

kitta (*kittu-* s'approcher, ige jelen ger. közel, hozzá, pl. *k. pó*, hozzá vagy közel megy, kann. *kidisu-* közelít, *kidisi baru*, to approach, cf. gonđ *kučol* near, közel). Lásd a szótárban.

kirl, *kirlé*, kann. *kelage* (alá, le, pl. tam. *kirlé-ugaľu-* alá- vagy le-ugor-ni, sauter en bas, *kirlé bô* aller dessous).

kurukku, *kurukké* (kasul, keresztül, cf. hara, haránt, pl. *k. óđu-* át- vagy keresztül fút, courir au travers, *kurukké bésu-* ellentmondólag beszél).

kúđa (egyesül-, közösülve, *kúđa-kkaťtu-* hozzá vagy összeköt, attacher).

surri, *surriľum* (körül, köröskörül, s. *ttiri-*, k. téringez, *surri ppár-* k. néz).

taniyé (külön, se-, apart, t. *vai*'- félre tesz, k. tesz).

tárl-a (mong. *dôra*, alá, le, tkp. törpül, pl. *tárla ppó-* lemenni, *tárla-veťtu-* törpére met-él).

tiriya vagy *tirumba* (térve, fordulva = ismét, újra, vissza, *tiriya varu-* visszajő).

ten (dél, szembe, elő, *ten-bađu-* szembeesik = talál-kozik és *tan-álkozik*).

nađu, *nađuvé* = *ideiyilé*.

nér, *néré* (egyenest, elő, szembe, *nér-íđu-* előadja magát, történik).

pin, *pinné* (után, vissza, hátra, *pin-vángu-* visszavesz. Lásd társait a szótárban a fenék, pinczereg szóknál).

puľa (kül, kivé, eredetileg *puram* a bőr, burok, a külső rész, mint a török *tış* héj és *tışka* kivé, p. *ppađu-* ki-indul, p. *sséri* külváros).

maľu (fordítva, vissza, ferdítve, m. *morli* válasz, m. *rúbu* metamorphose).
maľu-bađi (ismét, megint, m. *sollu-* redire, ismétel).

mí (fel, magasra, pl. *mí-kkúru-* magasan hírel = dicsőít).

mun, *munné*, *mundi* (előre, elé, pl. *munné-vidu-* elébe vet, jeter au devant, cf. *idin*

mun és magy. **i-mén-t**).

mél, *mélé*, *mélága*, kann. *mél*, *mélge* (fel, felé, tam. *mélé virľu-*, kann. *mél-variyu* reá-esik, tomber dessus). Lásd a szótárt.

veľi, *veľiyé* (finn *ul-os*, *ul-oksi* ki, kivé, *veľi-đira-* ki-tár, *veľiyé-bô-*, finn *mennä ulos* ki-megy).

55. §. SIMULÓ SZÓK.

A *tumul* simuló szók háromfélék: szókötők (conjunctio), szónyomatékosítók és kérdők, a melyek közül a fontosabbak ezek:

-á? = a magyar kérdő *-e?* A különbség csak az, hogy a *tumulban* mindenféle mondatrészhez járulhat, a melyre a kérdés súlyát fektetjük a szórend változtatása nélkül, míg a magyarban az igehez tapad és a szó rendjét változtatjuk, pl. 'te' voltál-e ott? ,ott' voltál-e te? ,voltál'-e te ott? *tumulul* a következőleg áll: *ni-yá'-v-aňgan irundáy?* *ni-y- aňgan-á'-v-irundáy?* *ni y-aňgan irundáy-á'?*

ákkum (águm, lesz, hibás alakja), a mondat közepén «bizonyosan» a mondat végén pedig «meglehet» jelentésű, pl. *tiruda-v-ákkum vandán* (lopás végett jött bizonyosan) és *tiruda vandán-ákkum* (lopásra jött meglehet vagy székelyesen lopásra jött lesz).

-ávadu, *águ-* (vállik, lesz) ige jövő idejű igeneve (nom. verb. futuri) jelenti a) névszó és névmás után ismételtlen állva az «avagy, vagy» kötszót, pl. *id-ávadu ad-ávadu* (vagy ez vagy az, ez avagy az), β) ismétlés nélkül «legalább, csak» értelmű, a mikor is megfelel a székely «vaj» (vagy) kötszónak, pl. *sárr-ávadu boľu* (kissé legalább várj, várj vagy egy kissé), γ) tagadó igével «még...sem» jelentésű, pl. *onť-ávadu vara-v-illei* (még egy sem jött), δ) igenevek vagy részesülövel álló névszók után «a következő vagy ime» figyelmeztető jelentéssel bír, pl. *aňđavar sonmad-ávadu* (úr szólottja a következő, ime mit mondott az úr).

žegyzet. A latin aut, aut, seu, sive kötszónak megfelelő *tumul* *ávadu* alapjelentése a franczia «soit»-ra, azaz mintegy «lesz vagy legyen» szólamra megy ki. Ugyancsak ige eredetű a mongol «*buyu*, *buyu*» (vagy, vagy), a miért is én a magyar «vagy, vaj» kötszót az *avagy* rövidületének s így a *tumul* *águ-*, *á-* ige maradványának tartom, hisz ugyanezen ige maradványa az *ám* is.

-um. Ezen simuló szócskának jelentése «és, is» mint a megfelelő tör.-tatár *da*, *de*, *ta*, *te* simuló szócé. Alapjelentése «is» és épen ezért több névszó vagy névmás közül mindenikhez járul, pl. *yán-um*, *ny-um* (én is, te is = én és te). Irodalmilag azonban több névszó közül csak az utolsóhoz járul, a midőn is csak ennek van ragja, a többiek pedig ragtalanok. Ezen szócska minden esetű szóhoz járulhat a genitivus (?) kivételével.

Továbbá igeikhez sem járul, mert az igeéknél a gerundium pótolja azt. Irodalmilag «és» jelentéssel bírnak a névszók és névmások után *é* (lásd alább), *enťu* (mondott léve), *ena*, *enťá*, *ená* (mondva) és *óđu* (val, vel, tör.-tat. *bile*). Az ezekkel vagy ezek nélkül előszámlált névszók után, úgy mint a mongol nyelvben használatnak *iruvarum* (mindketten), *múvarum* (mindhárman) stb., *iraňđum* (mindkettő), *múnu*, *nángu* (3, 4) vagy *ivv-iraňđu* (e kettő) stb. számnevek, pl. *Muđiyappan (é)*, *Iráyappan (é)*, *Aruľappan (é)* *múvarum vandárgaľ* (István,* Péter és János mindhárman eljöttek).

Vége az *-um* szócska, a mint láttuk a névmásoknál, általánosító erővel bír, pl. *eppađi-yum* (miképen is = mindenképen) stb.

žegyzet. Magától értetődik, hogy az *-um* szócska jelentése tagadó igékkel «sem» jelentésű.

-*é* megfelel a magyar népnyelvi *e (ä)* nyomosító szócskának, pl. *te nekem ezt mondtad-é*, tamulul *ní-y-enakk' idei ssonnáy-é*. Azonban a tamul a nyomatékot (*térram*) a szórend megbontása nélkül eme mondat minden tagjának megadhatja, pl. *ní-y-enakk' idei-y-é ssonnáy* (te nekem ,*ezt*' mondtad), *ní-y-enakk-é y-idei ssonnáy* (te ezt ,nekem' mondtad), *ní-y-é-y-enakk idei ssonnáy* (ezt nekem ,*te*' mondtad). E szócska nyomosító tulajdonságából következik több névszó mindegyike után álltában «mind, mind, és» jelentése, pl. *ní-y-é -y-avané y-idei kkanđirgal* (mind te, mind ő ezt láttátok, vagy te is, ő is). Valamint a mutató névmások után állva «éppen» jelentése is csak első természetéből folyik, pl. *adu-v-é* (az a, éppen az), *ippadiyē* (így-e, éppen így). Vége a kérdő *-á*, ő értelmében is előfordul.

-*én* (pro *ed-in*, *edu* locativusa *min?* = miért?) az irodalmi nyelvben a parancsoló igét kérővé változtatja, pl. *ippadi seyyum-én* (ekként csinálna vagy csináljon kérem ekként). *En-* (mond) ige conditionalisával együtt a «mert» mondatkötő kifejezésénél használtatik.

Figyelem. A jövő idő egyes 3-dik férfi személyének ezen kérdő szó előtti használata minden személyre nézve aligha megfejtethető másként, mint úgy, hogy azon igealakot igenév (nomen verbale) helyett állónak kell vennünk, pl. *ava! anē -y-iruppān én?* (az a nő ott miért van? vagy: azon nő ottléte miért?) stb.

én-um (*en-in-um* — mondó-n is = noha mondja az ember — adversativus módnak összevont alakja) egyes névszó után «legalább», több névszó után pedig «vagy, vagy» jelentésű, tagadó igével pedig «még...sem» vagy «sem, sem» értelmű. Vége a személyes igét néha adversativussá változtatja.

-*ó*. Ezen simuló szócska alap- és főjelentése egy a kérdő *á-éval* s valamint az, úgy ez is tapadhat a mondat minden tagjához. Második jelentése az *enil, enrāl* (ha mondja az ember) conditionalis szólamtól kísérvé vagy anélkül az ellentétes «de, pedig, a mi illeti», pl. *ní vīleiyādugirāy yān-ó vāsikkirēn* (te mulatozol, én pedig olvasok). Harmadik jelentése a conditionalis után «csak, csupán», pl. *Dēva-garpaneiyin badiyē nađandāl-ó garei ēruwāy* (isten parancsa szerint járva (kelve) csak, érhetsz partot, azaz üdvözülhetsz).

Minden egyéb jelentése, mint az elkülönzés, előszámlálás, tagadás, kétség stb. kérdő természetéből folyó. Valamint az is, hogy a kérdő névmásokat visszatérőkké (relativumokká) változtatja, a mint a mondatkötőknél, pl. «a mennyire» pontnál láthatni.

-*kol*. Irodalmi kérdő és nyomosító szó, pl. *aṅangu-gol?* (istennő-e vajjon?).

-*kūḍa* együtt, is, sőt.

-*tān* (maga). Ezen visszatérő névmás mint simuló szócska a személyes névmások után magam, magad, maga, magunk stb. jelentésű, pl. *yān-dān vandēn* (én magam jöttem), *nām-dām vandōm* (mi magunk jöttünk). Mint nyomosító állhat a névszók minden esete után, pl. *tan tagappanei-ttān anda magan ađittān* (maga apját azon fiú ütötte = még az apját is megverte az a fiú). A mutató névmások és igehatározók után «éppen, ugyan» jelentésű, pl. *adu-dān* (az éppen, ugyanaz), *ippadi-dān* (éppen így) stb. Vége sokszor 3-dik személyű kötíge gyanánt szerepel, pl. *idu mey-dān* (ez valóság maga, ez tény).

-*man*. Irodalmi nyomosító szócska, pl. *adu mar* (pro *man*), *koṅgan dērē* (az már vagy mán vagy má a kán szekere).

-*miya*. Imperativus után álló erősítő szó, pl. *kēn-miya!* (pro *kēl-miya*, hallj már!), *vā-miya!* (jőjj már!).

Figyelem. Az itt közlöttek által ki nem fejezhető kötszókat lásd a mondatkötők fejezetében.

56. §. VERSPÓTLÓ SZÓK (*aseinreiga!*).

Ezen jobbára ma már értelmetlen szókat három osztályba sorolhatni, az első osztályba vehetni a következő tíz szót, a melyek a költői nyelvben az ige 2-dik személyéhez járulnak, mint a magyarban pl. a **sza, sze, csak, má(n)**: 1. *miya*, pl. *kēl* vagy *kēn-miya* hall-d már! (?) | 2. *iga*: *kān-iga*, nézd csak (cf. rég. magy. akar-j-h, néz-j-h, a mi akar-i-h, néz-ihh is lehetett és cf. a tam. optativus) | 3. *mó*, pl. *uṅ-mó*, egy-él (má?) | 4. *madi*: *sel-*, *sen-madi* szállj vagy szaladj | 5. *attei*: *solliyar-attei nin veguḷi*, mond csak a te heved (haragod) | 6. *ittei* id. | 7. *vārliya*, pl. *kāniya vārliya*, nézd (? ó áldott) | 8. *māla* (múlólág) | 9. *vī* (vég?) | 10. *yārta*.

A második osztályba tartozók minden személy után jöhetnek s jobbára értelemmel bírnak, 1. *pólum* hasonló, úgy látszik | 2. *irundu* léve | 3. *iṭtu* adva, téve | 4. *anru* akkor, azon nap | 5. *inru* e nap, ma, ekkor | 6. *āl a*) val, vel, β) igen | 7. *attu* határoosság | 8. *nintu* pro *nildu*, állva | 9. *tān* maga, éppen | 10. *tām* maguk.

A 3-dik osztálybeliek csak a magasabb irányban fordulnak elő: *yā, ká, pírā, pírakku, aró, pō, mādu, igum, sin, kurei, orum, mannó, mādó*. Ki tudja ha egykor nem voltak-e ezek is jelentéssel bíró szók!

57. §. INDULATSZÓK.

<i>Assó, andó</i> (bámulat és sajnálat).	<i>aiyó, unakkaiyó!</i> (jaj neked!).
<i>ammá</i> (ejnye! bámulat).	<i>ó</i> (oh, ó be kár!).
<i>amma</i> (haj! figyelmeztető).	<i>óó, ógó</i> (öröm, sajnálkozó)
<i>annó</i> (bámulat és sajnálat).	<i>kú, kúgá, kúgú</i> (félelem).
<i>á, áa</i> (vágy, fájdalom, bámulat).	<i>sí, síssí, sísi</i> (megvető, elriasztó).
<i>é</i> (fölkialtó, hívó).	<i>síssi-bó</i> (takarodj!).
<i>éé</i> (megvető).	<i>tú</i> (marhamegállító).
<i>aiyó</i> (sajnálat, bámuló).	<i>té</i> (marhahajtó).

ilyen helyes használat mint: *i-v-vidu ár-adu?* e ház kié? k.-tatár *bu öj kem-ne-ke?* mong. *ene ger ken-é-ki?* azt mutatja, hogy az *adu a* birtokos ragból s *du* dologképzőből áll. E kérdésre így felelhetni: *avan-a-du* vagy *avan-udeiya-du* az öv-é, k.-k. *ani-ki*, áll. E kérdésre így felelhetni: *avan-a-du* vagy *avan-udeiya-du* az öv-é, k.-k. *ani-ki*, áll. E kérdésre így felelhetni: *avan-a-du* vagy *avan-udeiya-du* az öv-é, k.-k. *ani-ki*, áll. E kérdésre így felelhetni: *avan-a-du* vagy *avan-udeiya-du* az öv-é, k.-k. *ani-ki*, áll.

60. §. TULAJDONÍTÓ ESET.

(Dativus, ragja: *ukku* azaz *uk*, *k*, *irku*, *r-ku* pro *in-ukku*, *an-ukku*, *n-ku*; tel. *na-ku*, magy. *-nak*, *-nek* || *é*, cf. *úr-é bó-* vár-ba megy, *viñt-é bó-* cf. *haz-a* megy).

1. A tam. tulajdonító először is mint általános közelítő eset (allativus) tekintendő s így *andei-kku* (oldalnak), *aragē* (közel, cf. rokon), *urli* (kör), *kađei* (hoz, hez) stb. névutós alak helyett áll *a*) mint főkiegészítő azon középigékkal, a melyek valamely irányulást, mint *kōzeledēst*, *illēst*, *hasonlītāst*, *ellenkezēst*, *engedēst* stb. jelentenek: *adu-*, *adutt-iru'*, közel marad: *urukk'a adutta gādu* a városhoz közel eső erdő | *adaŋgu-* aláveti magát, pl. *kudirei sārādik'k' adāŋgāmal ōdi pōyirru*, a csődör a kocsisnak nem engedve el-futott | *anugu-*, *nanugu-*, *annu-*, *anmu-* = t.-tatár *jan-aš-* oldalol = közeledik: *avanukku k-kurram anugādu*, ő hozzá bűn nem fér | *iyalu-*, *ēlu-*, *ollu-*, *onnu-*, *ēy-*, ill-ik pro ij-el-ik | *eñta-* jut, t.-tatár *jāt-*, *jit-*: *adu kakk' eñtum* az kézügyben van | *kidei'*-kerül, megkerül | *kittu-* közeledik, megközelít c. acc. | *salippāyiru'*- *√sal'*- valakinek unalmára van | *tirumbu-* valahová tér | *nāna-*, pl. *oruvanukku n-* valaki előtt szegyenlős, cf. *nyányi* | *pōgu-* megy, cf. fának, fálnak stb. megy | *mār-āga-* fordul, ellenkezik | *varu-* jó | *viñgu-*, pl. *tittippukku* vagy édesség után vágyik stb. β) Mint mellékkiegészítő áll a tulajdonító az előbbi igék áthatójával s több más, az irányulás némi fogalmával bíró átható igékkel: *arlei'*- syn. *kūvu-* hív, *pōrukk' arlei'*- p. k. id. pörre, azaz csatára, versenyre hív | *irlu-*, hurczol | *kūttu-* hozzáad, összead | *tūndu-* szít, buzdít | *tirpp-āku-* ítél, tkp. törvényez, pl. *kolei-kku t-t.* halálra ítél | *mōdu-* valaminek neki üt | *nađa-ttu-* vezet stb.

2. A tulajdonító mint beható eset (illativus, szorosabb meghatározással: *ullē*, *ull-ukku* bel-e) használata az első pont alatti minőségéből érthető, s inkább csak az illető irányulást jelentő ige értelme mutatja, hogy illativus helyett áll, pl. *pugu-* buvat-ik, *pug-añtu-* buvat valahová | *amei-* av-atódik | *pađu-* esik, poty-og és nagyszámú összetettei.

3. A tulajdonító mint az adás esete (dativus dandi utilitatis et damni) használtatik mint mellékkiegészítő *a*) az adást jelentő igékkel mint: 1. *ali'*- ad, *vākk-ali'*- igér | 2. *idu-* ad, és számos összetettei | 3. *i-* ad a feljebb való | 4. *kođu-* ad az alsóbbrendű szakít = ad | 8. *pōdu-* | 9. *vidu-* vet = ad állatnak stb. β) A küldés, mondás, csinálás, valamit, valakinek | *sūttu-* tűz koronát, koszorút *muđi* | *sey-*, *padei'*, *pannu-* (tesz, csinál jól vagy rosszat) | *manni'*- megbocsájt | *vil-*, *villu-* el-ad, cf. bell-ér | *vidi'*- ítél, szán, pl. *namakk' inda t-torilei vidittān*, nekünk ezen foglalkozást szánta stb. γ) A miveltető igéknél, midőn nem közeg által való cselekvésről van szó (mert a közeg esete az instructivus), hanem inkább megengedésről, mint: *arivi'*- értet, tudat | *unarttu-* id. *ūttu-* étet, itat | *oppuvi'*- elfogadtat | *kāttu-* mutat *√kān*. | *kēlvi-ppaduttu-*, hallomásra juttat | *se-luttu-* szállít | *kar-pi'*- tanít *√kal* | *uru-ttu-* érkeztet, *√uru-* ér | *varuvi'*- jövet, okoz, stb.

4. A tulajdonító mint birtokos eset (dativus possessivus) használtatik *a*) az *ul-* (= magy. *vol-* ige, *un-du* va-gy-on), *iru'*- (van, marad) *il*, *illei* (nincs, rég. *in-cs*) igék

és származékaikkal az árya «habeo, non habeo» kifejezésére, mint a magyar stb. turáni nyelvben, akár legyen a birtok ige kitéve, akár nem: *enakku p-panam undu*, nekem pénz van | *unakk illei*, neked nincs | *avanukku irundadu*, ő neki volt | *namakku v. emakku iruppadu*, nekünk fog lenni. *Anbirkk-um unđ-ō v-adeikkun dārl*, Tir. a szeretetre nézve is van-e csukó zár? | *Yāncikku t-longuñ gādu* (*kādu* t. i. *unđu*), az elefántnak csüngő füle (van) | *ēneiya varuñattavarkk-um ullā vētu bādugañ ponnukk-um mannik-kum*, *olikk-um irulukk-um ullā vērubāñtinei pōl avālavu berid-anru*, az egyéb színűek-nél lévő (való) különbségek nem oly nagyok, mint az arany és föld, meg világosság és sötétség közti különbségek (Buddha nézete).

β) A tulajdonító birtokos eset, midőn két névszó közül az egyik a másikra nézve nem származék, hanem tartozék, függelék, tulajdon (eredetileg = a mi valakinek körében t.-tat. *dolaj*, tam. *uri* van), s általában midőn azt kérhetni mi valakire vagy valamire nézve valami?: *unakku p-peyar* (olv. *peyer*) *enna?* teneked a neved mi a? = *un beyar enna!* a te neved mi a? | *idarku* (pro *idanukku*) *vilei enna?* ennek ára mi a? | *kumural marleikk' ađeyālam*, a mennydörgés (cf. gübörgés) esőnek (cf. *perme*) jele | *kurāngukk-um dan gutti p-pongutti*, a majomnak (a görnyedőnek) is a maga kicsinye arany gyermek | *poñumei ellā noyvukk-um marundu*, a türelem (tkp. bírás) minden nyavalyának gyógyszer | *avan unakk' enna?* ő te neked mi a? *avan enakku p-pāñtan āga vēndum*, ő nekem nagyapám (kell hogy legyen) | *Ten.-Indiyāv-irku* (pro *indiyāv-inukku*) *k-kirakkil-um mērkil-um (mēl) gađal irukkiradu*, Dél-Indiának keletén is, nyugati oldalán is tenger van stb.

A tulajdonítónak birtokos eseti tulajdonságából folyik, hogy a névszói névutók tulajdonító eset után állnak, pl. *Pasipik samuttiram* (oczeán) *Asiyāvukk-um Amerikkāvukk-um nađuvilē* (között) *irukkiradu* (van).

γ) *Fejleszt.* Hogy a tulajdonító helyett a birtokos jelölésére, kivált ha az *ul*, *il*, *illei* igék ki vannak téve, minden adessivust jelölő névutós alak állhat, nagyon természetes, pl. *poñ-selvam būriyār ganñ-um ulā*, Tir. a birtokból álló boldogság a burjánhoz hasonló hitványoknál is hon lehet.

5. A tulajdonító a czél és ok esete (dativus causalis) a minek? (*edukku*), mire? és miért kérdések valamelyikénél használtatik *a*) mint főkiegészítő pl. *olikkum sēvagan-ukku mugattil edukku mīsei*, elrejtező (tkp. olázkodó) katonának arcán minek a bajusz? a többi között a következő középigékkal: *arlu-* ri, sir valamért, pl. *pāl-ukku*, tejért | *amaru-* akad valamire | *āgu-* valamire való | *āl-āgu-* valaminek embere lesz | *ilakkap-pār'*, czéloz, pl. *vēttukku* vágásra (cf. metél) | *udavu-* használ: *idu ennattukk' udavum*, ez mire való | *uttaravādi-y-ā-* felelős, *pīnciyāli-y-āyiru-* kezeskedik valamiért | *kūdu-*, egye-sül, pl. *vēleikku* munkára | *sina'* haragszik valamiért | *tālāttu* dalol valami czélra | *pō-* *pōgu-*, megy, pl. *onrukku*, az egyik természeti bajára, *irañdukku* mind a két szükségére = *rum-ō?* fél pénzért jött szegyen, még ha 1000-et adnál is megszűnik-e? stb. Magától értetődik, hogy ezen igékkel még egy második allativus értelmű tulajdonító is állhat.

β) Mint mellékkiegészítő igen sok átható igenél mint: *sey-*, *padei'*, *pannu-*, csinál tesz valamit valami czélra | *erludu-* ír | *kođu-* ad | *kāttu-* mutat, pl. *vileikku k.* bérért mutat = áruba ereszt stb.

γ) *Fejleszt.* Az igenevek tulajdonító esete (vagy a részesülők után álló *pađikku*) minden irányulási árnyalattal bíró igékkel a czél, ok jelölésére szolgál a czélzatos «hogy» kifejezésére infinitivus helyett. Különben a turáni infinitivus allativus eset és semmi egyéb, mert az ir-ni-beli ni a pap-ni-beli Japán stb. allativus ni ragnál nem egyéb.

δ) *Fejleszt.* Az előnyös ok a tam. nyelvben rendszeren tulajdonító + *āga* szerkezettel, a hátrányosok pedig a *nimittam* stb. (miatt) névutóval fejeztetik ki.

6. A tulajdonító, mint az érték esete (dativus pretii) használtatik az adást, *vevést*, *becsülést* jelentésű igékkel, mint: *kođu-* ad, *vileikku k.* értékért ad = elad, *kuttageikku k.*

syn. *vádageikku k.* bérbe ad, *kélvukku k.* hajót bérbe ad, *núrruku nálu vattikku k.* 4% kamatra ad | ugyan így *kolllu-* vesz | *vángu-* vesz | igékkal, továbbá *madi-* becsül | *máru-* váltódik | *peru kkolllu-* szerez | *savudari'*- id.

Jegyzet. A *vil-ei* (érték, ár, cf. *bell-ér*) szó tulajdonító helyett *il* (locat. superessivus) esetben is jöhet, pl. *sossa vileiyil, eliya vileiy-il* (olcsó áron) stb.

7. A tulajdonító, mint általános locativus eset használtatik némely hely és idő meghatározásnál: a) *mér-k-é* ($\sqrt{mē-l}$, felső = nyugat szó kétszeres dativusa) nyugat-nak, -ra, -on | *kirlakké* kelet-nak, -re, -en | *ter-ké* (\sqrt{ten}) dél-nak, -re, -en | *vada-kké* éjszak-nak, -ra, -on. Ilyenek: *adi-kk'-adi* (lépésről lépésre = gyakran de, *adi- mēl adi vai'*- lépésre lépést tesz, cf. t.-tat. *ad-īm* id. *atak, ajak*), *múleikku múlei*, fülkétől fülkébe, azaz átlólag, cf. *vittu-vittukku-um* házról-házra stb.

β) A tulajdonító esetnek a «mikor» kérdésnél való használata szintén e szempont alá veendő: *náleikku ssollugirēn*, holnap megmondom | *inreikku vá*, jere ma vagy talán mára? | *nán unnei kkaṇḍu bōna anreikku*, a téged láttalak nap-on | *oru manikku ssēru-dān*, egy óraker érkezett (vagy talán egy órára).

8. A tulajdonító, mint határvető eset (dativus pro terminativo) is tekinthető, mind hely, mind időre nézve. Sőt az én fölfogásom szerint a Tamul-féle nyelvek dativust jelelő *k, g* eleme eredetileg allativo-terminativus rag volt (cf. magy. *ig*), s ebből fejlett ki a többi. Ezért a magy. *ig* nem is ragozható, hanem csak a *n + ig (nek)* összetett alakból való *nek*. A tam. *varei* (mart, határ) és *maṭṭu* (mérték) tulajdonító rag nélkül is határvető jelentésű, de ragozva is használtatik: *idu varei-kk-um*, eddig vagy idáig | *innāḷ maṭṭ-um* vagy *maṭṭukku-um* e napig | *aneitt-ir-k-ē* (to such an extent) = szék. anny-ét-ig | *anda v-idattirku p-pōvadarku p-pala gōḍi varuṣam sellum*, azon helyhez menetig sok millió év múlik | *sila gālattukku t-torlilei nūrttu-* (pro *nilluttu-*), kevés időig vagy időre a munkát megállítani | *ērram* ($\sqrt{ēru}$ hág) *varram bann-irandū maṇi nērtattukku oru murei varugiradum bōgiradum-āy irukkiradu*, az árapály 12 óráig (óra alatt) egyszer jöni és menni szokott (tkp. jövőül is, menőül is van) | *nālu másattukku vara-v-illei*, 4 hónapig (vagy hónap óta) nem jött stb.

9. A tulajdonító mint távolító eset (dativus pro ablativo) áll a «félést, menekvést, különbözőzést» jelentő igék egyrésznél, mint: *ānsu-*, *aiyuru-*, *assamāyiru'*- fél, iszonyodik | *tappu-* téved, menekül | *pirlei'*- id. | *vēru-batt-iru'*- különbözik stb., pl. *kōyir-pūnei dēvar-k' ānsādu*, a templom macskája az istenektől nem fél stb.

61. §. A SZENVEDŐ ESET (ACCUSATIVUS, ragja *ei*).

1. A határozatlan vagyis ragtalan szenvedő eset használtatik:

a) Midőn a magyar nyelvben a határozott névelő (s régiesen a szenvedő eset rag is) hiányzik mint: *peṇ gēl-* nőt kér, cf. leánykérőbe megy | *peṇ goḷlu* nőt vesz = házánatos stb. A tam. írás szerint igen sok névszó az igével összeforva használtatik, de azért a névszót szenvedő esetűnek kell vennünk, pl. *kan-dira'*- szem-tár = a szemet kinyitani | *vāy-adi'*- száj-út = tagad stb.

β) Midőn a tárgy részelő értelemben vétetik, pl. *nanmei sey*, jót tégy | *tinmei vilakku*, a rosszat távoztasd | *maram gani dandadu* (pro *tarundadu*), a fa érett gyümölcsöt adott vagy hozott stb.

γ) Midőn rövid mondatokban a tárgyszó nyomaték nélkül közvetlen az ige előtt áll, pl. *avan dan vēlei mudittān*, ő munkáját elvégezte (tkp. fogyatta) | *nanri-y-ariya vēndum*, a jót el kell ismerni = hálásnak kell lenni | *avan enna sonn-ān* (pro *solin-ān*), ő mit szóla? stb.

2. A határozott szenvedő mint főkiegészítő áll a valóban átható vagy olyannak tekintett igékkal, midőn a tárgy határozott értelemben vétetik vagy az igétől távolabb esettel áll: *suvar-ōḍē sērnd-iru'*- a fallal érintkezik, de: *idu ennei s-sērādu*, ez engem megmászni, *kudirei mēl-ēru-* a lóra ülni, stb.

Nevezetes, hogy a *nambu-* hisz, remél, bizik, és *ninei'*- vél, gondol, emlékezik, stb. minden értelemben szenvedő esetet vonz.

Jegyzet. Hogy a tamul nyelvben igen sok névutó szenvedő eset után áll, onnan van, mert az olyanok átható igék gerundiumai, pl. *ennei ssūrla varungaḷ* tkp. engem környezve jertek | *kattiyei k-kondu vēṭṭu* tpk. a kést fogva vágd = a késsel vágd stb.

62. §. KETTŐS SZENVEDŐ ESET.

A kettős szenvedő eset használatának két esete van:

a) Midőn az egyik szenvedő eset lappangó, a mi leginkább a *sey-* (csinál), *pannu-* (tesz, csinál) *akku-* (valamivé változtat), *sollu-* (mond, szól) igék egyenes kiegészítőjeül álló névszókkal történik, pl. *oruvanei mōsam-bannu-*, valakit megcsalni (de *oruvanukku m. b.* is) | *inda meiyei enna seyyal-ām?* ezen ümmögővel (némával) mit csinálhatni? | *oruvanei manippu kēl-* (de *oruvan idattil* is), valakinél bocsánatot kér | *oruvanei maḍi biḍittu iru-*, valakit öv(ön) fogva hurczol | *korliyei t-talei dirugi k-kollu-* a csirkét fej(en) tekerve öli stb.

β) A második eset az, midőn a mivellető igék némelyikénél mint pl. *paḍippi'*, *karpi'*- (tanít) mind a személy, mind a tárgynév szenvedő esetben vétetik, pl. *pilleigalei y-ilakkanattei k-karpi'*, a gyermekeket a nyelvtanra tanít-ni, azonban a *pilleigalukk'* (vagy *pilleigatk'*) *ilakkanattei k-karpi'* is áll, s nézetem szerint ez a helyes, mert az egyenes kiegészítő a nyelvtan, s a második csak mellék kiegészítő.

Jegyzet. A nyelvtanírók azon megjegyzése, hogy *oruvanei kanatt-il adi'*- (valakit pof-on üt-ni)-féle szerkezet finomabb, mint a következő változatok: *oruvan ganattei-y-adi'*, valaki pofáját üt-ni | *oruvanukku kkanattei-y-adi'*, valakinek a pofáját üt-ni | *oruvanei k-kanattei-y-adi'*, valakit pof-ot? üt-ni, azt mutatja, hogy a kettős szenvedő csakugyan nem turáni. Az ilyen szerkezet is, mint: *adei sila vēlei puḍu k-kaṇḍam enru solvad-um unḍu*, azt némelykor új világrésznek (mondván) szólás is van, teljesen helyes turániság.

63. §. A HELY ESETE.

(Locativus, ragja: *il*, cf. magy. *ül*, rég. *el*, *ul*, 1. hol, 2. honnan, 3. hogyan.)

Minthogy ezen *il* ragu eset a tamul nyelvben valószínűleg rövidsége miatt sokkal szélesebb körű, mint nyelvünkben, azért különféle szerepét külön-külön sorolom föl.

A) 1. *innessivus* a hol? hon? kérdésre (*en-gaṇ?* *engē?* *e-uv-idattil?* szorosabb meghatározással: *ul, kan, kāl* s még vagy 17 névutóval) olyan igékkal és melléknevekkel, a melyeknél a valahol létel, maradás, mozgás gondolható: *ūr-il pīrandān*, vár-ban vagy városban született | *ad-il vaḷarndān*, abban nevedett | *paḷli- k-kūḍatt-il karṛān* (pro *kal-t-ān*), a falusi iskolában tanult | *kalvi-y-il kadi-ttān*, a tudományban gyarapodott (gazdagodott) | *kalvi-y-il varuṇan adilē dēruvadarku muyala vēndum*, a tudományban szegény(-nek) abban előre haladni igyekeznie kell | *paḷi-y-il uḷḷa baṇam goṇsam*, az erszényben lévő (való) pénz kevés | *kaḍal-tureiyil periya gappalgaḷ*, a tenger-torokban (kikötőben) nagy hajók (t. i. vannak) stb.

2. *Adessivus* (szorosabb meghatározással: *idatt-il, aṇḍey-il, arug-il, pakkatt-il* oldalban stb.), *unn-il ennattei t-tēdinān*, nálad mit kerestett vagy kért? | *avan idattil idei*

visarittu k-kollu, ő nála ezt tudakold meg | *anda p-pustagaŋga! avarga! idam (idatt-il) perru-kkollal-am*, azon könyvek azoknál megszerezhetőek stb.

3. *Superessivus* (több határozottsággal: *mél, mi, mīdi, mīd-il, valam, valattu* stb. névutókkal) mikor a létel, mozgás, cselekvés valaminek fölszínén gondolható: *nárkālī-y-il ulukkāru*, szék-en (tkp. négylábu-n) ül-ni | *nilatt-il vānattil*, földön, égen (cf. menny-gőz tengeren is, szárazon (parton) is nagy terheket visz | *kuḷir gālatt-il maraŋgal-il tārleiy-um, būv-um gāy-um illei*, hideg időben a fákon lomb (tkp. terebély), virág, gyümölcs nincs | *vīral-il kāyam-badu*, az ujjon seb esik | *vāy-il, mārḅ-il, kanatt-il, ussi-y-il aḍī'* (vagy *areī'*, *idī'*) száj-on, mell-en, pof-on, agy-on (csúcs-on) üt (ver) stb.

Példák a névutós *superessivus*ra: *iru gudigāl-in mél ulukkāru*, a két sarkon ül-ni | *valadu gāl-in mél nilu*, jobb láb-on áll-ni | *nīr mél pōkku varavu sey*, a vizen menést jövést tenni.

β) Az *il* locativus közelítő helyett (pro allativo, határozottabban: *kaḍei, aḍei, arugē* névutókkal): *kudireiy-ei maratt-il kaḍi-p-pōdu*, a csődört a fához kötve hagyni | *oru aḍei-kkallei ava! kālil toḍuttān*, egy kő-ülöt (az ősi kovács-ülő kőből lévén, úgy is maradt a neve) az ő (t. i. Juno istennő) lábához kötött (tkp. tódott) | *tiruttugaḷ-il parlagu*, lopogatáshoz szok-ni | *vīral-sand-il idukki-kkollu*, az újj-izhez szorítani | *taṇ-nīr namm-idatt-il varugiradei kkāṅgirōm*, a (hideg) víz hozzánk (*namm-idattirku*) jövést látjuk stb.

γ) Az *il* locativus felható érteimben (pro superlativo, helyesebben: *mélē, -in uyara*, tör.-tat. úzerine): *manal-il, suvar-il erludu, vareī*, fővény-re, fal-ra ír-ni, rajzolni | *vanḍi-y-il ēru*, szekérre ül-ni, hág-ni | *vanḍi-y-il ērru*, szekérre tesz | *kareiy-il irakku*, partra (cf. karé) rakni | *aḍupḅ-il vai'*, tüzhöz tesz (cf. *viv*, víz) | *maratt-il tūkku*, fára csüggeszt | *kayirril kaḍu*, kötélre köt | *mugattil tōnga vaittān*, a mennyezetre csüngőleg tette | *inda niyayattil (nāyatt-il) únri p-pēsū*, ezen évrre támaszkodva beszélj | *pūmi-y-il paḍu*, földre esik | *oruvanukku kanatt-il muttam koḍu*, valakinek arczára csókot adni | *oruttan mugattilē mirli'*, valakinek arczára szemet mereszteni | *i-ttailattei uruppugaḷil tēy*, e balzsamot a tagokra kenni stb.

Példák a névutós felhatóra: *idei y-adin uyara vai'*, ezt arra tedd | *tiyudu bōgira bayir mél peyda marlei*, kiégőben levő vetésre esett eső | *ad-in mél ēri p-pōkku varavu seyvārgal*, arra ülve járnak (menést-jövést csinálnak) | *kareī mél ēri*, partra vet-ni | *mallānd umirludāl mārḅin mél virḷum*, ha hanyat fekvé köpsz, a mellre esik | *oruvan mél mureiyiḍu*, valakire panaszkodik, cf. *o. mél murei vai'*, valaki ellen panaszt emel | *urra v-ullaṅ ganavan (dan) mél ur-il*, ha valódi kedv a férfire jó vagy érkezik | *avan en mélē dāvi vandān*, ő én reám támadva jött | *ava! kōbam namadu mēn (mél) mūṇḍadu (√mūlu-)* azon nő haragja reánk gyuladt stb.

kōdariy-in mél erludiy-irukkiradu, a fejszén írva van | *erluttukka! kāgidatt-in mél erlumbi-y-irukkum* (a vakok számára való könyvekben) a betük (iratok) a papíron emelkedőleg vannak | *avan gaṇ Minātsi gaiy-il uḷḷa dōsei mél irundadu*, az ő szeme a Minātsi kezében lévő (való) lebbencs-en volt | *kurudār mél irāngu*, a vakokon szánakozz (irgalmas) légy | *un bēr-il vetka ppaḍugirēn*, miattad (tkp. tefőlötted) szégyelkedem stb.

Fegyzet. A mint észrevehetni a tam. *mél* névutó legtöbbnyire a genitivusnak tekintett *in* esetrag után áll, ez nézetem szerint a magy. *az-on* felül, *ez-en* alul stb. szerkezetnek felel meg, mert a tam. *in* eredetileg egyszerűen locativus rag.

B) Az *il* ragu locativus előbbi hármas szerepe logikailag igazolható, de már a *hová?* kérdésre megfelelő, következő hármas alkalmaztatása olyan ferde szokásnak tulajdonítható, mint a »jere nálunk» jere hozzánk helyett.

a) *il* locativus beható értelemben (pro illativo, határozottabb módon: *-in ullē, -kk-ullē*, valaminek beléje): *vitt-ilē bō*, a házba menni (cf. vityilló és búv) | *edirppadum burril pugu*, az elül eső putriba búv-ni | *kalayatt-il kōṣam dan-nīr vár*, az edénybe

kevés hideg vizet önt-eni (árasztani) | *ūr-il séru*, a városba ér-ni | *orē nēr gōtt-il sariyāy vai'*, egy egyenes vonalba rendesen tenni | *nilatt-il neruṣ-il videi'*, a földbe tuskét vetni | *kād-il aḍibadu*, fülbe ütőd-ik = ötlük | *kaṇṇ-ilē dākkum*, szembe szökő (tkp. tőkedő) | *kaiy-il piḍittirukkum savukku*, a kézbe fogott (s még ott levő) csapó (ostor) | *oru kōdariyei avan gaiy-il koduttārgal*, egy fejszét az ő kezébe adtak | *sēvagar gaiy-il oppi'*, a katonák kezébe ad-ni | *pirar saṇḍeiy-il nurleiyavēṇḍām*, idegenek (tkp. a faron lévő) veszekedésébe (csata) avatkozni (bújni) nem kell | *ār-il vidu*, a folyóba (árokba) vet-ni | *vanḍiy-il toḍu* v. *puṭtu*, szekérbe fog | *vaikkōl-il kāl sikki-kkōṇḍadu*, a szalmába akadt (szükült) a láb | *pāgeiyei t-taleiyilē bōdu*, a turbánt fej-be (pro fejre) tenni stb.

Példák a határozottabb illativus esetre: *vittukk-ullē bō*, a házba (rég. ház bele) menni | *pustagaŋgaḷei p-peṭṭikk-ullē vai'*, a könyvet a szekrénybe tenni | *taṇṇir būmikk-ul suvarugiradu*, a víz (a hideg víz) a földbe szivárog | *kāḍidattei y-uṛeikkul vai'*, a levelet borítékba tenni | *āvi ellām mél saṭṭikkullē bōgum*, a gőz mind a felső edénybe megy stb.

C) Az *il* ragu locativus szerepe e kérdésre *hōman?* (cēṅ-irundu, szorosabb meghatározással: *-ul-irundu, -ullē-ninru*, cf. rég. *Pécs-ül indul, jó*, a mai *alól, alul* stb.)

a) *Elativus* helyett: *saṭṭiy-il erlumbum āvi*, az edényből emelkedő gőz | *ūr-il nikku*, a városból elúzni (tkp. kilökní) | *id-il oru butti dailam vānga vēṇḍum*, ebből egy üveg balzsamot venni kell | *kaṇakk-il taḷlu*, a számból levonni (tkp. tol-ni) stb.

Fegyzet. Ide vehető az *il* locativus α) a közép- és felsőfok kifejezésénél, pl. *id-il-um beridu*, ennél is nagyobb | *ellatillum beridu*, mindennél nagy, legnagyobb | *idu e-t-torlil-il-um mél* vagy *nal torlil*, ez bármely foglalkozásnál is. felebbvaló vagy jobb. β) az anyag jelölésénél: *vārlei-pūv-il kari sameippārgal*, a banán-virágból mártást csinálnak. γ) a részelő -ból, -ből, köz-ül kifejezésénél: *mūn-il onru* (3-ból 1 = 1/3) | *patt-il pādi* (10-ből fél = 5/10) | *avargaḷ-il* (vagy *avargaḷ-ul*) *silar iḷpādi solvārgal*, azok közül néhányan imígyen szólnak | *inda uṇav-il kōṣam goḍu*, ez enniálóból keveset adj stb.

Példák a névutós elativusra: *tann ūr-il irundu burappattān*, a maga várából kiindult | *vitt-il irundu varugirāy-ō*, hazulról (tkp. házból) jősz-e? | *kīrāmattin-ninru dīrumbu-mun*, a faluból visszatérte előtt | *kātt-il irundu velippaduvadurku*, az erdőből kivergődésre stb.

b) *Ablativus* helyett, de csak gyéren: *avan soll-ilē makk-āḷittān*, ő szavától visszatért (tkp. hát vagy mög-vetett vagy adott, s így talán nem is ablativus) | *kaḍavuḷ taṇḍānci gātti p-payamurutti ānmākkalei p-pāvattin-ninru vilagubavar allar*, az isten büntetést mutatva és félelmet támasztva, a lelkeket (ānmā = skr. ātmā) a büntől nem távolítja el | *paṇn-iraṇḍ-il irundu irakki eṇṇal*, 12-től leszállva számolni | *idil-irundu* (szék. eddőtől, innét), *adil-irundu* (szék. addótól, onnat) stb.

Fegyzet. A távolító eset (ablativus) leghatározottabban α) a szenvedő eset után álló *viḍa* (vetve, hagyva), *vittu* is gerundiumok által fejeztetik ki, β) az alany eset után álló *tuvakki* (kezdve = valamitől fogva) gerundium és *mudal* (kezdet = valamitől fogva, kezdve) névszó által: *inrei t-tuvakki*, máttól fogva vagy kezdve | *nālu duvakkī* négy-től kezdve | *onru mudal paṇn-iraṇḍu varei*, egy-től 12-ig | *appō mudal*, akkortól kezdve stb.

c) *Delativus* helyett, pl. *maratt-il virḷunda barlam*, fáról esett érett gyümölcs | *maleiyin (maleiy-il) virḷ uruvi*, a hegyről eső patak. Azonban nagyobb határozottság végett *mēli-rundu, mēlē-ninru, uyarattin-ninru* (felen lévén, állván, magasságon állva) szólásokat vagy *vittu* (vetve, hagyva) gerundiumot használnak, pl. *maratt-in mél-irundu virḷu*, a fáról es-ni (tkp. fá-n felül-ről esni, mong. *modon dēr-ās' uno-*) | *kudireiyei vittu irāngu*, a lóról leszállni (tkp. a csődört hagyva ereszked-ni) stb.

Fegyzet. Tekintve a mi rövid -ról delativus ragunkat, a tamil nyelvű csakugyan nehézkesnek látszik, de hát a miénk is = 're (pars superior) tam. *ēru*-monter) + a (allat.) + el (általános locativus s azután ablativus) s a *fe-l-ül-r-öl* ige-határozóban öt rag van.

D) Az *il* ragu locativus okadatoló értelemben (causalis), a mi különösen az ige-neveknél fordul elő, pl. *ippādi y-irukkeiy-il* (imígy léte-len = minthogy így van), de ez

instructivus eset által (*irukkeiy-ál* léttel) fejeztetik ki rendesen. Az *ed-in* és összevonva *é-n* (miért tkp. mi-n) az irodalmilag *il* raggal egyenértékű *in* locativus ragot bírja.

E) Az *il* locativus igehatározó (adverbialis) szerepe az inessivus vagy superessivus jelentésből következnek: *vireiv-il*, fűrgé-n | *sułuv-il*, köny-en | *ilaguv-il* id. *sikkiratt-il* (skr. = *kađugu* hamar) | *tamirl-il*, *ingiliš-il* *erludu*, tamul-ul-, angol-ul ír-ni | *sossa vileiy-il* *savudari*-, olcsó ár-on szerez-ni | *siru ašaraṅgal-il* *assidu*-, piczi betűkkel nyomtatni | *kađeisi-y-il*, végül vagy végre (tkp. hátsó-n) stb.

F) Az *il* (*in*) locativus, egyenlőségi, hasonlító, pl. *minn-il* (*minn-in*) *orliyum inbam*, villámként (módon) mülk a gyönyör | *pál-il* (*pál-in*) *velidu gokku*, tejként fehér kócsag | *aral-il* *pirarl maṇi*, tűzként fénylő drágakő stb. Ez értelemben *arru* (pro *an-du* azonos), *ena*, *igala*, *éppa* (tkp. tévedésbe hozólag), *pađi*, *pól-a*, *kađuppa* (tkp. hasítva), *mána* (hasonlítva), *iyeiya*, *néra*, *nigara* stb. hasonlító névutók helyett áll.

Figy. A Magy. Ny. N. szótára a fel-ül, kör-ül, szent-ül, vitéz-ül, ország-ul (egész országban) és Pécs-ül (= Pécs-től, -ről)-félékben látható ragokat nem merete locativusnak venni, mert nem volt erre utmutatója.

64. §. AZ ESZKÖZLŐ ESET.

(*ál*, *álé*, *in-ál*, *án*; körülírással: *acc.* + *koṇḍu*, *in* + *mūlamāy*, *varliyāl*, *taṅsattāl* stb.)

1. Ezen eset használtatik az eszköz jelölésére, pl. *karaṇḍiy-ál un*-, kalánnal egyél | *kaṇṇ-álé gāṅgīrōm*, a szemmel látunk | *sevi-y-ál* vagy *kād-ál* (cf. régi had-la) *kétkirōm*, a füllel (*al*, *vał* id.) hallunk | *kai-y-ál sey*-, *kaṭtu*-, *piđi*-, kézzel csinál, köt, fog | *katti-y-ál*... *váyssi-y-ál veṭtu*-, késsel, fejszével metél, vág | *tīy-inál suđu*-, tűzzel süt | *tađi-yāl ađi*-, bottal üt | *pall-ál kari*-, foggal harap. Ide vehetni az efféléket: *ennei nanmei-y-álé búrītān*, engem jóssággal halmozott | *inda k-kūdeiyei maṇṇ-álé nirappu*, ezen kosarat (szék. kas-t) földdel töltsd tele stb.

2. A közeg esete a szenvedő igéknél, pl. *avan-ál sollappattad' idu*, az általa szólott ez | *ubāttimeit-torlil-ál tān ulagam sirbaṭtu orlungāy nađandu varum*, a tanítói foglalkozás által éppen a világ műveltséget nyerve, rendesen vezetetik. Ide tartozik a *kūđum* (ható, lehető), *kūđadu* (lehetetlen), *āgum* (lesz), *āgādu* (lehetetlen) 3-dik személyű igékkal járó *ál*, pl. *id' unnālé gūđum-ó*, ez általad lehetséges-e? (ez tőled kitelik-e?) | *ad' ennāl āgādu*, az általam nem lehetséges stb.

3. A közeg esete a mivellető igéknél, pl. *nān inda viṭṭei unnālé gaṭtuviṭṭēn*, én ezen vityillót veled vagy általad építtettem (tkp. köttettem) | *ésaman dann ūrliyanāl ōr marattei veṭtuviṭṭēn*, a gazda a maga szolgáljával egy fát levágatott (tkp. metéltetett).

4. Az ok esete, pl. *āgāda gariyaṅgalei t-tinradināl viyāđi vandadu*, rossz (tkp. lehetetlen) holmit ettével (ette miatt) betegség jött | *avanāl kettēn*, ő általa mentem tönkre | *tīy-ināl puđei*, a tűz miatt a füst.

Figy. Különösen gyakori ezen ok-szerep az igeneveknél a «mert, mivel, minthogy» stb. mondatkötők kifejezésére. L. ezeket.

5. Használtatik a térközeg kifejezésére a mongol *ar* eszközlő eset módjára, pl. *pinnā-lé...pirag-álé...munn-álé bō*, hátulról, far felől, elülről menj | *inda varli-y-ál pōnān*, ezen uton ment stb.

6. Az anyag esete (materialis), pl. *tēṅgāy-ál en-ney* (pro *eł-ney*)-um *seyyappadum*, a kokuszdióból olaj is csináltatik | *tēṅgāy-in nārin-ál kayiru dirippārgal*, a kokuszdió héjrostjából kötelet csavarnak | *kađal nir-ināl uppu viṭeigiradu*, a tenger vízből (cf. nyir-k) só (cf. epe) lesz stb. L. az *il* locativust mint anyagesetet.

7. Igehatározóul is állhat, pl. *e-v-vidatt-ál enum a-k-kaipporuł arliyin adei -y-uđeittān irliṅān āgum*, bármi módon az a kézi birtok elromolva (elveszve), az azt bíró szegény lesz (azaz, ha az anyagi birtok bármiként is elvesz, birtokosa szegénynek válik).

65. §. A KISÉRŐ ESET (SOCIATIVUS VAGY COMITATIVUS).

(*óđu*, *óđé*, *uđan*, *uđanē*, erősebben *óđé gūđa* -val, -vel együtt.)

1. Ezen eset használtatik a kíséret, együttesség kifejezésére, pl. *avan-óđé bōnān*, vele együtt ment el | *kađavul umm-óđé* vagy *umm-uđanē*, isten őnnel vagy tiveletek | *kōbatt-óđé bēsāđé*, haraggal ne beszélj | *att-óđé gūđa inda vēlei-y-uñ sey*, azzal ezen munkát is csináld meg | *avan-óđé nī*, ő vele együtt te = ő és te stb.

2. A birtok vagy a valamivel birás kifejezésére, pl. *paṇatt-óđé...āsti-y-óđé -y-iru*-, pénzzel, vagyonnal birni (tkp. pénzes, vagyonos lenni).

3. A többi között a következő igékkal: *isalu*-, *enn-óđé isali-koṇḍu nilłāđé*, én velem viszálykodásba ne állj | *isei*-, *iseindi-iru*-, egyezik: *adan-óđ' idu nanṭāy iseindirukkīradu*, azzal ez jól egyezik | *irlei*-, surlódik, pl. *onṭ-óđ' onṭu irleigīradu*, egymáshoz surlódik, pl. a nád stb. | *ottī-p-pō* (összeragad, pl. *tōl ellām elumb-óđé y-ottī p-pōyirru*, a bőr mind a csonthoz ragadt), *ottu varu* (\sqrt{o} '), egyezik, pl. *varavu selav-óđé ottu varugīradu*, a jövedelem a költséggel egyezik | *kūđu*-, egyesül: *avan-óđé gūđināl*, vele egyesült vagy közösült | *sāru*-, támaszkodik, pl. *suvar-óđé sārugīrān*, a falhoz támaszkodik | *sērttu koḷlu*-, egyesít, *idei y-att-óđé s.* ezt add ahhoz | *parlagu*-, barátkozik, hozzászokik, pl. *pāmb-óđé barlagēl* vagy *barlagāđé*, a kigyóval ne barátkozzál | *pēsū*-, beszél, pl. *avan-óđu un bēril pēsīnēn*, ő vele rólad beszéltem | *morli*-, beszél, pl. *maruḷar-udan vārtteit-daneit morliyāđé*, a megmarjultakkal egy szót se beszélj | *pīnaṅgu*-, fonyolodik, finyeledik, pl. *tagappān-óđé bināṅgi-t-tirigīrān*, apjával bonyolodott viszonyban él (tkp. finyeledve téring) | *poruttu*-, forraszt, összeegyeztet, hangol, pl. *tan-vīneiyei marṭavēigal-óđé boruttinān*, a maga vīna-hangszerét a másokkal összehangolta stb.

Figy. Sokszor az instrumentalis és comitativus értelem annyira összevág, hogy a két esetet különbség nélkül használhatni, pl. *āni-y-ál* vagy *āni-y-óđé -y-areit*-, szeggel szegez | *kaṇṇ-álé* vagy *kaṇṇ-óđé gaṇḍēn*, szemmel láttam stb.